

**DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT**

HØRINGSNOTAT

**GJENNOMFØRING AV EUS DIREKTIV OM KOLLEKTIV RETTIGHETSFORVALTNING
(2014/26/EU) OG ÅNDSVERKLOVENS REKKEVIDDE FOR NÆRSTÅENDE RETTIGHETER**

Høringsfrist 7. februar 2020

Innhold

1	Høringsnotatets hovedinnhold.....	5
2	Gjennomføring av EUs direktiv 2014/26/EU.....	6
2.1	Bakgrunnen for forslaget.....	6
2.1.1	Nærmere om kollektiv forvaltning av rettigheter	6
2.1.2	Kollektive forvaltningsorganisasjoner i Norge.....	7
2.1.3	EUs direktiv om kollektiv rettighetsforvaltning	11
2.1.4	Forholdet til norsk rett	14
2.1.5	Gjennomføring i øvrige nordiske land.....	15
2.1.6	Valg av gjennomføringsmåte.....	15
2.2	Lovens formål og virkeområde.....	16
2.2.1	Lovens formål	16
2.2.2	Virkeområde	17
2.3	Sentrale begreper	20
2.3.1	Gjeldende rett.....	20
2.3.2	Direktivet	20
2.3.3	Andre nordiske land.....	22
2.3.4	Departementets vurderinger.....	23
2.4	Representasjon, medlemskap og organisering av kollektive forvaltningsorganisasjoner.....	23
2.4.1	Gjeldende rett.....	23
2.4.2	Direktivet	24
2.4.3	Andre nordiske land.....	27
2.4.4	Departementets vurderinger.....	28
2.5	Regler om forvaltningsorganisasjonenes økonomiske forvaltning	36
2.5.1	Gjeldende rett.....	36
2.5.2	Direktivet	36
2.5.3	Andre nordiske land.....	38
2.5.4	Departementets vurderinger.....	38

2.6	Forvaltning av rettigheter på vegne av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner	42
2.6.1	Gjeldende rett.....	42
2.6.2	Direktivet	42
2.6.3	Andre nordiske land	43
2.6.4	Departementets vurderinger	43
2.7	Organisasjonens forhold til brukere	45
2.7.1	Gjeldende rett.....	45
2.7.2	Direktivet	45
2.7.3	Andre nordiske land	46
2.7.4	Departementets vurderinger	46
2.8	Innsyn og rapportering.....	50
2.8.1	Gjeldende rett.....	50
2.8.2	Direktivet	50
2.8.3	Andre nordiske land	51
2.8.4	Departementets vurderinger	51
2.9	Grensekryssende lisensiering av nettrechtigheter til musikkverk.....	54
2.9.1	Gjeldende rett.....	54
2.9.2	Direktivet	54
2.9.3	Andre nordiske land	56
2.9.4	Departementets vurderinger	56
2.10	Håndheving, tilsyn og sanksjoner	61
2.10.1	Klagebehandling	61
2.10.2	Tvisteløsning.....	62
2.10.3	Tilsyn	68
2.11	Øvrige direktivbestemmelser	77
2.12	Direktivets forhold til eksisterende godkjenningsordninger.....	77
2.12.1	Bakgrunn.....	77
2.12.2	Gjeldende rett.....	78
2.12.3	Direktivet	80
2.12.4	Departementets vurderinger	80
3	Åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter	86

3.1	Innledning.....	86
3.2	Bakgrunn	86
3.3	Nærmere om problemstillingen og gjeldende rett	87
3.3.1	Gramo- og fondsordningen – et to-sporet system.....	87
3.3.2	Åndsverklovens rekkevidde – "vernereglene"	88
3.4	Internasjonale rammer og regulering i andre land.....	90
3.4.1	Internasjonale rammer	90
3.4.2	Regulering i andre land.....	91
3.5	Departementets vurderinger	91
3.5.1	Forutsetninger	91
3.5.2	Vurdering av handlingsrommet	92
3.5.3	Vurdering av gjeldende rett	93
3.5.4	Vurdering av alternativene.....	94
4	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	98
4.1	Konsekvenser for det offentlige	98
4.2	Konsekvenser for private aktører	99
5	Lov- og forskriftsutkast.....	100
5.1	Utkast til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.....	100
5.2	Utkast til endringer i åndsverkloven.....	119
5.3	Utkast til endringer i patentstyrelova.....	121
5.4	Utkast til forskrift om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.....	122
5.5	Utkast til endringer i forskrift til åndsverkloven	125

1 Høringsnotatets hovedinnhold

Kulturdepartementet sender med dette på høring et forslag til ny lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett. Forslaget er en gjennomføring av europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU om kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter og grensekryssende lisensiering av rettigheter til musikkverk for bruk på nettet i det indre marked ("direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning").

Direktivet ble vedtatt 26. februar 2014 og publisert i Den europeiske unions tidende 20. mars samme år. Direktivet er EØS-relevant, og EØS-komiteen vedtok ved beslutning nr. 186/2017 av 22. september 2017 å innlemme direktivet i EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett). Gjennom Prop. 97 S (2017–2018) ble Stortinget bedt om å gjøre vedtak om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning. Stortinget fattet slikt vedtak 10. desember 2018, jf. Innst. 90 S (2018–2019). Norge vil derfor være forpliktet til å gjennomføre direktivets bestemmelser.

Direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning har som formål å etablere en rettslig ramme for kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter, dvs. virksomhet der kollektive forvaltningsorganisasjoner forvalter rettigheter på rettighetshavernes vegne. Slik forvaltning har som regel grunnlag i fullmakt fra den enkelte rettighetshaveren og/eller forvaltningskontrakt med organisasjon som representerer rettighetshaveren. Gjennom direktivet styrkes rettighetshavernes stilling i situasjoner der disse har overlatt forvaltningen av rettigheter til en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Direktivet fastsetter krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner, bl.a. når det gjelder styring, åpenhet og innsyn, forvaltning av rettighetsvederlag og medlemmenes medbestemmelsesrett. Disse kravene skal sikre at god forvaltningsskikk utøves både overfor rettighetshavere og brukere. Direktivet skal også legge til rette for og forenkle lisensiering av musikkrettigheter for flere territorier (dvs. bestemte geografiske områder), og på den måten bidra til å skape et reelt digitalt indre marked.

I norsk rett er kollektive forvaltningsorganisasjoner ikke særlig regulert. Gjennomføring av direktiv 2014/26/EU krever derfor lovendring. Departementet foreslår at direktivet gjennomføres i en egen lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

Departementet foreslår også enkelte endringer knyttet til godkjenningsordningen for avtalelisens i åndsverkloven § 63 tredje ledd.

Kulturdepartementet sender også på høring et forslag som gjelder åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter. Forslaget følger opp en merknad fra Stortingets familie- og kulturkomité om *hvordan hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten blir svekket*. I praksis gjelder denne problemstillingen forholdet mellom vederlagsplikten til Gramo og avgiftsplikten til Fond for utøvende kunstnere (FFUK). Departementet foreslår i dette høringsnotatet endring i åndsverkloven § 114, slik at når paragrafen anvendes på vederlagsretten i § 21, vil den bare gi vern dersom *produsenten* er hjemmehørende i Norge (eller EØS, jf. forskrift til åndsverkloven § 6-1).

2 Gjennomføring av EUs direktiv 2014/26/EU

2.1 Bakgrunnen for forslaget

2.1.1 Nærmere om kollektiv forvaltning av rettigheter

Lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) gir opphaveren enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten, enten ved spredning og visning av eksemplarer eller ved fremføring og overføring av verket til allmennheten, jf. § 3. Tilsvarende vern som loven gir opphavere er i stor grad også gitt nærstående rettighetshavere, bl.a. utøvende kunstnere, produsenter av lydopptak og film og kringkastingsselskaper, jf. åndsverkloven kapittel 2.

Bruk av beskyttet materiale krever som hovedregel samtykke (lisens/avtale) fra forskjellige innehavere av opphavsrett og nærstående rettigheter, for eksempel forfattere, visuelle og utøvende kunstnere, komponister, tekstforfattere, produsenter og forleggere. Normalt kan rettighetshaveren velge mellom å forvalte sine rettigheter selv eller gjøre det gjennom en organisasjon (kollektiv forvaltning). På mange områder er det verken praktisk mulig eller økonomisk lønnsomt for en rettighetshaver å selv forvalte rettighetene. Kollektiv forvaltning av rettigheter vil da være hensiktsmessig og en viktig inntektskilde for mange rettighetshavere. Kollektiv forvaltning forenkler også masseklarering av rettigheter, noe som gjør det mulig å tilby tjenester som inneholder store mengder beskyttet materiale. I Norge utøves kollektiv forvaltning av rettigheter av organisasjoner som bl.a. TONO, Kopinor, Gramo, Norwaco og BONO.

Kollektiv forvaltning av opphavsrett omfatter bl.a. utstedelse av lisenser og inngåelse av avtaler med brukere, innkreving av vederlag for bruken og fordeling av inntekter til rettighetshaverne og håndheving av bruk uten tillatelse.

Kollektive forvaltningsorganisasjoners virksomhet var frem til direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning ble vedtatt, ikke regulert på EU-nivå. I Norge er det ikke spesielle regler for hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal utøve sin virksomhet, bortsett fra at det finnes enkelte bestemmelser om slik forvaltning i forskrift til åndsverkloven¹ §§ 3-2 til 3-7.

Det har vært store forskjeller i de enkelte EU-landenes nasjonale regler for hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal drives, særlig når det gjelder åpenhet, innsyn og forholdet til medlemmer og utenforstående rettighetshavere. Ifølge

¹ Forskrift 21. desember 2001 nr. 1563 til åndsverkloven er gitt med hjemmel i den tidligere åndsverkloven, og er ikke revidert etter vedtakelse av ny lov i 2018. Åndsverkloven § 118 andre ledd andre punktum slår imidlertid fast at forskrifter gitt med hjemmel i den tidligere loven gjelder også etter at den nye loven har trådt i kraft.

Europakommisjonen har det vært en rekke problemer med hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner i enkelte land har fungert, noe som bl.a. har resultert i liten bruk av opphavsrettslig beskyttet materiale på tvers av landegrensene i de indre marked. Dette er til skade for både kollektive forvaltningsorganisasjoners medlemmer, utenforstående rettighetshavere og brukere. EU har derfor funnet det påkrevd med ensartet regulering av dette området.

Direktiv 2014/26/EU tar sikte på å harmonisere regler om bedre styringsformer og økt åpenhet og innsyn i virksomheten til kollektive forvaltningsorganisasjoner. Reglene skal bidra til at rettighetshaverne kan føre en mer effektiv kontroll med organisasjonene og at forvaltningen kan bli mer effektiv.

Videre har direktivet som formål å legge til rette for og forenkle såkalt grensekryssende lisensiering av musikkverk for bruk på nettet, det vil si lisensiering som dekker flere landområder. Selv om Internettets struktur gjør det mulig å tilby musikkjenester i hele Europa fra ett land, er markedet likevel oppsplittet og grensekryssende lisenser er lite utbredt. Direktivet innfører grunnleggende regler som gjelder for kollektive forvaltningsorganisasjoner som tilbyr grensekryssende lisensiering av musikkverk.

De fleste kollektive forvaltningsorganisasjonene i Norge er organisert som "non-profitorganisasjoner", som er eiet av medlemmene sine. Noen kollektive forvaltningsorganisasjoner har individuelle rettighetshavere som medlemmer, mens andre har organisasjoner som medlemmer. Et eksempel på en kollektiv forvaltningsorganisasjon som har individuelle rettighetshavere som medlemmer er TONO, som representerer komponister, tekstforfattere og musikkforlag. Et eksempel på en kollektiv forvaltningsorganisasjon som har organisasjoner som medlemmer er Kopinor, som er en paraplyorganisasjon som representerer opphavere og utgivere som er medlemmer i Kopinors norske medlemsorganisasjoner.

Forvaltningsorganisasjonene krever inn vederlag fra brukerne og fordeler dette til rettighetshaverne. Hvis det oppstår tvister mellom brukere og en forvaltningsorganisasjon om vederlaget, kan tvisten i mange tilfeller løses ved at saken legges frem for Vederlagsnemnda, en offentlig oppnevnt nemnd for løsning av tvister om vederlagsfastsettelse etter åndsverkloven.

2.1.2 Kollektive forvaltningsorganisasjoner i Norge

TONO

TONO SA forvalter fremføringsrettigheter i musikkverk på vegne av komponister, tekstforfattere og musikkforlag. TONO er organisert som et samvirkeforetak, eid av sine ca. 1 600 medlemmer ("andelshavere"), og representerer ca. 28 000 rettighetshavere ("medlemmer") gjennom individuelle forvaltningskontrakter. Gjennom disse kontraktene overtas også forvaltningen av de mekaniske rettighetene som TONO overlater til NCB (Nordisk Copyright Bureau) å forvalte i nordisk fellesskap. I tillegg representerer TONO

det internasjonale repertoaret gjennom gjensidige representasjonsavtaler med tilsvarende selskaper verden over.

TONO ble etablert i 1928 av Norsk Komponistforening. Dette skjedde samtidig med den alminnelige internasjonale fremveksten av kollektive forvaltningsorganisasjoner på musikkområdet. Slike organisasjoner kom som et resultat av at det ble gitt en mer helhetlig opphavsrettslovgiving og etableringen av kringkastingsselskaper, som trengte lisenser som dekket alle de nødvendige musikkopphavsrettighetene.

TONO er etter lov 9. april 1965 nr. 1 om avgift til Det norske komponistfond gitt bevilling til å opptre som mellomledd ved oppkreving av vederlag for lydfesting og offentlig fremføring eller overføring til allmennheten av musikkverk. Bevillingen gis for ti år av gangen og ble sist gitt TONO og NCB i 2011, se nærmere om denne ordningen i punkt 2.12.2.

TONO har de siste årene hatt en stabil vekst, med inntekter fra utlandet, strømming og konserter som de største vekstområdene. Bruk av norsk musikk utgjør om lag 44 prosent av TONOs totale utbetalinger.

TONO hadde i 2018 en samlet omsetning på 707,3 millioner kroner, og administrasjonskostnader på 79,8 millioner kroner. Etter fradrag for 2 prosent til Det norske komponistfond, tap og administrasjonskostnader, hadde TONO i 2018 kr 616 millioner kroner til fordeling.

Kopinor

Kopinor ble etablert i 1980 og er organisert som en forening uten selvstendig økonomisk formål. Foreningen er en paraplyorganisasjon og representerer opphavere og utgivere som er medlem i Kopinors norske medlemsorganisasjoner. Gjennom Kopinor forhandler og inngår skoleverket, universiteter og høyskoler, statlig og kommunal virksomhet, bibliotek, trossamfunn og store deler av organisasjons- og næringslivet avtaler om kopiering og annen bruk av åndsverk. Avtalene omfatter både fotokopiering og innskanning fra trykte publikasjoner, utskrift, digital nedlasting, lagring og deling av digitalt materiale.

Rettigheter som Kopinor forvalter, overdras via organisasjonenes vedtekter. I tillegg representerer Kopinor utenlandske opphavere og utgivere gjennom gjensidighetsavtaler med organisasjoner i andre land. I medhold av avtalelisensbestemmelsene i åndsverkloven §§ 46, 47, 50, jf. 63, forvalter Kopinor også rettigheter til uorganiserte norske og utenlandske rettighetshavere.

Kopinor bistår i tillegg med individuell klarering av materiale for bruk utover det som kopieringsavtalene åpner for.

Vederlaget som kreves inn for kopiering i undervisning og internt i virksomheter er i hovedsak kollektivt vederlag som fordeles til rettighetshaverne via Kopinors medlemsorganisasjoner. På områder der det kan fremskaffes tittelspesifikk informasjon om bruk, eksempelvis Bokhylla-avtalen, er hovedregelen individuell fordeling til den aktuelle rettighetshaveren direkte fra Kopinor.

Videre håndterer Kopinor innkreving og fordeling av individuelt vederlag for bruk i medhold av tvangslisensbestemmelsene i åndsverkloven § 45 og § 56, samt fordeling av visse andre vederlag fra utlandet (for eksempel biblioteksvederlag).

Kulturdepartementet godkjente i 2007 Kopinor som avtalelisensutløsende organisasjon med hjemmel i daværende åndsverklov § 38a (ny § 63).

Kopinor hadde i 2018 inntekter på 374,1 millioner kroner og driftskostnader på 44,4 millioner kroner. Etter fradrag for driftskostnader og avsetninger til fond eller senere fordelinger, kunne Kopinor i 2018 utbetale 298 millioner kroner i vederlag til rettighetshavere (fordelt på 282 millioner kroner i kollektive vederlag og 16 millioner kroner i individuelle vederlag).

Norwaco

Norwaco ble etablert i 1983. Virksomheten består i å forvalte rettigheter til åndsverk innen lyd og bilde (TV, film og musikk m.m.) for ca. 65 000 individuelle norske rettighetshavere og et stort antall utenlandske rettighetshavere. Norwaco er organisert som en økonomisk forening uten selvstendig økonomisk formål og er en paraplyorganisasjon som eies av sine 35 medlemsorganisasjoner.

Norwaco er godkjent av Kulturdepartementet som avtalelisensutøsende organisasjon når det gjelder distribusjon av kringkastingsprogram, bruk av verk i kringkastingsforetaks samlinger, tilgjengeliggjøring av TV-programmer på offentlig tilgjengelige steder samt strømming av TV-programmer i forbindelse med undervisning (åndsverkloven § 57) og opptak av kringkastingsprogram til bruk i undervisning (åndsverkloven § 46).

Norwaco er også godkjent som innkrevingsorganisasjon for videresending av lydopptak i henhold til åndsverkloven § 21. I tillegg er Norwaco oppnevnt av Kulturdepartementet som ansvarlig for fordeling av den årlige statlige bevilgningen av individuell kompensasjon for privatkopiering, jf. åndsverkloven § 26 fjerde ledd.

Norwaco hadde i 2018 inntekter på 384 millioner kroner og driftskostnader på 18,3 millioner kroner. Etter fradrag for driftskostnader kunne Norwaco i 2018 utbetale 369 millioner kroner i vederlag til rettighetshavere (fordelt på 212,7 millioner kroner til medlemsorganisasjonene, 85,7 millioner kroner til utenlandske organisasjoner og individuelle rettighetshavere, samt 70,8 millioner kroner til kringkastingselskap).

Gramo

Foreningen Gramo ble stiftet i 1989 av Norsk Musikerforbund, Norsk Tonekunstnersamfund, Norsk Skuespillerforbund, Skuespillerforeningen av 1978, FONONO og IFPI Norge.

Bakgrunnen for opprettelsen av Gramo var innføring av individuell vederlagsrett i dagjeldende åndsverklov § 45b (åndsverkloven § 21). Fra 1990 gjaldt vederlagsretten bruk av lydopptak i kringkasting. Fra 2001 ble bestemmelsen utvidet til også å gjelde annen offentlig fremføring (bruk av lydopptak i butikker, kaféer, hoteller etc.).

Gramo oppkrever og fordeler vederlag til både utøvende kunstnere og produsenter (plateselskap/mastereier). Gramo har ca. 21 500 utøvermedlemmer og ca. 6 800 produsentmedlemmer. Gramo oppkrever vederlag på all bruk av lydopptak i henhold til loven, også til rettighetshavere som ikke er medlemmer. Gjennom gjensidighetsavtaler som Gramo har inngått, får utenlandske rettighetshavere i hovedsak sitt vederlag fra sitt nasjonale vederlagsbyrå.

Gramo er godkjent av Kulturdepartementet som innkrevings- og fordelingsorganisasjon for lydopptak etter åndsverkloven § 21. I tillegg til å kreve inn vederlag for bruk av lydopptak som er vernet etter åndsverkloven, krever Gramo også inn avgift for bruk av ikke-vernede opptak på vegne av Fond for utøvende kunstnere. (Dette systemet er nærmere beskrevet i høringsnotatet punkt 3.)

Gramo kan også innkreve, forvalte og fordele andre typer vederlag som tilfaller de samme rettighetshavere. Tilsvarende gjelder også for midler som på annen måte enn ved individuell fordeling, vil komme rettighetshavergruppene til gode.

Gramo hadde i 2018 vederlagsinntekter på 173 millioner kroner og driftskostnader på 41 millioner kroner. Med finansinntekter på 2 millioner kroner kunne Gramo for 2018 sette av 135 millioner kroner for senere utbetaling til rettighetshavere. I løpet av 2018 utbetalte Gramo 143 millioner kroner i vederlag til rettighetshavere.

BONO

Billedkunst Opphavsrett i Norge SA (BONO) ble etablert i 1992 av organisasjonene Norske Billedkunstnere og Norske Kunsthåndverkere. I dag er BONO organisert som et samvirkeforetak med ca. 2500 medlemmer.

BONO forvalter opphavsrett til visuelle verk (maleri, skulptur, fotografi, tekstil, grafikk, kunsthåndverk, illustrasjon, tegning, video, installasjoner m.m.) på grunnlag av individuelle forvaltningsavtaler med medlemmene, og gjensidighetsavtaler med tilsvarende utenlandske organisasjoner. Fullmakt fra kunstnerorganisasjonene bidrar til å styrke BONOs representasjon i avtaler med avtalelisensvirkning.

Kulturdepartementet har godkjent BONO som avtalelisensutløsende organisasjonen for avtaler med arkiv, bibliotek og museer (åndsverkloven § 50), private og offentlige virksomheter med kunstsamling (åndsverkloven § 63 andre ledd) og bruk av visuelle verk i audiovisuelle produksjoner (åndsverkloven § 57).

BONO gir lisenser og inngår avtaler om bruk av visuelle verk med et mangfold av brukere, for eksempel forlag og andre utgivere, TV- og filmprodusenter, kringkastere, undervisningsinstitusjoner, kunstmuseer og andre kulturarvinstitusjoner og private foretak med kunstsamlinger.

Kulturdepartementet har godkjent BONO som oppkrevings- og fordelingsorganisasjonen for følgerett (åndsverkloven §§ 59 til 61).

I 2018 hadde BONO vederlagsinntekter på 14,4 millioner kroner og driftskostnader på 5,1 millioner kroner. Etter fradrag for driftskostnader utbetalte BONO 10,2 millioner kroner i vederlag til rettighetshavere dette året.

2.1.3 EUs direktiv om kollektiv rettighetsforvaltning

Generelt

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU om kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter og grensekryssende lisensiering av rettigheter til musikkverk for bruk på nettet i det indre marked (direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning) ble vedtatt 26. februar 2014 og har et todelt formål.

For det første skal direktivet harmonisere regler om bedre styringsformer (good governance) og økt åpenhet og innsyn (transparency) i virksomheten til kollektive forvaltningsorganisasjoner. Reglene skal bidra til at rettighetshaverne kan føre en mer effektiv kontroll med organisasjonene og at forvaltningen kan bli mer effektiv.

For det andre har direktivet som formål å legge til rette for og forenkle grensekryssende lisensiering av musikkverk for bruk på nettet.

Direktivet er delt opp i fem avsnitt, eller avdelinger, som regulerer de to hovedområdene. Avdeling I, II og IV omhandler generelle regler om kollektive forvaltningsorganisasjoners virksomhet. Avdeling III har spesielle bestemmelser om grensekryssende lisensiering av musikk som kun gjelder for de kollektive forvaltningsorganisasjonene som driver med slik form for lisensiering. I avdeling V finnes regler om håndheving mv.

Formål og virkeområde mv.

Avdeling I inneholder alminnelige bestemmelser om formål og virkeområde, samt definisjoner av sentrale begreper som benyttes i direktivet.

Formålet med direktivet er at kollektiv forvaltning av rettigheter skal fungere godt i EU, samt at det tilrettelegges for grensekryssende lisensiering av musikk.

Direktivet gjelder for kollektive forvaltningsorganisasjoner. Vilkåret for at en organisasjon skal omfattes av direktivet er bl.a. at organisasjonen skal ha forvaltning av rettigheter til rettighetshavernes felles nytte som det eneste eller viktigste formålet med virksomheten. I Norge vil typisk TONO, Kopinor, Gramo, Norwaco og BONO bli omfattet av direktivet.

Direktivet får også helt eller delvis anvendelse på andre organisasjoner eller virksomheter som forvalter opphavsrettigheter. Dette gjelder for eksempel enheter som er eid eller kontrollert av en kollektiv forvaltningsorganisasjon, og som forvalter rettigheter. Departementet er ikke kjent med at det finnes slike enheter i Norge.

Også andre virksomheter (definert i direktivet som uavhengige forvaltningsenheter) som forvalter rettigheter og som har et kommersielt formål, omfattes av enkelte bestemmelser

i direktivet. Departementet antar at for eksempel selskapet MPLC, som tilbyr lisenser for offentlig tilgjengeliggjøring av audiovisuelt innhold, og enkelte billedbyråer vil falle inn under denne kategorien.

Direktivet gjelder bare for kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert i EU.

Forholdet til rettighetshavere og brukere

Avdeling II inneholder generelle organisatoriske regler og regler om åpenhet, innsyn og fordeling av innkrevd vederlag. Denne delen av direktivet får anvendelse på alle typer kollektive forvaltningsorganisasjoner uansett organisasjonsform. Rettighetshaverne står fritt til selv å bestemme hvilken forvaltningsorganisasjon som skal forvalte rettigheter på deres vegne, og omfanget av forvaltningsoppdraget. Rettighetshaveren kan også helt eller delvis si opp en allerede inngått forvaltningsavtale. Direktivet krever at forvaltningsorganisasjonene skal holde regelmessig generalforsamling. Det er også bestemmelser om generalforsamlingens kompetanse og medlemmenes møte- og stemmerett. I tillegg pålegger direktivet at forvaltningsorganisasjonene skal ha en intern kontrollfunksjon som overvåker og kontrollerer virksomheten. Normalt kan denne funksjonen utøves av styret i organisasjonen.

Direktivet fastsetter detaljerte krav om de kollektive forvaltningsorganisasjonenes økonomiske forvaltning av inntekter fra rettigheter, for eksempel når det gjelder investeringer og fradrag for administrasjonskostnader. Utestående beløp til rettighetshavere skal fordeles regelmessig, og det skal gjennomføres nødvendige tiltak for å identifisere og lokalisere rettighetshavere.

Direktivet inneholder videre bestemmelser om forvaltning av rettigheter på vegne av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner. Slik forvaltning skjer gjennom såkalte representasjonsavtaler. Det stilles bl.a. krav om ikke-diskriminering når en forvaltningsorganisasjon forvalter rettigheter for en rettighetshaver gjennom en representasjonsavtale. I tillegg er det bestemmelser som regulerer fradrag og utbetalinger til forvaltningsorganisasjoner det er inngått representasjonsavtaler med.

Også forholdet til brukere reguleres i direktivet. Med brukere menes de som inngår lisensavtaler om bruken av opphavsrettsbeskyttet materiale med kollektive forvaltningsorganisasjoner. Blant annet stilles det krav om at lisensvilkårene skal bygge på objektive kriterier og stå i et rimelig forhold til verdien av rettighetene. Brukerne pålegges også en rapporteringsplikt for opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen kan innkreve og fordele vederlag.

Direktivet inneholder også bestemmelser om åpenhet og rapportering og fastsetter krav til forvaltningsorganisasjonenes offentliggjøring av opplysninger knyttet til virksomheten. Organisasjonene skal hvert år gi informasjon til rettighetshaverne om forvaltningen av deres rettigheter, bl.a. innkrevd og betalt beløp, administrasjonskostnader og andre fradrag. I tillegg skal det utarbeides en årlig innsynsrapport som skal inneholde en redegjørelse for bl.a. styringsprinsipper og økonomiske disposisjoner.

Grensekryssende lisensiering av musikk

Avdeling III gir særskilte bestemmelser om grensekryssende lisensiering (i den norske oversettelsen av direktivet er begrepet "grensekryssende lisensiering" benyttet) av musikkrettigheter gjennom kollektive forvaltningsorganisasjoner. Disse bestemmelsene gjelder bare for lisensiering av rettigheter som er nødvendig for å tilby en nettbasert musikkjeneste, dvs. en tjeneste som gjøres tilgjengelig på Internett. At lisensen er grensekryssende, betyr at den gjelder for flere land.

I direktivet oppstilles ulike krav knyttet til slik lisensiering av musikkrettigheter. For eksempel må forvaltningsorganisasjonen være i stand til å behandle opplysninger elektronisk knyttet til bl.a. identifisering av repertoaret og overvåke bruken av det. Det gjelder også krav knyttet til fakturering av brukere, innkreving av vederlag og fordeling av utestående beløp til rettighetshavere.

Også i denne delen av direktivet er det bestemmelser om representasjonsavtaler. Det gis bl.a. regler om at en forvaltningsorganisasjon som ikke selv tilbyr grensekryssende lisenser, kan anmode en annen organisasjon om å få sitt repertoar representert. Den forespurte organisasjonen plikter som hovedregel å etterkomme anmodningen og skal da likebehandle forvaltningen av disse rettighetene med sitt eget repertoar.

Håndheving

Avdeling IV har bestemmelser om håndhevingstiltak, herunder om klagebehandling, tvisteløsning og myndighetstilsyn med organisasjonene.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal i henhold til direktivet fastsette effektive prosedyrer for behandling av klager. Videre skal landene sørge for at visse typer tvister mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere, rettighetshavere eller andre kollektive forvaltningsorganisasjoner skal kunne håndteres gjennom en alternativ tvisteløsningsmekanisme.

Etter direktivet skal det utpekes en tilsynsmyndighet som skal overvåke at kollektive forvaltningsorganisasjoner på deres territorium overholder direktivets bestemmelser. Tilsynsmyndigheten skal også kunne ta imot klager og meldinger om overtredelser samt pålegge passende sanksjoner. Direktivet inneholder imidlertid ikke noen forpliktelser til å opprette et nytt tilsynsorgan.

Gjennomføring

Avdeling V inneholder avsluttende bestemmelser om bl.a. rapportering og gjennomføring. Direktivets gjennomføringsfrist for EUs medlemsstater var 10. april 2016.

Utenriksdepartementet har utarbeidet en norsk oversettelse av direktivet som følger vedlagt høringsnotatet. Oversettelsen er en uoffisiell oversettelse. Den norske oversettelsen blir først offisiell, det vil si at den får den samme gyldighet som oversettelsene på EU-språkene, når den er kunngjort i EØS-tillegget i EU-tidende, jf. EØS-avtalens artikkel 129 nr. 1. Kunngjøring av oversettelsen i EØS-tillegget vil skje når direktivet er formelt innlemmet i EØS-avtalen.

2.1.4 Forholdet til norsk rett

Det er i norsk rett få regler som spesifikt regulerer hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal utøve sin virksomhet. I åndsverkloven finnes imidlertid enkelte regler om når rettigheter kan eller skal forvaltes kollektivt. Bl.a. har loven bestemmelser om avtale- og tvangslisenser som forutsetter kollektiv forvaltning, og på enkelte områder stilles det også krav om at departementet skal godkjenne forvaltningsorganisasjonen. I tilknytning til disse bestemmelsene finnes det i forskrift til åndsverkloven §§ 3-2 til 3-7 nærmere regler om kollektiv forvaltning.

Avtalelisens er en ordning som i visse tilfeller gjør det mulig å klarere alle rettigheter på et avgrenset område ved å inngå avtale med en representativ rettighetshaverorganisasjon. Kjennetegnet ved avtalelisens er at loven utvider virkningen av avtalen til også å omfatte rettighetshavere som ikke er representert av organisasjonen (såkalte utenforstående rettighetshavere). Dette er imidlertid en særlig ordning for forenklet rettighetsklarering som skiller seg fra kollektiv klarering av rettigheter gjennom kollektive forvaltningsorganisasjoner i sin alminnelighet.

For øvrig er kollektive forvaltningsorganisasjoner underlagt forskjellige generelle rettsregler alt ettersom hvilken juridisk organisasjonsform de har.

Per i dag er kollektive forvaltningsorganisasjoner i Norge organisert som enten samvirkeforetak eller foreninger. Sammenslutninger som er samvirkeforetak reguleres av samvirkeoven (lov 29. juni 2007 nr. 81 om samvirkeforetak). Samvirkeoven har regler om blant annet medlemskap, økonomiforhold, årsmøtet og ledelsen av foretaket, men en rekke paragrafer i loven sier uttrykkelig at de kan fravikes i vedtektene. Det er ingen alminnelig lovregulering av sammenslutningsformen foreninger i Norge, og foreningsretten er i stor grad ulovfestet. I utgangspunktet er det ingen lovfestede regler som regulerer foreningens "indre liv". Vedtektene danner dermed grunnlaget for foreningens virksomhet og styrets arbeid.

Spørsmål om medlemskap, beslutninger, utbetaling av vederlag mv. er i stor grad regulert av forvaltningsorganisasjonenes vedtekter.

Organisasjonenes plikter følger ellers av alminnelig lovgivning, som blant annet regnskapsloven (lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v.) og revisorloven (lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer). Samvirkeforetak og økonomiske foreninger med mer enn to millioner i salgsinntekt har regnskapsplikt. Det samme gjelder andre foreninger som i året har hatt eiendeler med verdi over 20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk, jf. regnskapsloven § 1-2 nr. 7 og 8.

Med regnskapsplikt følger også revisjonsplikt når driftsinntektene er på fem millioner kroner eller mer, jf. revisorloven § 2-1 andre ledd første punktum.

Samvirkeforetak og økonomiske foreninger skal registreres i Foretaksregisteret, jf. foretaksregisterloven (lov 21. juni 1985 nr. 78 om registrering av foretak) § 2-1 første ledd nr. 4 og 6. Ideelle foreninger kan registreres i Enhetsregisteret, jf. forskrift 9. februar 1995 nr. 114 om registrering av juridiske personer m.m. i Enhetsregisteret § 8 første ledd.

2.1.5 Gjennomføring i øvrige nordiske land

Samtlige nordiske EU-land har gjennomført direktivet. I likhet med det som det legges opp til i forslaget her, har disse landene gjennomført direktivforpliktelsene i egne lover adskilt fra sine respektive opphavsrettslover.

Danmark

Forslag til gjennomføring av direktivet i *Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett* ble fremsatt for Folketinget 9. desember 2015 gjennom Lovforslag nr. L 77 (2015-16). Loven ble vedtatt 31. mars 2016 og trådte i kraft 10. april samme år.

Finland

Forslag til gjennomføring av direktivet i *Lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt* ble fremsatt for Riksdagen 18. august 2016 gjennom Regeringens proposition RP 119/2016 rd. Loven ble vedtatt 8. desember 2016 og trådte i kraft 1. januar. 2017.

Sverige

Den svenske regjeringen besluttet i 2014 at det skulle utføres en særskilt utredning om hvordan direktivet skulle gjennomføres i svensk rett. SOU 2015:47 *Kollektiv rättighetsförvaltning på upphovsrättsområdet* ble avgitt 6. mai 2015, og på bakgrunn av denne utredningen ble Regeringens proposition (Prop. 2015/16:181) med forslag til *Lag om kollektiv förvaltning av upphovsrätt* fremmet den 9. juni 2016. Loven ble vedtatt av Riksdagen 26. oktober 2016 og trådte i kraft 1. januar 2017.

Island

Proposisjon med forslag til gjennomføring av direktivet ble fremsatt for Alltinget 30. april 2019. Lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett (No. 88/2019) ble vedtatt 14. juni 2019 og trer i kraft 1. januar 2020 (med unntak av den islandske bestemmelsen som gjennomfører direktivet artikkel 31 om rett til grensekryssende lisensiering, som først vil tre i kraft ett år etter at EØS-komiteens beslutning om innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen trer i kraft).

Departementet vil i høringsnotatet ikke gå nærmere inn på den islandske loven.

2.1.6 Valg av gjennomføringsmåte

Gjennomføring av direktivet krever lovendringer. Direktivet inneholder til dels omfattende og svært detaljerte bestemmelser om hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal utøve og organisere sin virksomhet. Åndsverkloven regulerer i hovedsak selve rettighetene, og i mindre grad hvordan disse skal forvaltes.

For å gjennomføre direktivets bestemmelser og de særlige kravene til organisasjonene som forvalter opphavsrettigheter og nærstående rettigheter samlet, foreslår departementet en ny lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett. Departementet anser det mest

hensiktsmessig at slike bestemmelser fremgår i en egen lov, adskilt fra åndsverkloven og annen lovgivning som regulerer organisasjonsvirksomheten.

Både av hensyn til et ønske om nordisk rettsenhet og forpliktelsen til en korrekt gjennomføring har departementet valgt å holde seg nært opp til direktivets ordlyd. Likevel er det gjennomgående foretatt forenklinger, slik at lovteksten i noen grad er tilpasset norsk lovtradisjon.

EU-retten har særtrekk som kan skape utfordringer når direktiver skal gjennomføres nasjonalt. Det kan oppstå et spenningsforhold mellom behovet for klare og presise nasjonale bestemmelser, og kravet til korrekt gjennomføring av til dels svært detaljerte direktiver. Innholdet i direktivenes begreper utvikles gjennom EU-domstolens rettspraksis, og dette taler for at sentrale begreper og formuleringer i direktivene også bør benyttes i norsk lovgivning. På den måten blir det enklere å fange opp den rettsutviklingen som skjer gjennom rettspraksis.

I vedlegg til direktivet oppstilles en rekke krav til innholdet av en åpenhetsrapport, som de kollektive forvaltningsorganisasjonene plikter å avgi årlig etter artikkel 22 nr.2. Disse kravene er så vidt detaljerte at departementet har vurdert det som mest hensiktsmessig å gjennomføre vedleggets bestemmelser i en egen forskrift, jf. punkt 2.8.4.

2.2 Lovens formål og virkeområde

2.2.1 Lovens formål

2.2.1.1 Gjeldende rett

Det er få regler i norsk rett som spesifikt regulerer hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal utøve sin virksomhet. Det finnes derfor i dag ingen formålsbestemmelse om kollektiv forvaltning av opphavsrett i norsk lov. De kollektive forvaltningsorganisasjonene beskriver selv sine formål og hvordan de forvalter opphavsrettighetene i sine vedtekter.

2.2.1.2 Direktivet

Etter artikkel 1 er formålet med direktivet å fastsette nødvendige krav for å sikre at kollektive forvaltningsorganisasjoner forvalter opphavsrett og nærstående rettigheter på en tilfredsstillende måte. Formålet er også å legge til rette for grensekryssende lisensiering av opphavsrett til musikkverk for bruk på nettet.

2.2.1.3 Andre nordiske land

I den finske gjennomføringsloven er det tatt inn en formålsbestemmelse i 1 §. Den har en litt annen formulering enn direktivets formålsbestemmelse, blant annet ved at det er tatt inn elementer som kan utledes fra direktivets fortale. Bestemmelsen lyder:

"Syftet med denna lag är att trygga självbestämmanderätten för innehavare av upphovsrätt och närstående rättigheter, främja upphovsrättsmarknadens funktion och säkerställa att den kollektiva förvaltningen av upphovsrätt och närstående rättigheter sköts ansvarsfullt, effektivt och transparent i förhållande till rättsinnehavare och användare."

Verken Danmark eller Sverige har formålsparagrafer i sine gjennomføringslover. Den svenske loven har isteden en første paragraf som slår fast hva loven gjelder:

"Denna lag gäller kollektiv rättighetsförvaltning och kollektiva förvaltningsorganisationer."

2.2.1.4 Departementets vurderinger

Av pedagogiske hensyn foreslår departementet at det i den norske gjennomføringsloven tas inn en formålsbestemmelse i lovens innledende paragraf. Formålet med loven foreslås å være at den skal bidra til et godt fungerende marked for opphavsrettigheter. Videre skal den sørge for at kollektive forvaltning av rettigheter skjer på en ansvarlig, effektiv og åpen måte. Det fremgår også av utkastet at loven skal sikre rettighetshavernes valgfrihet når opphavsrettene deres forvaltes kollektivt. Departementet mener at det overordnede hensynet bak direktivet er å legge til rette for et velfungerende marked. Dette hensynet er derfor fremhevet i lovutkastet.

Bestemmelsen innebærer ingen selvstendige rettigheter og plikter, men har betydning ved tolkningen av loven ved at øvrige bestemmelser må leses i lys av formålet.

Forslaget er basert på den finske formålsparagrafen. Etter departementets vurdering trekker forslaget ut essensen av direktivets formålsbestemmelse på en hensiktsmessig måte, samtidig som direktivets overgripende formål kommer bedre frem enn det gjør i direktivets formålsbestemmelse alene. Hensikten med reguleringen er å sikre at kollektive forvaltningsorganisasjoner forvalter opphavsrett og nærstående rettigheter på en tilfredsstillende måte. Formålsbestemmelsen fremgår av utkastet § 1.

2.2.2 Virkeområde

2.2.2.1 Gjeldende rett

Som beskrevet innledningsvis er det ingen lovbestemmelser i norsk rett i dag som spesifikt regulerer kollektive forvaltningsorganisasjoner, med unntak av enkelte bestemmelser i forskrift til åndsverkloven. Organisasjonene er underlagt forskjellige regelsett, avhengig av hvilken juridisk organisasjonsform de har.

2.2.2.2 Direktivet

Direktivets virkeområde er regulert i artikkel 2. Her fremgår det at samtlige bestemmelser, med unntak av avdeling III og artiklene 34 nr. 2 og 38, får anvendelse på alle kollektive forvaltningsorganisasjoner, jf. artikkel 2 nr. 1. Direktivets avdeling III og artiklene 34 nr. 2 og 38 gjelder kun for kollektive forvaltningsorganisasjoner som forvalter rettigheter til musikkverk for bruk på nettet på tvers av territorier, jf. artikkel 2 nr. 2.

Enheter som utøver tilsvarende virksomhet som kollektive forvaltningsorganisasjoner og som helt eller delvis er eid eller kontrollert av en slik organisasjon, vil etter artikkel 2 nr. 3 omfattes av relevante bestemmelser i direktivet.

Uavhengige forvaltningsenheter som forvalter rettigheter på vegne av flere rettighetshavere uten å være kontrollert av rettighetshaverne, og som har et kommersielt formål, omfattes av enkelte bestemmelser i direktivet, jf. artikkel 2 nr. 4.

Etter artikkel 2 får direktivet bare anvendelse på organisasjoner og enheter som er etablert i EU/EØS. I fortalen punkt 10 åpnes det likevel for at medlemsstatene kan bestemme at også kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert utenfor EU/EØS, men driver virksomhet i en medlemsstat, skal omfattes av direktivets bestemmelser.

2.2.2.3 Andre nordiske land

Både Danmark og Finland har gjennomført artikkel 2 etter samme struktur som direktivbestemmelsen. I Danmark er lovens virkeområde regulert i § 1, mens tilsvarende bestemmelser finnes i 1. kapittel 1 til 3 §§ i den svenske og 2 § i den finske loven. I Sverige er det ikke inntatt noen bestemmelse i § 1 som gjennomfører artikkel 2 nr. 2 om hvilke bestemmelser som gjelder for kollektiv forvaltning av rettigheter ved grensekryssende lisenser, men de har en egen virkeområdebestemmelse om dette i 11. kapittel.

Spørsmålet om hvordan direktivets virkeområde skal omtales og gjennomføres i den nasjonale lovteksten, er løst litt forskjellig i de nordiske landene. I Danmark gjelder loven kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert i Danmark. Det er likevel tatt inn en forskriftshjemmel om at kulturministeren kan fastsette at organisasjoner etablert utenfor EØS, men som er aktive i Danmark, også skal omfattes, jf. fortalen punkt 10.

Begrunnelsen for dette er hensynet til likebehandling. Danmark har videre i § 1 Stk. 6 og 7 bestemmelser som regulerer hvilke bestemmelser medlemsorganisasjonen skal følge i tilfeller der medlemsorganisasjonen skal fordele skyldig vederlag og der de skal utarbeide "gennemsigtighedsrapport".

I den svenske loven er 2 og 3 §§ ikke avgrenset til å kun gjelde organisasjoner etablert i Sverige. Begrunnelsen for dette er omtalt i den svenske lovproposisjonen Prop.

2015/16:181 side 44:

"Enligt regeringens uppfattning framstår det inte heller som rimligt att organisasjoner som är etablerade utanför EES ska kunna ingå avtal som i Sverige under sådana förutsättningar att de i övrigt är underkastade svenska avtalsrättsliga regler, samtidigt som det regelverk som nu införs i dessa avseenden inte ska gälla. Det finns därför som utgångspunkt inte någon anledning att begränsa bestämmelserna i den nye lagen till att gälla enbart i förhållande till organisasjoner etablerade i Sverige."

Heller ikke den finske gjennomføringslovens bestemmelser om virkeområde inneholder noen geografisk avgrensning.

I den danske loven § 1 stk. 6 er det tatt inn en bestemmelse som klargjør hvilke paragrafer som gjelder for medlemsorganisasjoner, når en kollektiv forvaltningsorganisasjon har besluttet at det er medlemsorganisasjonen som skal fordele utestående vederlag til rettighetshaverne.

2.2.2.4 Departementets vurderinger

Departementet foreslår i § 2 en bestemmelse om lovens virkeområde som i hovedtrekk følger direktivets bestemmelse.

Direktivets bestemmelser gjelder kun for kollektive forvaltningsorganisasjoner etablert innen EU-/EØS-området. Departementet mener en slik avgrensning ikke er

hensiktsmessig i loven. Direktivet inneholder regler av ulik art. Enkelte bestemmelser tar sikte på å regulere organisasjonenes indre forhold, bl.a. regler om organisering og gjennomføring av generalforsamling mv. Når det gjelder disse bestemmelsene, er det ikke naturlig at de får anvendelse på organisasjoner etablert utenfor Norge. Det vises i den forbindelse også til at bestemmelsen om tilsyn i direktivet artikkel 36 kun gjelder forvaltningsorganisasjoner etablert innenfor medlemsstatenes territorium. Andre bestemmelser i direktivet tar derimot sikte på å regulere avtalerettslige forhold mellom for eksempel rettighetshavere, brukere og organisasjoner. For disse bestemmelsene er det ikke naturlig at de kun får anvendelse på organisasjoner som er etablert i Norge eller EØS-området, selv om situasjonen i dag er at organisasjoner som driver slik virksomhet i Norge i hovedsak også er etablert her. Departementet foreslår av den grunn at bestemmelsen om virkeområde i § 2 ikke avgrenses geografisk etter hvor organisasjonen er etablert, men at spørsmålet om reglens anvendelsesområde avgjøres etter alminnelige jurisdiksjons- og lovvalgsregler.

Departementet foreslår likevel at det lovfestes at gjennomføringsloven også skal gjelde for Svalbard, Jan Myen og de norske bilandene. Etter Svalbardloven § 2 første ledd gjelder norsk privatrett, strafferett og lovgivning om rettspleien for Svalbard når ikke annet er fastsatt. Siden en god del av lovforslaget er av offentligrettslig karakter, er det behov for særskilt fastsettelse om regelverket skal gjelde på Svalbard. Selv om det gjelder gjennomføring av EØS-forpliktelser, og Svalbard er utenfor EØS-området, er det etter departementets syn mest hensiktsmessig å la regelverket få anvendelse der, på lik linje som på fastlandet.

Det fremgår ikke eksplisitt av direktivet hva som menes med begrepet "etablert".

Departementet legger imidlertid til grunn at etableringsstedet er den stat hvor organisasjonen har fast forretningssted og der den økonomiske virksomheten faktisk utøves. I situasjoner der det kan være vanskelig å bestemme hvor organisasjonen er etablert, for eksempel dersom virksomheten utøves på flere steder, vil etableringssted være den stat som regnes for å være sentrum for virksomheten. For øvrig vil EU-domstolens praksis være relevant ved vurderingen av hva som er et etableringssted, bl.a. basert på en tolkning av dette og andre relevante direktiver.

Utkastet § 2 andre ledd fastsetter i samsvar med direktivet artikkel 2 nr. 2 at bestemmelsene i kapittel 9 bare gjelder for de kollektive forvaltningsorganisasjonene som tildeler grensekryssende lisenser for rettigheter til musikkverk til bruk i nettbaserte tjenester, jf. nærmere i punkt 2.9. Direktivet har også regler knyttet til denne type lisenser i artiklene 34 nr. 2 og 38, jf. her henvisningen i artikkel 2 nr. 2. Departementet har imidlertid vurdert det slik at ingen av disse to bestemmelsene krever gjennomføring, jf. her punkt 2.10.2.4 og 2.10.3.4.

Direktivet benytter begrepet "uavhengig forvaltningseining" i artikkel 2 nr. 4. I likhet med de andre nordiske landene benytter departementet isteden begrepet "uavhengige forvaltningsorganisasjoner" i høringsnotatet og lovutkastet. Dette er ikke ment å innebære noen innholdsmessig forskjell. Uavhengige forvaltningsorganisasjoner er kommersielle organisasjoner som ikke kan kategoriseres som kollektive forvaltningsorganisasjoner,

fordi de ikke eies eller kontrolleres av rettighetshavere. Når uavhengige forvaltningsorganisasjoner utfører de samme aktivitetene som kollektive forvaltningsorganisasjoner, bør de også være forpliktet til å levere visse opplysninger til de rettighetshaverne de representerer, til kollektive forvaltningsorganisasjoner, brukere og til andre som ønsker tilgang til dem. Det følger derfor av utkastet til § 2 tredje ledd at §§ 25, 30, 32, 33 bokstav a til g, 40, 41 og 42 også gjelder alle uavhengige forvaltningsorganisasjoner som er etablert i Norge.

Fortalen punkt 14 viser til at direktivet ikke krever at kollektive forvaltningsorganisasjoner har en bestemt juridisk form for at de skal være omfattet av direktivbestemmelsene. I fortalepunktet understrekes det videre at det bør gjøres nødvendige tilpasninger i nasjonalt lovverk som hindrer at valg av juridisk form gjør det mulig å omgå pliktene i medhold av direktivet. Departementet foreslår derfor å ta inn i virkeområdeparagrafen at lovens bestemmelser også gjelder så langt det passer for kollektive forvaltningsorganisasjoner som er organisert som en stiftelse etter lov 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven). Stiftelser som forvalter opphavsrettigheter, har ikke medlemmer og kan følgelig ikke ivareta medlemsrettighetene etter direktivet, som for eksempel retten til å kalle tilbake en fullmakt, men må ellers ivareta rettighetshavernes rettigheter i tråd med direktivets bestemmelser.

Departementet foreslår å ta med en tilsvarende bestemmelse som i Danmark, som klargjør hvilke paragrafer som gjelder for medlemsorganisasjoner, når det er disse som fordeler rettighetsvederlag. Etter departementets syn bør medlemsorganisasjoner som utfører de samme oppgavene som kollektive forvaltningsorganisasjoner, også oppfylle de samme kravene til fordeling av rettighetsvederlag som de kollektive forvaltningsorganisasjonene. Det følger av lovutkastet at hvis en kollektiv forvaltningsorganisasjon har besluttet at en medlemsorganisasjon skal fordele rettighetsvederlag til rettighetshaverne, så gjelder deler av loven også for medlemsorganisasjonen. Medlemsorganisasjonen må også sørge for at rettighetshaverne får mulighet til å delta i beslutninger om fordeling og bruk av rettighetsvederlagene.

2.3 Sentrale begreper

2.3.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven inneholder ikke en egen paragraf med legaldefinisjoner av begreper som er benyttet i loven. Noen viktige begreper blir definert fortløpende i de aktuelle paragrafene, der lovgiver har funnet dette formålstjenlig. For eksempel er begrepet "åndsverk" definert i åndsverkloven § 2 andre ledd. Flere av begrepene som er benyttet i direktivet, er imidlertid ikke definert i åndsverkloven. Eksempel på dette er "kollektiv forvaltningsorganisasjon", "vedtekter" og "representasjonsavtale".

2.3.2 Direktivet

I artikkel 3 defineres flere grunnleggende begreper som benyttes i direktivet, bl.a. "kollektiv forvaltningsorganisasjon", "uavhengig forvaltningseining" og "rettighavar".

Begrepet "kollektiv forvaltningsorganisasjon" er definert i *bokstav a*. Her fremgår det at det menes enhver organisasjon som enten er eiet/kontrollert av medlemmene eller som blir drevet på ideelt grunnlag, og som har fullmakt til å forvalte opphavsrett eller nærstående rettigheter på vegne av mer enn én rettighetshaver. Det oppstilles også et krav om at organisasjonen skal ha forvaltning til rettighetshavernes felles nytte som det eneste eller viktigste formålet sitt. Bestemmelsen bør leses i lys av fortalen punkt 56, der det fremgår at direktivet ikke skal påvirke foreningsfriheten. Definisjonen avgrenser dermed virkeområde til direktivet.

"Uavhengig forvaltningseining" er definert i *bokstav b*. Ifølge definisjonen er dette enheter som driver samme type virksomhet som kollektive forvaltningsorganisasjoner, men som ikke er eiet/kontrollert av medlemmer (rettighetshaverne) og heller ikke drevet på ideelt grunnlag. I fortalen punkt 16 presiseres det at produsenter av audiovisuelle verk, plateprodusenter, kringkastingsforetak og forleggere/utgivere ikke skal regnes som uavhengige forvaltningseenheter. Det samme gjelder managere og agenter til forfattere og utøvende kunstnere, idet de ikke forvalter rettigheter ved å fastsette takster, tildele lisenser eller krever inn penger fra brukere.

Etter *bokstav c* er "rettshaver" en person eller enhet som er innehaver av opphavsrett eller nærstående rettigheter, eller som gjennom avtale eller lov har rett til en del av inntektene fra rettighetene. Verken kollektive forvaltningsorganisasjoner eller sammenslutninger av rettighetshavere regnes imidlertid som rettighetshaver i direktivets forstand, jf. artikkel 6 nr. 2 om hvem som skal godtas som medlem i kollektive forvaltningsorganisasjoner.

I *bokstav d* er "medlem" definert som en rettighetshaver eller en organisasjon som representerer rettighetshavere, som oppfyller kravene til medlemskap i den kollektive organisasjonen, og som er tatt opp i organisasjonen. Begrepet omfatter også andre kollektive forvaltningsorganisasjoner og sammenslutninger av rettighetshavere som oppfyller de samme kravene.

I *bokstav e* slås det fast at der begrepet "vedtekter" er benyttet i direktivet, skal dette forstås som vedtektene, reglene eller dokumentene om stiftingen av en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Begrepet "generalforsamling for medlemmer" er definert i *bokstav f*. Dette skal forstås som det organet i den kollektive forvaltningsorganisasjonen hvor medlemmene deltar og kan benytte stemmeretten sin, uavhengig av hvilken juridisk form organisasjonen har.

I *bokstav g* defineres "styremedlem". Begrepet omfatter alle medlemmer av styret når det følger av nasjonal lovgivning eller vedtektene til den kollektive forvaltningsorganisasjonen at styret skal ha en enhetlig sammensetning. Videre omfatter begrepet alle medlemmer av styret eller kontrollorganet, når det er fastsatt i lov eller vedtekter at styret skal ha en slik todelt sammensetning med både styre og et internt kontrollorgan.

"Inntekter frå rettar" skal etter direktivets *artikkel 3 bokstav h* forstås som inntekter som har blitt krevet inn av en kollektiv forvaltningsorganisasjon på vegne av rettighetshaver, enten som følge av eneretten, rett til vederlag eller en rett til godtgjørelse.

Bokstav i definerer "administrasjonskostnader". Dette er beløpene som en kollektiv forvaltningsorganisasjon kan belaste, trekke fra eller motregne mot inntekter fra rettigheter eller avkastning fra investeringer av inntekter fra rettigheter. Beløpene kan brukes til å dekke de kostnadene organisasjonen har ved å administrere opphavsrettigheter eller nærstående rettigheter.

"Representasjonsavtale" er definert i *bokstav j*. Dette er alle avtaler mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner der én organisasjon gir en annen organisasjon fullmakt til å forvalte rettigheter på vegne av sine medlemmer. Dette omfatter også avtaler som er inngått med grunnlag i artiklene 29 og 30, som gjelder grensekryssende lisensiering av rettigheter.

Bokstav k definerer "brukar" som alle fysiske eller juridiske personer som utfører handlinger som krever samtykke fra rettighetshavere, vederlag eller betaling av kompensasjon til rettighetshavere, og som ikke handler i kraft av å være forbruker.

"Repertoar" skal etter *bokstav l* forstås som de verkene som en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettighetene til.

"Grensekryssende lisens" er definert i *bokstav m*. Dette er en lisens som omfatter territoriet til mer enn én medlemsstat. (Ved innlemmelse i EØS-avtalen omfatter definisjonen også EØS-landenes territorier.)

I *bokstav n* er "nettrettar til musikkverk" definert. Nettrettigheter til musikkverk er alle rettigheter som en opphaver har til et musikkverk i samsvar med opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 2 og 3, og som er nødvendige for å kunne levere en nettbasert tjeneste.

2.3.3 Andre nordiske land

De andre nordiske landene har tatt med de fleste av definisjonene fra artikkel 3 i sine gjennomføringslover, og noen har i tillegg supplert med andre definisjoner.

Sverige har blant annet tatt med definisjoner av begrepene "rettigheter" og viser til sin lov om opphavsrett (1960:729) og tilsvarende lovgivning i andre EØS-land. Videre har Sverige definert hva som skal regnes som kollektiv rettighetsforvaltning, i 1. kapittel 4 § punkt 2, i tillegg til direktivets definisjon av kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Danmark har i tillegg til direktivets definisjoner også definert "opphavsrettighet", "verk" og "musikkverk".

Finland har definert begrepet "lisens" i tillegg til definisjonene som følger av direktivet. Det er også flere av definisjonene i direktivet som Finland har valgt å ikke inkludere i definisjonskatalogen i sin gjennomføringslov 4 §. Dette er definisjonene av "grensekryssende lisens", "repertoar", "inntekter fra rettigheter" og "administrasjonskostnader".

2.3.4 Departementets vurderinger

Departementet foreslår at direktivets definisjoner gjennomføres i en egen bestemmelse i § 3. I tillegg til enkelte kjente begreper inneholder direktivet en rekke nye begreper og begreper som ikke allerede har en entydig definisjon i norsk rett. Det er etter departementets syn derfor naturlig at de relevante begrepene som benyttes i loven, samles i en definisjonskatalog. Forslaget følger i hovedsak direktivets definisjoner.

I direktivets artikkel 3 bokstav b defineres "uavhengig forvaltningsenhet". Departementet foreslår at begrepet "uavhengig forvaltningsorganisasjon" i stedet benyttes i den norske gjennomføringsloven. I tråd med dette foreslår departementet at definisjonen av uavhengig forvaltningsorganisasjon tas inn i utkastet § 3.

Departementets vurdering er videre at det ikke er behov for en egen definisjon av "styremedlem", selv om dette er tatt med i direktivets artikkel 3 bokstav g. Etter departementets syn kommer det tilstrekkelig frem av blant annet aksjeloven og samvirkeloven, samt en allmenn forståelse av begrepet, hva som menes med "styremedlem". Departementet kan heller ikke se at det er fare for usikkerhet eller tolkningstvil ved anvendelse av begrepet.

Direktivet definerer begrepet "multiterritoriell lisens" i artikkel 3 bokstav m. Begrepet er sentralt for reglene som omfattes av direktivet avdeling III. Departementet har vurdert det slik at begrepet "grensekryssende lisens" er et bedre egnet begrep i loven, og har også gjennomgående benyttet dette begrepet i høringsnotatet, også der direktivet omtales. Begrepet svarer materielt til direktivets begrep.

2.4 Representasjon, medlemskap og organisering av kollektive forvaltningsorganisasjoner

2.4.1 Gjeldende rett

Det finnes ikke i dag norske lovregler som direkte regulerer forholdet mellom en rettighetshaver og den kollektive forvaltningsorganisasjonen som forvalter rettigheter på hans eller hennes vegne. Åndsverkloven kapittel 4 regulerer i hvilken grad opphavsrettigheter helt eller delvis kan overdras til andre, men sier lite om hvordan overførte rettigheter skal forvaltes.

Normalt vil forvaltningen av rettigheter på vegne av rettighetshaveren skje på bakgrunn av en fullmakt fra rettighetshaveren. Forvaltning kan også skje på annet grunnlag, som for eksempel lovbestemmelse om avtalelisens. Rettighetshaveren kan i fullmakten gi forvaltningsorganisasjonen rett til å inngå avtaler og kreve rettighetsvederlag på vegne av rettighetshaveren innenfor de rammer som fremgår av fullmakten.

I åndsverkloven §§ 63 til 66 stilles det krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning. Avtalelisenssystemet er nærmere beskrevet i punkt 2.12.2. I tillegg er det i forskrift til åndsverkloven §§ 3-2 til 3-7 enkelte bestemmelser som regulerer kollektive forvaltningsorganisasjoner som er godkjent av

departementet til å kreve inn og fordele vederlag for offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak, jf. åndsverkloven § 21.

I kollektive forvaltningsorganisasjoner organisert som foreninger, reguleres spørsmål om medlemskap, representasjon, beslutningsmyndighet og vederlag mv. av vedtektene.

For kollektive forvaltningsorganisasjoner organisert som samvirkeforetak, gjelder samvirkeoven, men en rekke paragrafer i loven sier uttrykkelig at de kan fravikes i vedtektene. Også for samvirkeforetak vil sentral regulering av spørsmål om medlemskap, organisering mv. følge av vedtektene. Vedtektene og medlemsbetingelsene til kollektive forvaltningsorganisasjoner fastsettes som oftest på organisasjonens generalforsamling (årsmøte), og de varierer fra organisasjon til organisasjon. Medlemsbetingelser kan også fastsettes i selve vedtektene, slik det blant annet er regulert i samvirkeoven § 14 første ledd. Endringer av vedtekter må godkjennes på generalforsamlingen.

Dette innebærer at rettighetshavernes rettigheter, herunder medlemsrettigheter, varierer avhengig av hvilken kollektiv forvaltningsorganisasjon som rettighetshaveren har gitt myndighet til å forvalte sine opphavsrettigheter.

2.4.2 Direktivet

I direktivets avdeling II gis generelle organisatoriske regler og regler om åpenhet, innsyn og forvaltning av innkrevd vederlag. Denne delen av direktivet får anvendelse på alle typer kollektive forvaltningsorganisasjoner uansett organisasjonsform.

Artikkel 4 angir overordnede prinsipper som skal gjelde i forholdet mellom forvaltningsorganisasjonene og rettighetshaverne. Hovedprinsippet er at kollektive forvaltningsorganisasjoner skal handle i rettighetshaverne de representerer, sin interesse. Selv om det også kan utledes av hovedprinsippet, slår bestemmelsen eksplisitt fast at organisasjonen ikke skal pålegge rettighetshaverne forpliktelser som ikke er "objektivt nødvendige" for å verne om rettighetshavernes interesser eller for effektiv forvaltning av rettighetene.

Artikkel 5 gir uttrykk for grunnleggende EU-rettslige prinsipper om forbud mot direkte eller indirekte diskriminering på bakgrunn av nasjonalitet, oppholdssted eller etableringssted.

Etter artikkel 5 nr. 2 har rettighetshaverne rett til å gi en kollektiv forvaltningsorganisasjon etter eget valg fullmakt til å forvalte sine rettigheter, kategorier av rettigheter eller typer verk i geografiske områder. Dette gjelder uavhengig av organisasjonens eller rettighetshaverens nasjonalitet, hjemsted eller etableringssted. Med mindre den kollektive forvaltningsorganisasjonen har "objektive grunner" til å nekte forvaltningsoppdraget, er den forpliktet til å forvalte rettighetene, forutsatt at slik forvaltning omfattes av organisasjonens virksomhet.

Av artikkel 5 nr. 3 fremgår det at rettighetshaveren selv har rett til å tildele lisenser for ikke-kommersiell bruk av alle rettigheter, kategorier av rettigheter eller typer verk og andre vernede arbeider.

Artikkel 5 nr. 4 gir rettighetshaveren adgang til å si opp en fullmakt om forvaltning av rettigheter, kategorier av rettigheter eller typer verk eller andre vernede arbeider som den har tildelt en kollektiv forvaltningsorganisasjon. En forutsetning er at det gis rimelig varsel om slik oppsigelse. Tilsvarende kan også rettighetshaveren tilbakekalle enhver rettighet, kategori av rettigheter eller typer verk eller andre vernede arbeider i geografiske områder etter eget valg.

I artikkel 5 nr. 5 til 7 gis det regler om fullmakten og tilbakekallelsen eller oppsigelsen av denne, inkludert om utbetaling av utestående beløp. Artikkel 5 nr. 8 inneholder en forpliktelse for den kollektive forvaltningsorganisasjonen til å gi opplysninger til rettighetshaverne om deres rettigheter etter artikkel 5.

Direktivet artikkel 6 inneholder regler om medlemskap i kollektive forvaltningsorganisasjoner. Etter denne bestemmelsen skal kravene som stilles til medlemskap, bygges på objektive, gjennomsiktede og ikke-diskriminerende kriterier. Artikkelen må leses i lys av fortalen punkt 9, som slår fast at formålet med direktivet er å stille krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner, for å sikre at virksomhetsstyring, økonomistyring, innsyn og rapportering er på et høyt nivå.

Krav til medlemskap skal fremgå av vedtekter eller medlemsbetingelser, og kravene skal være offentlig tilgjengelige. Hvis en kollektiv forvaltningsorganisasjon ikke godkjenner en søknad om medlemskap, skal organisasjonen gi en tydelig forklaring av årsaken til det, jf. artikkel 6 nr. 2. Fortalen punkt 14 viser til at direktivet ikke krever at kollektive forvaltningsorganisasjoner har en bestemt juridisk form. Stiftelser har ikke medlemmer, men ifølge fortalen punkt 14 bør bestemmelsene i direktivet også gjelde for disse organisasjonene.

Det følger av artikkel 6 nr. 3 at vedtektene til en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal inneholde nødvendige og effektive prosedyrer som gjør det mulig for medlemmene å ta del i organisasjonenes avgjørelsesprosesser. De forskjellige medlemskategoriene i organisasjonen skal være representert på en rimelig og balansert måte i disse prosessene.

Etter artikkel 6 nr. 4 skal en kollektiv forvaltningsorganisasjon gi sine medlemmer mulighet til å kommunisere elektronisk med organisasjonen, også når de skal utøve sine medlemsrettigheter.

Videre skal de kollektive forvaltningsorganisasjonene føre register over medlemmene sine og holde registrene oppdaterte, jf. artikkel 6 nr. 5.

Artikkel 7 klargjør rettighetene til rettighetshavere som ikke er medlem i noen kollektiv forvaltningsorganisasjon. Organisasjonene må følge reglene i artikkel 6 nr. 4, artikkel 20 (opplysningsplikt om repertoar), artikkel 29 nr. 2 (opplysningsplikt om vilkår i representasjonsavtaler ved grensekryssende lisensiering) og artikkel 33 (rutiner for klagehåndtering), også når de forholder seg til disse rettighetshaverne. En forutsetning er at de har en juridisk forbindelse med organisasjonen gjennom lov, tildeling, lisens eller en annen avtalefestet ordning. I tillegg kan medlemsstatene velge å stille andre krav til hvordan de kollektive forvaltningsorganisasjonene forholder seg til medlemmer som ikke er medlemmer, jf. artikkel 7 nr. 2.

Artikkel 8 gjelder generalforsamlingen for medlemmer i kollektive forvaltningsorganisasjoner. Her reguleres hvor ofte det skal gjennomføres generalforsamling, og hvilke beslutninger som må treffes av en generalforsamling. Videre reguleres hvem som kan delta og stemme på generalforsamlingen, og adgangen til å stemme ved bruk av fullmakt. Artikkelen inneholder både minimumsregler som medlemsstatene er forpliktet til å gjennomføre i nasjonal lovgivning, og et sett med krav til generalforsamlingen som medlemsstatene står fritt til å velge å gjennomføre eller ikke.

Det fremgår blant annet at det skal kalles inn til generalforsamling én gang i året, jf. artikkel 8 nr. 2. Artikkel 8 nr. 3 til 8 regulerer hvilke saker generalforsamlingen skal fatte beslutning i, og hvilke beslutninger som kan delegeres til kontrollorganet. Videre skal alle medlemmer av en kollektiv forvaltningsorganisasjon etter artikkel 8 nr. 9 ha rett til å delta i generalforsamlingen og ha rett til å stemme. Medlemsstatene kan likevel tillate begrensninger i medlemmenes rett til å delta eller utøve sine rettigheter på generalforsamlingen, hvis medlemskapets varighet eller størrelsen på vederlagene medlemmet har mottatt, kan tilsi en slik begrensning.

Artikkel 8 nr. 10 fastslår at alle medlemmer av en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ha rett til å utpeke en hvilken som helst annen person eller enhet som fullmektig, slik at personen eller enheten kan representere medlemmet på generalforsamlingen og avgi stemme på medlemmets vegne. Det er en forutsetning at oppnevningen av en fullmektig ikke innebærer at det kan oppstå en interessekonflikt. Videre gir artikkel 8 nr. 10 medlemsstatene mulighet til å begrense adgangen til å utpeke fullmektig. Også utøvelsen av stemmeretten som en fullmektig utøver på vegne av fullmaktsgiver, kan begrenses i nasjonal lovgivning. En forutsetning er at begrensningene ikke griper inn i medlemmenes mulighet til å delta i en kollektiv forvaltningsorganisasjons beslutningsprosesser på en egnet og effektiv måte.

Artikkel 8 nr. 11 til 13 åpner for at det kan gis ytterlige nasjonale regler om de kollektive forvaltningsorganisasjonenes øverste myndighet.

Artikkel 9 regulerer den interne tilsynsfunksjonen i de kollektive forvaltningsorganisasjonene, som skal kontrollere arbeidet til ledelsen og vurdere hvor godt ledelsen oppfyller pliktene sine. De kollektive forvaltningsorganisasjonene skal ha en tilsynsfunksjon, og de ulike medlemskategoriene i organisasjonen skal være representert på en rimelig og balansert måte i det organet som utøver tilsynet. Videre inneholder artikkel 9 regler om hvor ofte tilsynsfunksjonen skal møtes, hvilke fullmakter den har og om hvordan den skal rapportere om sine funn.

Artikkel 10 fastslår pliktene til personene som leder virksomheten i den kollektive forvaltningsorganisasjonen, og hvordan interessekonflikter skal håndteres.

Direktivet er ikke til hinder for at det kan stilles enda strengere krav til de kollektive forvaltningsorganisasjonene enn det som følger av avdeling II i direktivet, så sant kravene ikke er i strid med EU-retten.

2.4.3 Andre nordiske land

I den svenske loven er innholdet i artikkel 4 tatt inn som 2. kapittel 1 §. Artikkel 4 er ikke gjennomført som en egen paragraf i den danske gjennomføringsloven, men det allmenne prinsippet om at de kollektive organisasjonene skal handle i sine medlemmers interesse, fremkommer av gjennomføringen av direktivets artikkel 5.

I Danmark er direktivets artikkel 5 gjennomført i loven § 3. I Finland og Sverige er artikkel 5 gjennomført i fem lovbestemmelser. Finland har i tillegg til å gjennomføre innholdet i direktivets artikkel 5 valgt å ha en egen paragraf om elektronisk kommunikasjon i sin § 10 andre ledd i gjennomføringsloven.

Direktivet artikkel 6 er gjennomført i dansk rett i § 4 og i Sverige i kapittel 4, fordelt på fem paragrafer. Sverige har i tillegg til direktivets innhold, også spesifisert at medlemsregistrene skal inneholde informasjon om hvert medlems navn og postadresse, og at registrene skal kunne brukes slik at organisasjonene kan oppfylle sine plikter etter loven. I Finland er det skrevet inn en begrensning i kravet om tilrettelegging for elektronisk kommunikasjon. Der det vil være åpenbart unødvendig eller urimelig å tilrettelegge for elektronisk deltagelse ved stemmegivning i organisasjonens beslutningsprosesser, er organisasjonene fritatt fra dette. Momenter i denne vurderingen er antall rettighetshavere, rettighetshavernes hjemstat eller etableringsstat og kostnadene av og mulighetene for å gjennomføre avstandsdeltagelse.

Direktivet artikkel 7 nr. 1 er gjennomført i den danske loven § 5. I Sverige og Finland er kravene i artikkelen tatt inn i paragrafene som gjennomfører de punktene i direktivet som artikkel 7 nr. 1 viser til. Hverken Danmark, Finland og Sverige har benyttet seg av muligheten til å gi flere bestemmelser tilsvarende virkning for rettighetshavere som ikke er medlemmer, jf. artikkel 7 nr. 2.

Både Danmark, Sverige og Finland har lagt seg på en minimumsgjennomføring av reglene i direktivets artikkel 8. Reglene i Danmark er tilpasset den måten de kollektive forvaltningsorganisasjonene drives på i dag, hvor generalforsamlingen velger et styre, som så ansetter en administrativ daglig ledelse. Mulighetene til å sette begrensninger i bruken av fullmakter er ikke benyttet. I Finland er reglene om generalforsamlingen gjennomført i 13 §. I Sverige har lovgiver valgt å dele opp innholdet i artikkel 8, slik at de fremgår av ni paragrafer i lovens 5. kapittel. I Sverige klargjøres også forholdet til annen lovgivning i 5. kapittel 2 §. Her kommer det frem at hvis en problemstilling knyttet til generalforsamling for medlemmer ikke er regulert av loven om kollektiv rettighetsforvaltning, så gjelder reglene i annen lovgivning som regulerer problemstillingen.

I Danmark er reglene om den interne tilsynsfunksjonen i artikkel 9 gjennomført i loven § 8, og om ledelsens forpliktelser i § 9. I tillegg er det presisert i § 8 stk. 1 at tilsynsfunksjonen ivaretas av styret. I den finske loven er reglene gjennomført i paragrafene 15 til 18. I Sverige sees reglene om tilsynsfunksjon og interessekonflikter i sammenheng i lovens 6. kapittel om styring og internkontroll. De overordnede bestemmelse er skilt ut i 6. kapittel 1 §, hvor det fremgår at en kollektiv

forvaltningsorganisasjon skal påse at virksomheten ledes på en ansvarsfull og hensiktsmessig måte, og at det fastsettes hensiktsmessige rutiner for forvaltning, regnskap og internkontroll.

2.4.4 Departementets vurderinger

2.4.4.1 Allmenne prinsipper

De overordnede prinsippene i direktivet artikkel 4, som blant annet inneholder et forbud mot å pålegge rettighetshavere unødige plikter, er inntatt som en egen bestemmelse i utkastet § 4. Etter departementets vurdering gir bestemmelsen uttrykk for hva som er god forvaltningsskikk på området.

Det er rettighetshavernes interesser som skal og bør være styrende for hvordan den kollektive forvaltningsorganisasjonen utfører sitt arbeid. Bestemmelsen begrenser organisasjonenes handlingsrom, ved at de ikke kan pålegge sine medlemmer eller rettighetshaverne plikter som ikke er i rettighetshavernes egen interesse. Hvis organisasjonen pålegger medlemmene eller rettighetshaverne plikter som bidrar til en mer effektiv forvaltning av rettighetene, kan dette regnes for å være i rettighetshavernes interesse. Forpliktelsen til å handle i medlemmenes interesse skal gjelde hele organisasjonen, både styret, generalforsamlingen og administrasjonen.

Dette allmenne prinsippet gjelder imidlertid kun overfor de rettighetshaverne som den kollektive rettighetsorganisasjonen forvalter rettighetene til på grunnlag av en avtale. Organisasjonen er ikke forpliktet til å handle i interessene til rettighetshavere de ikke representerer. Bestemmelsen regulerer heller ikke direkte forholdet til de rettighetshaverne som ikke er representert av organisasjonen, men hvor opphavsrettighetene likevel forvaltes med grunnlag i en avtalelisensavtale. Rettighetene til de rettighetshaverne som ikke er medlem av en kollektiv forvaltningsorganisasjon er foreslått gjennomført i utkastet § 10.

Dersom rettighetshaveren ikke er fornøyd med måten den kollektive forvaltningsorganisasjonen utøver forvaltningen på, kan rettighetshaveren tilbakekalle fullmakten, jf. mer nedenfor i punkt 2.4.4.2. Rettighetshaveren kan da eventuelt selv forvalte rettighetene eller gi en annen forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte rettighetene. I Norge er det imidlertid få forvaltningsorganisasjoner som opererer på samme område, noe som i praksis kan begrense adgangen til fritt å velge forvaltningsorganisasjon.

2.4.4.2 Rettighetshaveres rettigheter

Direktivet artikkel 5 fastsetter regler om rettighetshaveres rettigheter i forbindelse med fullmakten til en kollektiv forvaltningsorganisasjon og i forbindelse med oppsigelse av forvaltningsavtale eller tilbakekallelse av fullmakten. Reglene i artikkel 5 er foreslått inntatt i utkastet §§ 5 til 8.

En rettighetshaver står i utgangspunktet fritt til å velge om en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal forvalte rettighetene og i så fall hvilken. Videre har en

rettighetshaver rett til å velge hvilke rettigheter eller kategorier av rettigheter som skal forvaltes kollektivt, og for hvilke geografiske områder.

Begrepet *rettigheter* i denne sammenhengen omfatter eneretten til enkelte verk, for eksempel retten til eksemplarfremstilling av et spesifikt verk. Med *kategorier av rettigheter* menes eksempelvis retten til offentlig fremføring eller retten til overføring til allmennheten i form av TV- eller radiosending. Når en rettighetshaver har rett til å gi en kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte *typer av verk*, er dette for eksempel de verkstypene som listes opp i åndsverkloven § 2.

Rettighetene som fremgår av artikkel 5 gjelder uavhengig av organisasjonens eller rettighetshaverens nasjonalitet, eller hvilken medlemsstat de er bosatt eller etablert i.

Når en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter opphavsrettigheter på vegne av rettighetshaverne, skjer dette normalt etter en fullmakt fra rettighetshaveren, for eksempel en forvaltningsavtale. Forvaltningen av rettighetene kan også skje på bakgrunn av fullmakt gitt i vedtektene til den kollektive forvaltningsorganisasjonen eller en lovbestemmelse om avtalelisens.

Hvis ansvaret for å forvalte rettigheter er gitt til en medlemsorganisasjon, enten ved inngåelse av avtale eller på bakgrunn av medlemsorganisasjonens vedtekter, må det spesifiseres at det er den kollektive forvaltningsorganisasjonen som medlemsorganisasjonen er medlem av, som skal forvalte rettighetene. Dette innebærer at rettighetene forvaltes gjennom en to-trinns-fullmakt. En paraplyorganisasjon som forvalter rettigheter på vegne av sine medlemsorganisasjoner, har ingen direkte fullmakter fra individuelle rettighetshavere, men har spesifiserte forvaltningskontrakter med sine medlemsorganisasjoner. Departementet ser at det vil være tilnærmet umulig for en kollektiv forvaltningsorganisasjon å gi individuelle rettighetshavere de rettighetene som følger av artikkel 5 i direktivet, når de individuelle rettighetshaverne er medlem i en medlemsorganisasjon. En kollektiv forvaltningsorganisasjon må kunne basere seg på informasjonen den får fra sine medlemsorganisasjoner, og må forholde seg til de fullmaktene som er gitt fra disse.

Dette er omtalt i forarbeidene til den danske gjennomføringsloven i kommentaren til § 3:

"Forslaget til § 3 vedrører kun det tilfælde, hvor en rettighedshaver giver en bemyndigelse til en kollektiv forvaltningsorganisation. Dette betyder, at § 3 ikke finder anvendelse, hvor en kollektiv forvaltningsorganisation kun har medlemsorganisasjoner som medlemmer og ikke individuelle rettighedshavere."

Departementet tolker også direktivets artikkel 5 slik at den ikke får direkte anvendelse i forholdet mellom en individuell rettighetshaver og en kollektiv forvaltningsorganisasjon som bare har organisasjoner som medlemmer.

Samtidig vil det være uheldig om de individuelle rettighetshaverne som er medlem i en medlemsorganisasjon, får svakere rettigheter enn de som er direkte medlemmer i en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Selv om det ikke er et krav i direktivet om å gi rettighetene i artikkel 5 anvendelse i forholdet mellom en individuell rettighetshaver og en medlemsorganisasjon, må dette likevel leses i lys av fortalen. I fortalen punkt 14 står det:

"Medlemsstatane bør òg gjere høvelege tiltak for å hindre at valet av juridisk form gjer det mogleg å omgå pliktene i medhald av dette direktivet. Det er viktig å leggje merke til at einingar som representerer rettshavarar og som er medlemmer av kollektive forvaltningsorganisasjonar, kan vere andre kollektive forvaltningsorganisasjonar, samanslutningar av rettshavarar, fagforeiningar eller andre organisasjonar."

Rettighetshavernes rettigheter etter direktivets artikkel 5 er helt sentrale for å sikre rettighetshaverne kontroll over forvaltningen av rettighetene sine. Gjennom fullmaktene fra rettighetshaverne forvalter organisasjoner som er medlem i en kollektiv forvaltningsorganisasjon, rettighetshavernes immaterielle eiendom. Om bestemmelsene i direktivet artikkel 5 ikke skulle gjelde i forholdet mellom en rettighetshaver og en medlemsorganisasjon, ville dette innebære svakere rettigheter for rettighetshavere når det er medlemsorganisasjonen som styrer hvordan denne eiendommen forvaltes.

Departementet mener at det ikke vil være i tråd med direktivets intensjon hvis en rettighetshaver ikke kan tilbakekalle helt eller delvis fullmakten som er gitt til en medlemsorganisasjon. Det vil også være uheldig om man åpner for at man på en enkel måte kan organisere seg bort fra de rettighetene artikkel 5 gir.

For å motvirke en slik situasjon foreslår departementet at rettighetshavers rettigheter etter utkastet § 7 første og andre ledd om tilbakekallelse av fullmakt også gjelder overfor medlemsorganisasjoner som er medlem av en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Som følge av forslaget får rettighetshaverne den samme retten til å trekke tilbake fullmakt, eller helt eller delvis si opp eller begrense en forvaltningsavtale etter utkastet § 7, som om de hadde vært direkte medlem av en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Dette må gjelde også der fullmaktene er gitt i medlemsorganisasjonens vedtekter.

Det er deretter medlemsorganisasjonen som representerer sine rettighetshavere, som videre kan trekke tilbake fullmakter gitt til den kollektive forvaltningsorganisasjonen på vegne av rettighetshaverne som representeres.

En lignende presisering er også tatt inn i den finske gjennomføringsloven om kollektiv forvaltning av opphavsrett, hvor følgende formulering finnes i 8 § tredje ledd:

"Bestämmelserna i denna paragraf om rättsinnehavarens rätt att återkalla en fullmakt tillämpas också på en sådan medlemssammanslutning i en kollektiv förvaltningsorganisation till vilken rättsinnehavaren har överfört förvaltningen av sina rättigheter."

Departementet foreslår at dette reguleres i utkastet § 7 fjerde ledd og ber om høringsinstansenes syn på om en slik regulering er hensiktsmessig.

Det er et grunnleggende krav at forvaltningen av rettighetene skjer på en måte som best mulig ivaretar rettighetshavernes interesser. Dette innebærer at det ikke skal legges plikter på rettighetshaverne som ikke er klart nødvendige for å ivareta interessene deres på en god og effektiv måte. Som følge av dette skal rettighetshaverne i utgangspunktet

fritt kunne trekke tilbake fullmakten til å forvalte rettighetene, hvis de ikke er fornøyd med måten de forvaltes på. Rettighetshaverne kan da velge å gi fullmakten til en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon eller forvalte rettighetene selv, så sant det ikke er krav i lov om obligatorisk kollektiv forvaltning av rettighetene.

Eksempel på obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter finnes i satellitt- og kabeldirektivets (93/83/EØF) regulering av videresending i kabel. EU har nylig vedtatt direktiv (EU) 2019/789 om utøvelse av opphavsrett og nærstående rettigheter som gjelder for visse av kringkastingsselskapers nettoverføringer og videresending av radio- og TV-programmer (nett- og videresendingsdirektivet). Direktivet innebærer blant annet en utvidelse av prinsippet i satellitt- og kabeldirektivet om obligatorisk kollektiv forvaltning av rettigheter til videresending av kringkastingsprogrammer.

Direktivet stiller krav om at de kollektive forvaltningsorganisasjonene ikke kan nekte å påta seg å forvalte rettighetene som rettighetshaveren ønsker å inngå forvaltningsavtale om, så sant organisasjonen ikke har "objektive", altså saklige grunner til dette. Et avslag på søknad om medlemskap begrunnet i arten eller omfanget av organisasjonens virksomhet vil være en slik objektiv grunn. Det samme gjelder der hvor en forvaltningsorganisasjon nekter en enkelt rettighetshaver medlemskap fordi den kun har organisasjoner som medlemmer.

Departementet har vurdert om det bør klargjøres i lovutkastet at gjennomføringen av artikkel 5 ikke har betydning for virkeområdet til bestemmelsene i åndsverkloven om avtalelisens og obligatorisk kollektiv forvaltning av opphavsrettigheter. I den danske loven er følgende formulering tatt inn i § 3 stk. 9:

"Stk. 1-8 har ikke betydning for udstrækningen af bestemmelserne i lov om ophavsret vedrørende aftalelicens eller obligatorisk kollektiv forvaltning."

Etter departementets vurdering er det ikke påkrevd med en slik klargjøring, siden dette ikke er forvaltning av rettigheter basert på en direkte forvaltningsavtale eller medlemsrettigheter gitt i vedtektene til den kollektive forvaltningsorganisasjonen.

Departementet ser at det i utgangspunktet kan være uklart hvordan bestemmelsene som gjennomfører artikkel 5, påvirker den innkrevingen som enkelte kollektive forvaltningsorganisasjoner gjør etter åndsverklovens regler om tvangslisens. Eksempel på dette er innkrevingen av vederlag som Gramo gjør for offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak etter åndsverkloven § 21, og som Kopinor gjør for gjengivelse av deler av verk i samleverk til bruk ved gudstjeneste eller undervisning etter åndsverkloven § 44. Det vil her ikke være praktisk at flere organisasjoner krever inn vederlag for samme utnyttelse, selv om rettighetshavere står fritt til å velge hvilke fullmakter de vil gi til en kollektiv forvaltningsorganisasjon, og til å velge hvilken organisasjon som skal forvalte rettighetene. Departementet godkjenner hvilke organisasjoner som kan kreve inn vederlag med grunnlag i en tvangslisens, og det vil ikke være hensiktsmessig å godkjenne mer enn en organisasjon til å utføre denne oppgaven på ett rettighetsområde. Rettighetshaverne har krav på utbetaling av vederlag som er

innkrevd med grunnlag i en tvangslisens, uavhengig av om de har inngått en forvaltningsavtale med organisasjonen eller ikke.

2.4.4.3 Medlemskap i kollektive forvaltningsorganisasjoner

Minimumsreglene knyttet til medlemskap i artikkel 6 foreslås gjennomført i utkastet § 9. Forslaget følger den samme strukturen som artikkel 6. Hensynene bak bestemmelsen fremgår av fortalen punkt 20, hvor det heter at medlemskapet i en kollektiv forvaltningsorganisasjon bør være basert på objektive, gjennomsiktige og ikke-diskriminerende kriterier. Videre er det vist til at kriteriene ikke bør føre til at de kollektive forvaltningsorganisasjonene blir pålagt å ta imot medlemmer dersom forvaltningen av disse rettighetene, kategorier av rettigheter eller typer av verk faller utenfor organisasjonens virkeområde.

Departementets vurdering er at det ikke er hensiktsmessig å stille strengere krav til medlemskap enn det som følger av direktivet.

Departementet har vurdert om det bør foreslås en begrensning i kravet om å tilrettelegge for elektronisk utøvelse av medlemsrettigheter, slik det er gjort i den finske loven.

Departementet ser at det kan være ressurskrevende for mindre, kollektive forvaltningsorganisasjoner å tilrettelegge for dette på en god måte. Det vil også være unødig byrdefullt å kreve etablering av et slikt system, hvis det i praksis ikke er bruk for det. Utkastet § 9 inneholder likevel ikke en slik begrensning, men er lagt tett opp til direktivets formulering. Departementet kan ikke se at direktivet stiller særlige krav til hvordan den elektroniske kommunikasjonen skal foregå. Det er heller ikke spesifisert hvilket sikkerhetsnivå det skal være for løsninger for elektronisk utøvelse av medlemsrettigheter, for eksempel knyttet til det å avgi stemme på generalforsamlingen. Det er heller ikke et uttalt krav til at det skal utvikles eller etableres nye elektroniske løsninger, der det ikke er behov for dette. Det organisasjonene skal gjøre, er å gi medlemmene mulighet til kommunisere og utøve sine rettigheter elektronisk. De kan ikke stille krav om at all kommunikasjon eller stemmeavsigelse må skje ved fysisk tilstedeværelse eller på papir. Direktivet stiller ingen konkrete krav til hva slags form eller omfang den elektroniske kommunikasjonen skal ha. Departementet legger imidlertid til grunn at det vil være tilstrekkelig at organisasjonen tilbyr slik kommunikasjon på minst én anerkjent og etablert plattform, for eksempel e-post. Når det gjelder kravet om å legge til rette for at rettighetshavere kan utøve sine medlemsrettigheter elektronisk, må sikkerhetsnivå og hvor avansert løsningen bør være, vurderes konkret etter medlemmenes og den kollektive forvaltningsorganisasjonens behov. I denne vurderingen vil både antall rettighetshavere, medlemmenes hjemstat eller etableringsstat og kostnadene av og mulighetene for å gjennomføre avstandsdeltagelse, være relevante momenter.

2.4.4.4 Rettigheter for rettighetshavere som ikke er medlem av kollektive forvaltningsorganisasjoner

Direktivet artikkel 7 foreslås gjennomført i utkastet § 10. Hensikten med denne bestemmelsen er å beskytte rettighetshavere som ikke er medlem av en kollektiv forvaltningsorganisasjon, når rettighetene deres likevel blir forvaltet av organisasjonen, for eksempel gjennom en avtalelisensavtale. Ved gjennomføringen av artikkel 7 nr. 1 skal

den kollektive forvaltningsorganisasjonen gi også disse rettighetshaverne anledning til å kommunisere elektronisk med organisasjonen og gi svar på forespørsler om innsyn i hvilke rettigheter og verk som forvaltes. Videre skal organisasjonene gi disse rettighetshaverne informasjon om hovedvilkårene i avtaler om grensekryssende lisensiering. Kravene til klagebehandling i artikkel 33, som er foreslått gjennomført i § 46, gjelder også for denne rettighetshavergruppen.

Som vist til ovenfor tillater direktivet at også andre av direktivets bestemmelser kan gjøres gjeldende for rettighetshavere som ikke er medlem, men som har en direkte juridisk forbindelse med organisasjonen gjennom lov, tildeling, lisens eller annen avtalefestet ordning. Departementet har vurdert om det er behov for å gi flere av medlemsrettighetene tilsvarende virkning for de som ikke er medlemmer, men som er omfattet av reglene opplistet i artikkel 7 nr. 1. Departementet antar at det er tilstrekkelig beskyttelse i de regelsettene som gjelder for denne medlemsgruppen og ser ikke grunn til å utvide rettighetene ut over det som er kravet i direktivet. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om forslaget gir en god nok beskyttelse.

2.4.4.5 Generalforsamlingen

En generalforsamling er den øverste myndighet i et selskap. I mange organisasjoner kalles den øverste myndigheten årsmøte. Eksempelvis følger det av samvirkeloven § 35 at årsmøtet har øverste myndighet i foretaket. Også i foreninger er det vanlig å kalle det øverste organet for årsmøte. Bestemmelsene om gjennomføring av generalforsamling i direktivet vil gjelde selv om den øverste myndigheten i organisasjonen kalles årsmøte eller har en annen betegnelse. I direktivet artikkel 3 bokstav f kommer det klart frem at "generalforsamling" i denne sammenhengen er det organet i den kollektive forvaltningsorganisasjonen der medlemmene tar del i og kan bruke sin stemmerett, uavhengig av hvilken juridisk form organisasjonen har.

Generalforsamlingen (årsmøtet) i en demokratisk ledet organisasjon er det viktigste forumet for alle medlemmene, hvor de kan ytre sin mening, ha innflytelse og ta del i de viktigste beslutningsprosessene. I direktivet artikkel 8 gis regler om generalforsamlingen for medlemmer, bl.a. om generalforsamlingens kompetanse og medlemmers bruk av fullmakter. Etter departementets syn er reglene om generalforsamlingen viktige for å sikre medlemsdemokratiet.

Direktivet artikkel 8 er lang og detaljert. Departementet mener det er hensiktsmessig å dele opp innholdet og foreslår at den gjennomføres i utkastet §§ 11 og 12.

I § 11 foreslår departementet å ta inn de prosessuelle kravene til generalforsamlingen, som krav til hvor ofte den skal avholdes, og hvilke beslutninger som må tas der. I § 12 gjennomføres reglene om medlemmenes rettigheter på generalforsamlingen, som regler om stemmegivning og bruk av fullmakter.

På lik linje med situasjonen i de andre nordiske landene er det vanlig praksis i Norge at det er generalforsamlingen som velger den kollektive forvaltningsorganisasjonens styre for en tidsbegrenset periode, og at det er styret som ansetter organisasjonens administrative ledelse. Dette innebærer at det ikke er generalforsamlingen, men styret

som har kompetanse til å ansette eller si opp ansatte i administrasjonen og til å fastsette deres lønninger.

Departementet ser at praksis på dette området fungerer godt, og at det for mange av de etablerte kollektive forvaltningsorganisasjonene vil være unødvendig tungvint å etablere et system der alle beslutninger skal fattes av generalforsamlingen, uten å kunne delegere beslutningskompetansen til styret. Forslaget til gjennomføringen av artikkel 8 er derfor tilpasset det som er praksis på området.

Videre foreslår departementet å gjennomføre reglene om bruk av fullmakter i § 12. Det er ikke foreslått å benytte muligheten til å sette begrensninger for bruk av fullmakter som følger av direktivet.

Departementet foreslår å åpne for at den kollektive forvaltningsorganisasjonen selv kan velge å avgrense medlemmenes adgang til å bruke fullmakter, på bakgrunn av hvor lenge medlemskapet har vart og/eller av hvilke beløp medlemmet har krav på. Det er en forutsetning at en eventuell avgrensning skal fremgå av medlemsvilkårene til den kollektive forvaltningsorganisasjonen, og at informasjon om dette er offentlig tilgjengelig. Dette er en gjennomføring av direktivet artikkel 8 nr. 9 som vil gi de kollektive forvaltningsorganisasjonene nødvendig fleksibilitet.

Det er et relevant spørsmål om en fullmektig bør kunne representere flere rettighetshavere, slik at en som har fullmakt kan avgi flere stemmer på generalforsamlingen. Departementet har vurdert om det i loven bør være begrensninger i adgangen til å anvende fullmaktene, for eksempel ved at en fullmektig bare kan representere et begrenset antall fullmaktsgivere. Hvor aktuell denne problemstillingen er, vil være avhengig av hvilke rettighetshavere som representeres, og hvor stor medlemsmassen er. I samvirkeloven § 36 første ledd tredje punktum fremgår det at ingen kan være fullmektig for mer enn ett medlem. Departementet mener at der dette ikke er særskilt regulert i lov, bør det være opp til de kollektive forvaltningsorganisasjonene selv å avgjøre om det er behov for slike begrensninger.

I lovutkastet § 12 fjerde ledd er det klargjort at de kollektive forvaltningsorganisasjonene får den samme muligheten til å begrense anvendelsen av fullmakter som det som følger av direktivets artikkel 8 nr. 10 andre avsnitt. Organisasjonene kan etter dette selv sette begrensninger i bruk av fullmakt, der dette ikke innskrenker muligheten medlemmene har til å ta del i beslutningsprosessen på en passende og effektiv måte.

Direktivet åpner for at det i tillegg til de obligatoriske kravene til generalforsamlingen kan gis en rekke nasjonale regler om beslutningsprosessene i de kollektive forvaltningsorganisasjonene. Det er blant annet tillatt å etablere alternative systemer og regler for utnevning og oppsigelse av revisor. Departementet kan ikke se at det er behov for slike alternative systemer og regler, siden direktivets alminnelige regler om utnevning av revisor på generalforsamlingen er i tråd med vanlig praksis.

Videre følger det av artikkel 8 nr. 11 at det kan fastsettes nasjonale regler om at generalforsamlingens fullmakt kan utøves av en forsamling av representanter som medlemmene av den kollektive forvaltningsorganisasjonen velger minst hvert fjerde år.

Det er også åpnet for at det kan gis nasjonale regler om fullmakten til kollektive forvaltningsorganisasjoner med en juridisk form som innebærer at de ikke har en generalforsamling, jf. artikkel 8 nr. 12, og om kollektive forvaltningsorganisasjoner med medlemsorganisasjoner som medlemmer, jf. artikkel 8 nr. 13.

Etter departementets vurdering er det ikke behov for å gripe inn i kollektive forvaltningsorganisasjoners frihet til å velge den organisasjonsstrukturen som medlemmene finner mest hensiktsmessig. Det foreslås derfor ikke å gjennomføre de valgfrie bestemmelsene.

2.4.4.6 Den interne kontrollfunksjonen og den daglige ledelsens forpliktelser

Overordnede krav til ledelsen i kollektive forvaltningsorganisasjoner er med på å sikre at de blir ledet på en uavhengig, gjennomiktig og ansvarlig måte. Medlemmene bør kunne ta del i den kontinuerlige overvåkingen av ledelsen av kollektive forvaltningsorganisasjoner, jf. fortalen punkt 24. En internt kontrollfunksjon innebærer en selvjustis, hvor de som ivaretar kontrollfunksjonen følger med på hvordan den administrative ledelsen utfører sine oppgaver. Dette styrker åpenheten og vil være for medlemmenes tillit til den daglige ledelsen.

Departementet foreslår å gjennomføre reglene om den interne kontrollfunksjonen i utkastet § 13. På lik linje som i Danmark er det tradisjon i Norge for at det er styret i en kollektiv forvaltningsorganisasjon som har kontrollfunksjonen. Departementet foreslår derfor å ta inn en lignende presisering som i den danske loven, slik at i organisasjoner hvor styret utpekes av medlemmene på generalforsamlingen, kan kontrollfunksjonen ivaretas av deler av eller hele styret. Det er kun styremedlemmer som ikke er en del av den daglige ledelsen av organisasjonen som kan ivareta kontrollfunksjonen, jf. fortalen punkt 24. Dette vil gi mer fleksibilitet til de kollektive forvaltningsorganisasjonene, slik at de selv kan velge om kontrollfunksjonen skal legges til styret eller til et eget kontrollorgan. Selv om det organet som får kontrollfunksjonen skal ha en rimelig og balansert medlemsrepresentasjon, er det ikke noe i veien for at det også kan utpekes medlemmer til kontrollorganet som ikke er direkte medlemmer av den kollektive forvaltningsorganisasjonen. For eksempel kan det utpekes personer som har en fagkunnskap som gjør dem særlig egnet til å ivareta kontrollfunksjonen. Det avgjørende bør være at organisasjonene etablerer eller viderefører en kontrollfunksjon som er tilpasset den organisasjonsstrukturen de har.

Av hensyn til en forsvarlig forvaltning må ledelsen i en kollektiv forvaltningsorganisasjon være uavhengig. Artikkel 10 oppstiller visse forpliktelser for personer som leder kollektive forvaltningsorganisasjoner. Departementet foreslår at disse forpliktelsene gjennomføres i utkastet § 14. Formålet med bestemmelsen er å sikre at de kollektive forvaltningsorganisasjonene iverksetter de tiltakene som er nødvendig for at ledelsen skal utøves på en god og forsvarlig måte. Organisasjonene skal ha god forvaltning av rettigheter og god regnskapspraksis, samt gode internkontrollordninger. Departementet mener det er viktig at organisasjonene unngår situasjoner der personer i den daglige ledelsen har egne interesser som er i konflikt med interessene til de rettighetshaverne som den kollektive forvaltningsorganisasjonen representerer. Hvis det likevel skulle oppstå

situasjoner der en interessekonflikt eller en potensiell interessekonflikt er uunngåelig, må dette håndteres på en måte som ikke får negative følger for de kollektive interessene til de rettighetshaverne som organisasjonen representerer.

2.5 Regler om forvaltningsorganisasjonenes økonomiske forvaltning

2.5.1 Gjeldende rett

Håndtering av rettighetsvederlag i kollektive forvaltningsorganisasjoner er en prosess i tre faser – innkreving, fordeling og utbetaling. Innkreving av vederlag innebærer fakturering av vederlag fra brukerne som har brukt verk som den kollektive forvaltningsorganisasjonen forvalter rettighetene til. Betaling kan enten skje ved at brukeren betaler en stykkpris for hvert enkelt verk som brukes, eller ved at det betales et samlet beløp for bruk av flere verk til et bestemt formål, for eksempel kopiering til bruk i undervisning.

I fordelingsfasen vil den kollektive forvaltningsorganisasjonen tildele de innkrevede midlene på en intern konto. Etter fordelingen vil den kollektive forvaltningsorganisasjonen utbetale vederlaget til rettighetshaverne.

Vederlag fordeles enten individuelt til den enkelte rettighetshaver basert på rapportering av faktisk bruk e.l. eller kollektivt til de ulike rettighetshavergruppene, basert på statistiske undersøkelser e.l. I de tilfellene en forvaltningsorganisasjon har organisasjoner som medlemmer, fordeles kollektivt vederlag til medlemsorganisasjonene, som så fordeler vederlaget videre til sin rettighetshavergruppe bl.a. i form av stipendtildelinger.

Det følger av åndsverkloven § 64 første ledd at utenforstående rettighetshavere har lik rett som organiserte til å få del i midler og goder som utdeles fra eller som vesentlig er bekostet av kollektivt vederlag for bruk av verk ved avtalelisens. En utenforstående rettighetshaver som sannsynliggjør at eget verk er brukt etter avtalelisensbestemmelsene, kan uansett kreve at vederlag for dette skal utbetales til seg, jf. åndsverkloven § 64 andre ledd.

Det finnes ut over dette få regler i dag om selve innkrevingen, fordelingen og utbetalingen av vederlagsinntekter, foruten at departementet gjennom godkjenningsordningene, jf. punkt 2.12.2, fører en viss overordnet kontroll med organisasjonene.

Utgangspunktet for hvordan de kollektive rettighetsorganisasjonene krever inn, forvalter og fordeler opphavsrettslige vederlag er derfor i dag den enkelte organisasjonens vedtekter, forvaltningsavtaler og praksis.

2.5.2 Direktivet

Direktivet kapittel 2 inneholder regler om de kollektive forvaltningsorganisasjonenes forvaltning av rettighetsvederlag og fastsetter blant annet krav til innkreving, til den

interne håndteringen av vederlaget og om når beløpene skal fordeles. Direktivet stiller også krav til hvilke midler som skal fordeles individuelt, og hva som kan regnes som ufordelbare midler.

Etter artikkel 11 skal inntekter som stammer fra medlemmenes rettigheter, holdes adskilt fra forvaltningsorganisasjonens egne aktiviteter. De skal forvaltes med aktsomhet og etter strenge regler. En kollektiv forvaltningsorganisasjon kan ikke benytte innkrevd vederlag til andre formål enn fordeling til rettighetshaverne, så sant ikke generalforsamlingen har fattet en beslutning om det etter artikkel 8 nr. 5. Videre slås det fast at hvis en kollektiv rettighetsorganisasjon skal investere vederlagsmidler, så skal dette skje på en måte som best mulig ivaretar rettighetshavernes interesser. Investeringene må skje i tråd med organisasjonens investeringspolitikk som er vedtatt av generalforsamlingen jf. artikkel 8 nr. 5 bokstav c, og etter en rekke regler om potensielle interessekonflikter og risikominimering. Ved potensielle interessekonflikter skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen påse at investeringene utelukkende er i rettighetshavernes interesser.

Av artikkel 12 fremgår det at forvaltningsorganisasjonen plikter å opplyse rettighetshaverne om administrasjonskostnader og andre fradrag før rettighetshaverne gir organisasjonen fullmakt til å forvalte rettighetene sine. Kostnader knyttet til administrasjon skal ikke overstige de begrunnede og dokumenterte kostnadene som den kollektive forvaltningsorganisasjonen har i forbindelse med forvaltningen av opphavsrettigheter og nærstående rettigheter. Andre fradrag skal stå i et rimelig forhold til tjenestene forvaltningsorganisasjonen tilbyr rettighetshaverne.

Artikkel 12 skal sikre at kravene til åpenhet og innsyn i administrasjonskostnader også gjelder for alle andre kostnader knyttet til forvaltningen av rettighetene.

Hvis en kollektiv forvaltningsorganisasjon yter sosiale, kulturelle eller utdanningsmessige tjenester som er finansiert av vederlagsinntekter eller fortjeneste fra investeringer, skal disse tjenestene gis på rimelige vilkår. Det skal legges særlig vekt på tilgangen, og omfanget av disse tjenestene.

Artikkel 13 regulerer fordelingen av utestående beløp til rettighetshavere. Etter bestemmelsen skal beløpene fordeles regelmessig og på en samvittighetsfull og nøyaktig måte, i samsvar med de allmenne fordelingsprinsippene som er vedtatt av generalforsamlingen, jf. artikkel 8 nr. 5 bokstav a.

Som hovedregel skal det innkrevde vederlaget fordeles og utbetales til rettighetshaverne snarest mulig og senest ni måneder etter avslutningen av regnskapsåret de ble innkrevd i. Regelen fastslår videre at fristene for utbetaling gjelder, uansett om det er den kollektive forvaltningsorganisasjonen som fordeler vederlagsmidlene direkte til rettighetshaverne, eller om det er medlemsorganisasjoner som fordeler og utbetaler.

Det skal gjennomføres nødvendige tiltak for å identifisere og lokalisere rettighetshavere. Hvis det ikke er mulig å identifisere og lokalisere rettighetshaverne slik at utbetalingsfristen kan overholdes, skal disse beløpene bokføres separat i regnskapet til den kollektive forvaltningsorganisasjonen. Beløpene skal regnes som ufordelbare midler

dersom den kollektive forvaltningsorganisasjonen eller medlemsorganisasjonen etter tre år etter avslutningen av det regnskapsåret da inntekten fra rettighetene ble krevet inn, ikke har klart å identifisere og lokalisere rettighetshaveren. Det er generalforsamlingen som skal avgjøre hva de ufordelbare midlene skal brukes til.

Direktivet åpner for at det kan gis nasjonale regler som avgrenser eller gir tillatelse til bruk av ufordelbare midler, blant annet til finansiering av sosial, kulturell og utdanningsmessig virksomhet for rettighetshaverne.

2.5.3 Andre nordiske land

Sverige, Danmark og Finland har alle gjennomført reglene om forvaltning av rettighetsvederlag i artiklene 11, 12 og 13 på en måte som ligger tett opp til direktivets formuleringer, men har delt innholdet opp i flere paragrafer og foretatt noen forenklinger. Alle tre har valgt å ha med prinsippet om at de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal forvalte inntektene fra rettigheter på en aktsom måte i artikkel 11 nr. 2 i de nasjonale lovene. Det er ikke gitt strengere regler om investering av rettighetsvederlag enn det som følger av direktivet.

I Danmark er reglene om innkreving og bruk av rettighetsvederlag i direktivet artikkel 11 gjennomført i den danske gjennomføringsloven §§ 10 til 13, reglene om fradrag i artikkel 12 i gjennomføringsloven § 14 og reglene om fordeling av utestående beløp til rettighetshaverne i gjennomføringsloven §§ 15 til 16. Ordlyden er forenklet sammenlignet med direktivteksten.

I Sverige er reglene om innkreving og bruk av rettighetsvederlag i direktivet artikkel 11 gjennomført i den svenske gjennomføringsloven 7. kapittel 1 til 3 §§, reglene om fradrag i artikkel 12 i 7. kapittel 4 § og reglene om fordeling av utestående beløp til rettighetshaverne i 7. kapittel 5 §. Ordlyden er forenklet sammenlignet med direktivteksten, uten at det er ment å endre det materielle innholdet.

Finland har lagt seg tettest opp til direktivtekstens formuleringer og har gjennomført reglene om innkreving og bruk av rettighetsvederlag i direktivet artikkel 11 i den finske gjennomføringsloven 19 til 21 §§, reglene om fradrag i artikkel 12 i gjennomføringsloven 22 til 26 §§ og reglene om fordeling av utestående beløp til rettighetshaverne i 27 §.

2.5.4 Departementets vurderinger

Departementet foreslår å gjennomføre artikkel 11 i utkastet §§ 15 til 18. Ordlyden og strukturen ligger tett opp til formuleringene og strukturen i direktivet, men det er foretatt noen forenklinger. Reglene må sees i sammenheng med resten av kapittelet, som har som formål å regulere de kollektive forvaltningsorganisasjonenes håndtering av rettighetsvederlagene.

Utkastet §§ 15 til 18 er ment å gi rettighetshaverne en lovregulert minimumsbeskyttelse og forutsigbarhet for at de kollektive forvaltningsorganisasjonene forvalter vederlagsmidlene deres på en god måte.

Direktivet artikkel 11 nr. 2 inneholder et prinsipp om at en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal vise aktsomhet ved innkreving og forvaltning av inntekter fra rettigheter. Departementet har vurdert om dette generelle prinsippet bør tas med i lovutkastet, eller om det er tilstrekkelig å omtale det i forarbeidene til loven. En innvending mot å ta det med i selve loven er at det er av en så generell karakter at det ikke tilfører noe mer enn det som fremkommer av de andre reglene i lovutkastet. Departementet foreslår likevel at det tas inn i loven, siden det oppsummerer formålet med de mer detaljerte reglene og setter en standard for tolkningen av dem. Departementet foreslår derfor at prinsippet nedfelles i utkastet § 15.

Det følger av fortalen punkt 27 at det kan gis nasjonale regler om investering av rettighetsvederlag som er strengere enn det som følger av direktivet, eller som forbyr slik investering. Departementet har vurdert om det er behov for dette, men kan ikke se at det er tilfelle.

Artikkel 11 nr. 4 oppstiller en hovedregel om at kollektive forvaltningsorganisasjoner som utgangspunkt skal benytte innkrevd vederlag til fordeling til rettighetshaverne. Dette prinsippet innebærer krav til hvordan organisasjonen selv disponerer inntekter fra rettighetsvederlag. Etter departementets syn må denne bestemmelsen forstås slik at den ikke er til hinder for at forvaltningsorganisasjoner benytter slike inntekter til å betale eventuelle lovpålagte skatter og avgifter. Etter EØS-avtalen står landene fritt til å fastsette sin egen skatte- og avgiftspolitik, så lenge den er i overensstemmelse med grunnleggende EØS-rettslige prinsipper. Utgangspunktet må derfor være at det er nettoinntektene, dvs. etter at eventuelle skatter og avgifter er betalt, som skal fordeles slik som artikkel 11 nr. 4 foreskriver. Dette betyr at den eksisterende avgiften på to prosent av brutto-omsetningen som TONO og NCB betaler i henhold til lov om avgift til Det norske komponistfond, ikke berøres av direktivet. Ordningen med avgift og bevilling etter denne loven er nærmere omtalt under punkt 2.12.2.

Utkastet til §§ 15 til 18 inneholder ikke regler om hvem som har ansvar for at fordelingen og utbetalingen av vederlag skjer etter loven i de situasjonene hvor fordelingen og utbetalingene blir gjort av medlemsorganisasjoner og ikke en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Det følger av organisasjonenes autonomi at de kan beslutte at enkelte oppgaver skal utføres av medlemsorganisasjonene, herunder fordeling og utbetaling av rettighetsvederlag. Etter utkastet § 20 må medlemsorganisasjonene da følge reglene i utkastet §§ 15 til 18.

Departementet foreslår å gjennomføre direktivets artikkel 12 om fradrag i rettighetsvederlag i lovutkastet § 19. Utkastet § 19 er ment å klargjøre yttergrensen for hvor mye av vederlagsmidlene som kan benyttes til administrasjon og andre legitime formål. Der det er medlemsorganisasjoner som fordeler vederlagsbeløpene, følger det av utkastet § 20 tredje ledd at § 19 også gjelder for dem. Departementet forutsetter at det ikke gjøres fradrag i de samme vederlagsmidlene til sosiale, kulturelle og utdanningsrelaterte formål flere ganger. Bestemmelsen følger strukturen i direktivets artikkel 12, men formuleringene er forenklet. Innholdet i artikkel 12 nr. 3 andre avsnitt er ikke tatt med i selve lovutkastet. Det er departementets vurdering at innholdet dekkes av

utkastet til § 19 første ledd, om informasjon om bruk av vederlagsmidler til dekking av administrasjonskostnader og andre fradrag.

Paragrafen skal regulere i hvilken grad de kollektive forvaltningsorganisasjonene kan gjøre fradrag i innkrevet rettighetsvederlag og avkastning fra investeringer, før beløpene fordeles og utbetales til rettighetshaverne. Det er et grunnleggende prinsipp nedfelt i åndsverkloven §§ 1 og 2, at det er den som har skapt et verk, som har rettighetene til det, og som i utgangspunktet skal motta vederlag for utnyttelse av verket. Når en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettighetene på vegne av opphavere og andre rettighetshavere, er det viktig at organisasjonens kostnader til administrasjon ikke overstiger kostnadene organisasjonen faktisk har, og at fradrag til sosiale, kulturelle og utdanningsrettede aktiviteter og andre fradrag som er besluttet av generalforsamlingen etter utkastet § 11 fjerde ledd, holder seg på et rimelig nivå sammenholdt med de tjenester som organisasjonen yter til rettighetshaverne.

Rettighetshaverne har krav på å vite hvor mye av de innkrevde rettighetsvederlagene som brukes til dette, før de blir medlemmer av den kollektive forvaltningsorganisasjonen. Bruk av innkrevd rettighetsvederlag til kollektive formål, som stipender, vil være fradrag til sosiale, kulturelle eller utdanningsrettede formål.

Artikkel 13 inneholder regler om fordeling av de utestående vederlagsbeløpene og er en viktig bestemmelse for å sikre at rettighetshaverne får det de har krav på, innen rett tid. Departementet foreslår å gjennomføre artikkel 13 nr. 1 i lovutkastet § 20. Videre foreslår departementet å gjennomføre kravene i artikkel 13 nr. 2 til 5 til å gjøre undersøkelser for å identifisere og lokalisere rettighetshavere og om når vederlagsmidler kan regnes som ikke-fordelbare, i utkastet § 21.

Utkastet til § 20 inneholder prinsippene for fordeling av vederlag til rettighetshaverne. Det er den kollektive forvaltningsorganisasjonens generalforsamling som gjennom å beslutte de generelle prinsippene for fordelingen av utestående beløp, beslutter hvordan beløpene skal fordeles. Fordelingen skal skje regelmessig, samvittighetsfullt og nøyaktig, og skal som utgangspunkt skal skje snarest mulig og innen ni måneder etter utgangen av regnskapsåret da inntektene ble krevet inn. Dette setter en skranke for hvilken fordelingsplan generalforsamlingen kan beslutte.

Reglene om fordeling suppleres av brukernes plikt til å rapportere, jf. § 29. Brukeren har i utgangspunktet plikt til å gi informasjon som gjør det mulig å fordele vederlag på grunnlag av faktisk bruk.

Selv om direktivet forutsetter at fordeling til rettighetshavere så langt som mulig skal skje på grunnlag av faktisk bruk, utelukker ikke det bruk av analogier og kunnskap fra et annet lignende område som underlag for fordelingen når det er umulig eller svært ressurskrevende å få tak i informasjon om den faktiske bruken.

Selv om fordeling som utgangspunkt skal skje innen nitemånedersfristen, anerkjenner direktivet at det kan foreligge "objektive grunner" utenfor den kollektive forvaltningsorganisasjonens kontroll, som gjør det umulig å overholde den. Fortalen punkt 29 viser til at forsinkelse i fordeling og utbetaling av utestående beløp som skyldes

at inntekter fra investerte vederlag har en senere forfallsdato, ikke skal regnes som en slik objektiv grunn. Det er den kollektive forvaltningsorganisasjonens ansvar å sørge for at eventuelle investeringer av vederlagsmidler ikke gjøres på en slik måte at det forsinkes utbetalingen ut over fristen. Departementet foreslår at begrepet "saklige grunner" brukes i lovutkastet. Dette er ment å bety det samme som "objektive grunner" der dette begrepet er benyttet i direktivet. Som eksempel på saklige grunner kan nevnes manglende rapportering fra brukere, at den kollektive forvaltningsorganisasjonen ikke vet hvem rettighetshaver er eller hvilke verk en rettighetshaver har rettighetene til.

Hvis den kollektive forvaltningsorganisasjonen ikke vet hvem rettighetshaverne til et verk som er benyttet er, eller hvor vedkommende befinner seg, skal det utestående rettighetsvederlaget bokføres separat. Deretter må den kollektive forvaltningsorganisasjonen igangsette nødvendige undersøkelser for å oppspore rettighetshaveren. Av fortalepunkt 29 fremgår det at organisasjonene må gjennomføre rimelige og grundige tiltak, i god tro, for å identifisere og lokalisere de relevante rettighetshaverne. Utkastet § 21 inneholder direktivets krav til undersøkelser som må gjøres, og minimumskrav til hvilke opplysninger om verket og rettighetshaveren som må gjøres tilgjengelig, slik at rettighetshaveren selv eller andre kan gi informasjon om hvem rettighetshaveren er. Opplysningene skal først gjøres tilgjengelig for medlemmene som den kollektive forvaltningsorganisasjonen representerer og for andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som det er inngått forvaltningsavtale med. Dette må gjøres senest tre måneder etter at nitemånedersfristen etter utkastet § 20 andre ledd er utløpt. Hvis rettighetshaveren fremdeles ikke er identifisert eller lokalisert etter ett år etter utløpet av tremånedersfristen, så skal opplysningene gjøres allment tilgjengelige.

De kollektive forvaltningsorganisasjonene er forpliktet til å gjennomføre undersøkelsene, men etter departementets vurdering er det rom for at de kollektive forvaltningsorganisasjonene selv vurderer hva som er den mest hensiktsmessige måten å organisere undersøkelsene på. På den måten ivaretas en viss fleksibilitet, slik at de administrative kostnadene ved å gjennomføre de pålagte undersøkelsene holdes på et forsvarlig nivå.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner kan beslutte på generalforsamlingen eller i vedtektene at medlemsorganisasjonene deres er ansvarlige for å gjennomføre undersøkelsene for å identifisere og lokalisere rettighetshavere som har utestående beløp hos organisasjonen. Hvis denne muligheten benyttes, vil reglene i § 20 om fordeling av vederlagsmidler og § 21 om tiltak for å finne rettighetshavere også gjelde for medlemsorganisasjonene, jf. utkastet § 2 fjerde ledd.

Hvis det ikke har vært mulig å identifisere og lokalisere rettighetshavere til utestående vederlag tre år etter utløpet av regnskapsåret da inntektene var krevet inn, skal beløpene regnes som ufordelbare midler.

Som vist til ovenfor, åpner direktivet for at det kan gis nasjonale regler som avgrenser eller gir tillatelse til bruk av ufordelbare midler, blant annet til finansiering av sosial, kulturell og utdanningsmessig virksomhet for rettighetshavere. Fortalen punkt 29 viser til at det kan være opp til medlemmene av en kollektiv forvaltningsorganisasjon å beslutte

hvordan de ufordelbare midlene skal brukes, så sant bruken ikke er i strid med nasjonal lovgivning. Departementets vurdering er at det ikke er behov for nærmere lovregulering av hvordan de ufordelbare midlene skal brukes. De kollektive forvaltningsorganisasjonene selv er nærmest til å vurdere hva som er til beste for sine medlemmer. Det bør være opp til generalforsamlingen å beslutte dette.

2.6 Forvaltning av rettigheter på vegne av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner

2.6.1 Gjeldende rett

Avtaler mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner om at en organisasjon forvalter rettigheter på vegne av den andre, er viktige i det internasjonale samarbeidet mellom organisasjonene. Slike representasjonsavtaler eller gjensidighetsavtaler gjør det mulig for én kollektiv forvaltningsorganisasjon å overlate forvaltningen av sitt repertoar i et annet land til en av sine søsterorganisasjoner. For eksempel har TONO inngått gjensidighetsavtaler med søsterselskaper i en lang rekke land i alle verdensdeler. Gjensidighetsavtalene innebærer at TONO forvalter de øvrige selskaperes repertoar i Norge, og omvendt. Enkelte søsterselskaper administrerer en rekke territorier.

Representasjonsavtaler er viktige også for at en kollektiv forvaltningsorganisasjon kan vise at den på et rettighetsområde representerer et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge. Dette er ett av kravene for å bli godkjent av departementet til å inngå avtaler om bruk av verk ved avtalelisens, jf. åndsverkloven § 63 tredje ledd.

Representasjonsavtaler inneholder vanligvis blant annet bestemmelser om hvilke verk som er omfattet av avtalen, hvordan verkene kan utnyttes og i hvilke geografiske områder avtalen gjelder. Videre inneholder avtalene bestemmelser om hvordan rettighetsvederlag som er innhentet av søsterorganisasjoner, skal tildeles og fordeles og krav til hva slags dokumentasjon som skal utveksles mellom organisasjonene.

Slike avtaler er ikke særskilt regulert i norsk lov i dag, men er basert på alminnelige avtalerettslige regler.

2.6.2 Direktivet

Direktivet kapittel 3 inneholder regler om forvaltning av rettigheter på vegne av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner. Kapitlet regulerer forholdet mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner når de inngår representasjonsavtaler.

I artikkel 14 stilles det krav om ikke-diskriminering når en forvaltningsorganisasjon forvalter rettigheter for en rettighetshaver gjennom en representasjonsavtale. Særlig gjelder dette vederlagssatser, administrasjonskostnader og vilkår for innkreving av inntekter fra rettighetene og fordeling av utestående beløp til rettighetshavere.

Artikkel 15 inneholder regler om fordeling av rettighetsvederlag når en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettigheter på vegne av en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon etter vilkårene i en representasjonsavtale.

Artikkel 15 nr. 1 fastslår at en kollektiv forvaltningsorganisasjon ikke kan gjøre andre fradrag i innkrevede vederlag enn fradrag til administrasjonskostnader, før den utbetaler vederlagene til den andre kollektive forvaltningsorganisasjonen. Unntak kan gjøres der organisasjonen har gitt uttrykkelig samtykke til at det kan gjøres andre fradrag.

Artikkel 15 nr. 2 og 3 gjelder frister for fordeling av vederlag. Fristene er i stor grad sammenfallende med fristene etter artikkel 13, men har i tillegg en frist for viderefordeling av vederlagsmidler til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som det er inngått representasjonsavtale med.

2.6.3 Andre nordiske land

I Danmark er innholdet i artiklene 14 og 15 gjennomført i henholdsvis § 17 og 18 i den danske gjennomføringsloven. I § 17 er prinsippet om ikke-diskriminering av rettighetshavere når deres rettigheter er omfattet av en representasjonsavtale, nedfelt. Formuleringen er forenklet noe sammenlignet med direktivteksten. Den danske loven § 18 ligger tettere opp til direktivteksten, men også her er det forsøkt å formulere en bestemmelse som er mindre ordrik enn direktivet.

I Finland er artiklene 14 og 15 gjennomført i den finske gjennomføringsloven kapittel 6, hvor innholdet er fordelt på flere paragrafer. Artikkel 14 er gjennomført i finsk lov 28 §, og artikkel 15 i 29 til 31 §§. I tillegg til innholdet i artiklene 14 og 15 har Finland valgt å ha en egen paragraf om hvilken informasjon kollektive forvaltningsorganisasjoner som har inngått representasjonsavtaler, skal gi til den andre avtaleparten. Den finske loven 31 § inneholder en spesifikk liste over hvilken informasjon og dokumentasjon som skal gis.

I den svenske gjennomføringsloven er artiklene om representasjonsavtaler gjennomført i 8. kapittel 1 til 3 §§.

2.6.4 Departementets vurderinger

Departementet mener at det er av stor betydning at ordningen med representasjonsavtaler mellom de kollektive forvaltningsorganisasjonene i forskjellige land fungerer på en god måte. Dette skaper tillit til forvaltningen av rettighetene og legger til rette for at organisasjonenes kunnskap om markedet i sine territorier kommer rettighetshaverne til gode. Ordningen gjør det også enklere for brukerne, som kan forholde seg til den kollektive forvaltningsorganisasjonen i sitt eget land, istedenfor organisasjonen i det landet som i utgangspunktet forvalter rettighetene.

Prinsippet om ikke-diskriminering er et grunnleggende prinsipp i norsk opphavsrett og er blant annet nedfelt i åndsverkloven § 64 om vederlag for bruk av verk ved avtalelisens. Direktivet utvider dette prinsippet til også å gjelde for forvaltning av rettigheter basert på representasjonsavtaler. Dette innebærer at rettighetshavere som får sine rettigheter forvaltet gjennom en representasjonsavtale, skal ha like vilkår og tariffer som de som er

direkte forvaltet av en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Det skal helles ikke gjøres andre fradrag enn for administrasjonskostnader i vederlagsbeløp som er innkrevd på vegne av en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon, uten at den andre organisasjonen har gitt uttrykkelig samtykke til dette. Departementet foreslår å gjennomføre prinsippet i direktivet artikkel 14 i utkastet til § 22.

Også her må bestemmelsen forstås slik at den ikke er til hinder for at forvaltningsorganisasjoner benytter slike inntekter til å betale eventuelle lovpålagte skatter og avgifter. Dette betyr at den eksisterende avgiften på to prosent av bruttoomsetningen som TONO og NCB betaler i henhold til lov om avgift til Det norske komponistfond, ikke berøres av direktivet. Det vises til omtalen ovenfor i punkt 2.5.4 (og den nærmere omtalen av ordningen i punkt 2.12.2.2).

Utkastet til § 23 inneholder fristene for fordeling og viderefordeling av rettighetsvederlag til rettighetshavere i henhold til en representasjonsavtale. Videre foreslår departementet at regler om hvilke fradrag som kollektive forvaltningsorganisasjoner kan gjøre, lovfestes i utkastet til § 24.

I direktivet artikkel 15 nr. 3 om fordeling og utbetaling av vederlag til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, fremkommer det at det må foreligge "objektive grunner" hvis utbetaling ikke kan skje innen fristene. Departementet foreslår at begrepet "saklige grunner" isteden benyttes i lovutkastet. Hva som skal regnes som "saklige grunner", vil være de samme vurderingene som etter utkastet § 20 første ledd. Dette er et strengt krav, hvor det må være en årsak som ligger utenfor den kollektive forvaltningsorganisasjonens kontroll som hindrer rettidig utbetaling. Det følger av fortalen punkt 29 at det kan ikke regnes som gyldig grunn at for eksempel inntektene fra rettighetsvederlag er investert slik at de får en forfallsdato som forsinker utbetaling. Det er ikke gitt eksempler i fortalen på hva som skal regnes som en "objektiv grunn" i denne sammenhengen. Etter departementets vurdering kan en saklig grunn være at rettighetshavere ikke har gitt nødvendige opplysninger til den kollektive forvaltningsorganisasjonen eller at det ikke har vært mulig å identifisere rettighetshavere selv etter grundige undersøkelser.

Gjennomføringen av artiklene 14 og 15 innebærer at det lovfestes en rekke minimumskrav til innholdet i representasjonsavtalene, slik at det settes en skranke for hva kollektive forvaltningsorganisasjoner fritt kan avtale seg imellom. Departementet har vurdert om det er behov for å lovfeste hvilken informasjon og dokumentasjon som skal gis mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner som har inngått representasjonsavtaler, slik det er gjort i den finske loven. Dette ville i tilfellet gi større grad av forutberegnelighet og overlate mindre til forhandlinger mellom partene. Departementet kan likevel ikke se at det er behov for å lovfeste dette. De kollektive forvaltningsorganisasjonene selv er nærmest til å vurdere hvilken informasjon og dokumentasjon de har behov for, for at de skal kunne innfri kravene i direktivet og gjennomføringsloven. Departementet mener derfor det bør være opp til organisasjonene selv å fremforhandle avtaler som gjør det mulig for dem å tilfredsstille kravene.

2.7 Organisasjonens forhold til brukere

2.7.1 Gjeldende rett

Det er i dag ingen særskilte regler om forholdet mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukerne. Området reguleres blant annet av alminnelige avtalerettslige regler som avtaleloven § 36 og konkurranserettslige regler.

Dersom partene ikke blir enige om en avtale, kan partene benytte alternative tvisteløsningsmekanismer som utenrettslig mekling eller voldgift, se punkt 2.10.2.1. På visse områder inneholder åndsverkloven regler om tvangslisens. Dette betyr at rettighetshaverne ikke kan nekte bruk, men har krav på vederlag. Et eksempel er åndsverkloven § 21 om offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak. Etter denne bestemmelsen kan lydopptak benyttes for eksempel i kringkasting, forutsatt at det betales vederlag for bruken.

I åndsverkloven § 69 er det en regel som gir opphaveren krav på rimelig vederlag fra erververen ved hel eller delvis overdragelse av retten til å råde over et åndsverk. Utover dette inneholder ikke åndsverkloven generelle regler om størrelsen på vederlaget.

Åndsverkloven har enkelte bestemmelser om plikt til å rapportere om bruken av rettighetene. Etter § 70 har opphaver krav på avregning og informasjon i de tilfellene hvor opphavers vederlag avhenger av omsetning, salgstall eller lignende. Bestemmelsen innebærer at opphaver kan kreve opplysninger som ligger til grunn for vederlagsberegningen, i tillegg til å kreve at erververens regnskaper, bokføring og lagerbeholdning, samt attestasjoner fra den som har brukt verket, stilles til rådighet for en revisor som opphaver har valgt. Også bestemmelsen om utøvende kunstners rett til tilleggsvederlag i åndsverkloven § 18 har bestemmelser om opplysningsplikt, jf. fjerde ledd.

2.7.2 Direktivet

Direktivet kapittel 4 regulerer forholdet til brukerne.

Artikkel 16 inneholder regler om lisensavtalene mellom en bruker og en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Bestemmelsen krever at organisasjoner og brukere skal forhandle om lisensiering av rettigheter i god tro, og at de skal gi hverandre alle opplysninger som er nødvendige for forhandlingene, jf. nr. 1.

Artikkel 16 nr. 2 stiller krav om at lisensvilkårene skal bygge på objektive og ikke-diskriminerende kriterier. Det følger også av bestemmelsen at rettighetshaverne skal motta et rimelig vederlag for bruken av rettighetene. Tariffer eller satser skal stå i et rimelig forhold til brukens kommersielle verdi, både med hensyn til arten og omfanget av bruken, og den økonomiske verdien av tjenesten som den kollektive forvaltningsorganisasjonen leverer. Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal opplyse den aktuelle brukeren om kriteriene for fastsettingen av tariffene eller satsene. Videre fremgår det av nr. 2 at en organisasjon på visse vilkår ikke er forpliktet til at avtalte

lisensvilkår for en ny type nettbasert tjeneste skal benyttes som grunnlag når vilkårene for andre nettbaserte tjenester fastsettes.

Etter artikkel 16 nr. 3 skal kollektive forvaltningsorganisasjoner snarest mulig besvare forespørsler fra brukere. Når organisasjonen har mottatt alle relevante opplysninger, skal den snarest mulig enten tilby en lisens eller gi en begrunnelse for hvorfor organisasjonen ikke vil tilby dette.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal også legge til rette for at brukerne kan kommunisere elektronisk med dem, jf. artikkel 16 nr. 4.

Artikkel 17 pålegger brukeren en rapporteringsplikt for opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen kan innkreve og fordele vederlag.

2.7.3 Andre nordiske land

I Danmark er artiklene 16 og 17 gjennomført ved to nye bestemmelser i den danske opphavsrettsloven (§§ 52 a og 52 b). Den danske proposisjonen viser til at direktivbestemmelsene ikke gjelder kollektive forvaltningsorganisasjoners administrative forhold, men derimot avtaleinngåelsen mellom en kollektiv forvaltningsorganisasjon og brukere. Da den danske opphavsrettsloven allerede inneholdt en rekke slike bestemmelser, ble det derfor ansett som mest hensiktsmessig å plassere bestemmelsene i denne.

I Sverige og Finland er artiklene 16 og 17 gjennomført i lovene om kollektiv forvaltning av opphavsrett, i 33 § til 38 § i den finske loven, og 9. kapittel 1 til 5 §§ i den svenske loven.

2.7.4 Departementets vurderinger

Artiklene 16 og 17 inneholder bestemmelser som regulerer kollektive forvaltningsorganisasjoners forhold til brukerne i ulike sammenhenger, herunder forhandlinger om lisensavtaler og lisensvilkår. Bestemmelsene skiller seg fra direktivets øvrige artikler ved at de ikke regulerer organisasjonens administrative forhold, men selve avtaleinngåelsen mellom organisasjonen og brukerne. Dette kan tilsi at reguleringen mest naturlig hører hjemme i åndsverkloven kapittel 4 om opphavsrettens overgang. Samtidig er reglens virkeområde begrenset til kollektive forvaltningsorganisasjoner og deres brukere. Departementet anser det som mest hensiktsmessig å samle den særlige regulering av dette området i samme lov og foreslår at reglene lovfestes som §§ 25 til 29 i gjennomføringsloven.

Bestemmelsene har bl.a. som formål å styrke brukernes stilling overfor kollektive forvaltningsorganisasjoner, da disse ofte har en sterk markedsstilling. At direktivet oppstiller visse rammer for hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal forholde seg til brukere, vil etter departementets vurdering ikke få vesentlig betydning for prinsippet om avtalefrihet som i dag gjelder på området. Utgangspunktet vil også i fremtiden være slik at markedet kommer til å bygge på at partene avtaler de lisensvilkårene de finner formålstjenlig.

Artikkel 16 nr. 1 er foreslått gjennomført i utkastet § 25. Bestemmelsen oppstiller enkelte prinsipper for hvordan forhandlinger om lisens skal foregå. Direktivets forpliktelse tar etter departementets vurdering kun sikte på å regulere situasjoner der brukere og rettighetshavere har en felles interesse av å komme frem til en avtale, men ikke situasjoner der partene ikke deler denne intensjonen. Kravene i direktivet innebærer med dette ingen plikt til å forhandle. At både organisasjonen og brukeren er pliktsubjekter etter bestemmelsen, taler også for en slik forståelse. Det er lite trolig at hensikten med direktivet er å tvinge brukere til forhandlingsbordet, dersom de ikke har noe ønske om å inngå avtale. En slik tolkning har også støtte i direktivets ordlyd. Det oppstilles ikke krav til at partene skal påbegynne og gjennomføre forhandlinger. Bestemmelsen innebærer imidlertid at partene så langt det er mulig skal medvirke til at avtale kommer i stand, dersom de først velger å forhandle.

I utkastet til § 25 heter det at forhandlingene skal skje "i god tro", som er i samsvar med direktivets språkbruk ("good faith" i den engelske språkversjonen). Departementet har vurdert om det i stedet er hensiktsmessig å benytte begrepet "god forretningsskikk", som har en mer innarbeidet betydning i en norsk rettslig kontekst. Departementet har imidlertid foreløpig landet på at det er mest hensiktsmessig å benytte direktivets begrep også i lovteksten. Begrepet "good faith" har en etablert betydning i EU-sammenheng, og det vil gi en tydeligere anvisning på at begrepet skal tolkes i samsvar med EU-domstolens praksis dersom det benyttes i stedet for "god forretningsskikk".

Reglene som stiller krav til objektive og ikke-diskriminerende lisensvilkår og rimelig vederlag i artikkel 16 nr. 2, er foreslått gjennomført i § 27. Utformingen av artikkelens første punktum har et klart konkurranserettslig preg og har bl.a. som formål å hindre misbruk av dominerende stilling. I fortalen punkt 56 presiseres det imidlertid at direktivet ikke påvirker konkurranserettslige bestemmelser. Konkurranserettens forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling innebærer bl.a. at det ikke kan benyttes ulike vilkår for likeverdige ytelser, jf. konkurranseloven § 11 andre ledd nr. c. Etter departementets syn må tilsvarende legges til grunn ved tolkningen av utkastet til § 27.

Direktivet stiller i artikkel 16 nr. 2 andre ledd krav om at rettighetshaver skal ha et rimelig vederlag for bruken av rettighetene. Direktivbestemmelsen angir videre momenter for denne vurderingen, jf. ovenfor punkt 2.7.2. Bestemmelsen regulerer forholdet mellom organisasjon og bruker. Kravet om at vederlaget skal være rimelig bør derfor forstås som en påminnelse om at dette skal være utgangspunktet når vederlaget skal fastsettes, og ikke en regulering av en selvstendig rett for rettighetshavere til rimelig vederlag. Sistnevnte situasjon vil reguleres av den generelle bestemmelsen om rimelig vederlag i åndsverkloven § 69.

Etter direktivet skal vederlaget stå i et rimelig forhold til den økonomiske verdien av tjenesten som organisasjonen yter. Hvordan denne verdien skal bestemmes angis nærmere i direktivet. Momentene som nevnes her, er imidlertid ikke uttømmende, og også andre faktorer kan være relevante ved vurderingen. Direktivet krever kun at det skal være en rimelig sammenheng mellom vederlaget og tjenestens økonomiske verdi. Bestemmelsen gir med andre ord ikke uttrykk for et bestemt vederlag, men angir de ytre rammene for

vederlaget. Departementet har i utkastet § 27 valgt å innta de elementene som skal inngå i rimelighetsvurderingen i lovteksten, noe som også vil tydeliggjøre at bestemmelsen gjelder krav til vederlaget i relasjonen mellom brukeren og rettighetshaveren. Departementet understreker at dette ikke er en uttømmende oppregning, og at også andre elementer kan inngå.

Det fremgår ikke klart av direktivet hvem reglene om lisensvilkår og vederlag retter seg mot. Artikkelens ordlyd og forholdet til direktivets øvrige bestemmelser taler imidlertid for at dette er forpliktelser som påhviler den kollektive forvaltningsorganisasjonen, og ikke brukeren. Organisasjonen kan med andre ord ikke angripe en inngått avtale med påstand om at det avtalte vederlaget er for lavt. Bestemmelsen får anvendelse både på allerede inngåtte avtaler og foreslåtte lisensvilkår.

Etter § 27 andre punktum skal organisasjonen informere brukeren om kriteriene som er brukt for å fastsette satsene, jf. artikkel 16 nr. 2 andre ledd siste punktum. Et slikt krav om åpenhet fra organisasjonens side gjør det enklere for brukeren å avgjøre om tilbudet oppfyller direktivets krav om at det skal stå i rimelig forhold til den økonomiske verdien av tjenesten som den kollektive forvaltningsorganisasjonen leverer.

I artikkel 16 nr. 2 andre punktum er det et unntak fra prinsippet om ikke-diskriminerende kriterier når det gjelder lisensiering av nye nettbaserte tjenester. Dette unntaket foreslås skilt ut som en egen bestemmelse i § 28 om lisens for nye typer tjenester, slik det også er gjort i den finske loven 36 § (om eksperimentell lisensiering). Bestemmelsen tar sikte på at organisasjonene skal kunne inngå avtaler om nye og innovative tjenester uten at lisensvilkårene nødvendigvis må legge føringer for senere avtaler. Ved lisensiering av slike tjenester kan det ofte, bl.a. på bakgrunn av begrenset sammenligningsgrunnlag, være vanskelig å avgjøre hva som er passende lisensvilkår. Hensikten er dermed å gjøre slik lisensiering enklere og mindre risikofylt, og dermed også fremme tilveksten av nye tjenester. Bestemmelsen innebærer at lisensvilkår som gjelder for den nye nettbaserte tjenesten, ikke skal tas med i vurderingen av om andre lisensvilkår er diskriminerende. Dette gjelder bare dersom den nye tjenesten har vært tilgjengelig for allmennheten innen EØS-området i mindre enn tre år. Etter at prøveperioden på tre år er over, er heller ikke organisasjonen pliktig til å fortsette lisensieringen av tjenesten på samme vilkår.

Artikkel 16 nr. 3 regulerer lisensforespørsler fra brukere. Bestemmelsen foreslås gjennomført i § 26 etter samme struktur som direktivbestemmelsen. Organisasjonen må "snarest mulig" svare på forespørsler og innen samme frist enten tilby eller avslå lisens.

Kravet i artikkel 16 nr. 4 om at brukerne skal ha mulighet til å kommunisere elektronisk med organisasjonen er foreslått inntatt i utkastet § 29, i samme bestemmelse som rapporteringskravene som følger av artikkel 17. Direktivet stiller ingen konkrete krav til hva slags form eller omfang den elektroniske kommunikasjonen skal ha. Departementet legger imidlertid til grunn at det vil være tilstrekkelig at organisasjonen tilbyr slik kommunikasjon på minst én anerkjent og etablert plattform, for eksempel e-post.

I utkastet til § 29 andre ledd gjennomføres artikkel 17 om brukernes plikt til å rapportere til den kollektive forvaltningsorganisasjonen om bruken av rettighetene. Departementet

mener det er hensiktsmessig å gjennomføre denne direktivforpliktelsen i gjennomføringsloven, uavhengig av de beslektede reglene i åndsverkloven § 70 og § 18 fjerde ledd, jf. ovenfor. Direktivet gir et visst handlingsrom når det gjelder den nærmere utformingen av rapporteringsplikten.

Bakgrunnen for rapporteringsplikten er at slik informasjon ofte vil være nødvendig for at organisasjonene skal kunne oppfylle sine forpliktelser etter direktivet. Opplysningene som omfattes av bestemmelsen, er informasjon organisasjonen må ha for innkreving, fordeling og betaling av utestående vederlag til rettighetshaverne. Direktivets bestemmelser om hvordan organisasjonene skal forvalte rettighetsvederlag (artiklene 11 til 13), gjelder overfor alle rettighetshavere – både rettighetshavere som er medlemmer i organisasjonen, og utenforstående. Etter departementets vurdering bør derfor rapporteringsplikten i § 29 omfatte brukere av alle rettigheter som en kollektiv forvaltningsorganisasjon på rettighetshavers vegne innkrever og fordeler vederlag for.

Når det gjelder omfanget av rapporteringsplikten, er den knyttet til informasjon som er tilgjengelig for brukeren, jf. fortalen punkt 33 og direktivets ordlyd "som dei har". Departementet anser det ikke nødvendig at denne presiseringen fremgår eksplisitt i gjennomføringsbestemmelsen. Av fortalen punkt 33 fremgår det også at opplysningene skal begrenses til det som er rimelig og nødvendig for at organisasjonen skal kunne utføre oppgavene sine. Brukerens plikt til å gi informasjon omfatter følgelig ikke alle slags opplysninger som organisasjonen måtte ønske. Etter departementets syn er det klart at direktivet tar hensyn til at plikten ikke skal bli for tyngende å etterleve i praksis. Dette må også legges til grunn ved tolkningen av § 29. Departementet anser likevel ikke at en slik presisering er nødvendig i selve lovteksten.

Utgangspunktet for rapporteringsplikten, både når det gjelder tidspunkt for rapporteringen og hvilket format det skal være i, vil være det partene har avtalt seg imellom. Rapporteringsplikten omfatter imidlertid også situasjoner der det ikke finnes noe avtaleforhold mellom organisasjonen og brukeren, for eksempel dersom bruken skjer i hjemmel i tvangslisens. Dersom det ikke foreligger noen avtale, bør plikten til å gi informasjon først inntreffe etter anmodning fra organisasjonen. Tilsvarende gjelder for informasjonsplikten knyttet til tilleggsvederlag i åndsverkloven § 18 fjerde ledd. Etter departementets vurdering vil det i en slik anmodning også være naturlig å gi føringer om hvilket format som skal brukes ved rapporteringen. Formatvalget kan imidlertid ikke være helt og holdent opp til organisasjonen. I utkastet § 27 er det tatt inn en formulering om at organisasjonens foretrukne løsning skal legges til grunn, med mindre det fremstår som urimelig. Departementet vil i den sammenhengen presisere at direktivet foreskriver at partene i størst mulig grad skal ta hensyn til frivillige industristandarder, dersom slike finnes.

2.8 Innsyn og rapportering

2.8.1 Gjeldende rett

Det er i dag ingen regler som bestemmer hvordan de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal gi opplysninger til rettighetshaverne om forvaltningen av rettighetene deres, eller som pålegger dem å gi opplysninger til andre forvaltningsorganisasjoner. Organisasjonene er heller ikke pålagt særskilte krav om å gi informasjon til offentligheten utover det som følger av alminnelig lovgiving slik som foretaksregisterloven. Av forskrift til åndsverkloven § 3-1 følger likevel at departementet kan bestemme at organisasjoner som er godkjent for å utstede avtalelisenser etter åndsverkloven § 63, skal "gi slikt innsyn som er nødvendig for å kontrollere at vederlagsmidler forvaltes på tilfredsstillende måte".

Rapportering om bruk av rettigheter baserer seg følgelig på avtaler og/eller vedtekter. Norske kollektive forvaltningsorganisasjoner gir offentligheten på frivillig basis innblikk i hvordan rettighetene forvaltes gjennom å publisere regnskap og andre opplysninger i årsmeldinger, på nettsider osv.

2.8.2 Direktivet

Direktivet kapittel 5 omhandler rapportering og innsyn, og fastsetter krav til forvaltningsorganisasjonenes offentliggjøring av opplysninger knyttet til virksomheten.

Etter artikkel 18 nr. 1 skal forvaltningsorganisasjonen minst én gang i året gi rettighetshaverne opplysninger om forvaltningen av deres rettigheter. Opplysningene skal gis alle rettighetshavere som den har tildelt rettighetsinntekter eller foretatt utbetalinger til, og omfatter bl.a. opplysninger om innkrevd og betalt beløp, administrasjonskostnader og andre fradrag. Dersom rettighetshaveren har gitt samtykke til at den kollektive forvaltningsorganisasjonen benytter bestemte kontaktopplysninger om ham eller henne for å kunne identifisere og lokalisere rettighetshaveren, skal disse også angis. I artikkel 18 nr. 2 er det bestemt at dersom organisasjonen har medlemmer som er enheter med ansvar for å fordele inntekter fra rettigheter til rettighetshaverne, så skal de samme opplysningene gis til enheten som i sin tur må oppfylle informasjonsplikten.

Beslektede regler er gitt i artikkel 19, som gjelder opplysninger en kollektiv forvaltningsorganisasjon plikter å gi til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner om forvaltning av sistnevntes rettigheter gjennom representasjonsavtaler. Det er et krav etter denne bestemmelsen at opplysningene gjøres tilgjengelig elektronisk.

Artikkel 20 omhandler de tilfellene hvor en kollektiv forvaltningsorganisasjon mottar en forespørsel om innsyn fra rettighetshavere, brukere eller andre organisasjoner som den kollektive forvaltningsorganisasjonen representerer rettighetene til gjennom en representasjonsavtale. Bestemmelsen pålegger organisasjonen å gi innsyn i bestemte opplysninger om verk og rettigheter organisasjonen representerer, det vil si repertoaret, så lenge forespørselen er "tilbørleg grunngeven". Plikten må oppfylles snarest mulig.

Artikkel 21 nr. 1 fastsetter minstekrav om hvilke opplysninger forvaltningsorganisasjonen skal offentliggjøre til allmennheten. Blant annet skal organisasjonen offentliggjøre vedtektene til organisasjonen, medlemsvilkårene, standardavtaler og standardsatser, samt de allmenne prinsippene for fordeling av utestående beløp til rettighetshaverne. I artikkel 21 nr. 2 pålegges organisasjonen å offentliggjøre opplysningene på sin hjemmeside, og de må også være oppdaterte.

Artikkel 22 gir regler om at forvaltningsorganisasjonen skal utarbeide en årlig "innsynsrapport" som skal inneholde en mer detaljert redegjørelse for bl.a. styringsprinsipper og økonomiske disposisjoner. De nærmere kravene til denne rapporten fremgår av vedlegg til direktivet. Innsynsrapporten skal gjøres tilgjengelig på organisasjonens nettsted og i minst fem år fra den ble offentliggjort. Som del av denne rapporteringen skal det etter artikkel 22 nr. 3 også utarbeides en delrapport om fradrag til sosiale, kulturelle og utdanningsmessige formål. I artikkel 22 nr. 4 stilles det en rekke krav til rapportens regnskapsmessige opplysninger, blant annet knyttet til revisjon.

2.8.3 Andre nordiske land

I den danske loven er forpliktelsene gjennomført i §§ 19 til 23 (kapittel 5) etter en struktur og med en ordlyd som ligger tett på direktivets bestemmelser. De kravene som stilles til publisering av en "årlig gennemsigtighedsrapport", jf. § 23, skiller seg likevel noe fra det som følger av direktivet artikkel 22. Det har sammenheng med at det i § 24 er inntatt en bestemmelse som gjør det mulig for kollektive forvaltningsorganisasjoner å beslutte at medlemsorganisasjonene skal være ansvarlig for å utarbeide slike rapporter for sine aktiviteter. Dersom dette gjøres, skal medlemsorganisasjonene respektive rapporter publiseres på den kollektive forvaltningsorganisasjonens hjemmeside.

Også den svenske loven, hvor forpliktelsene er gjennomført i 10. kapittel 1 til 7 §§, ligger tett opp til direktivets bestemmelser. Ordlyden er likevel mer tilpasset svensk lovgivningstradisjon. Den finske loven skiller seg fra de to øvrige landene ved at de rapporterings- og informasjonsforpliktelsene som fremgår av direktivet kapittel 5, er gjennomført i ulike lovkapitler. Artikkel 18 er gjennomført i 25 §, sammen med de øvrige forpliktelsene knyttet til forvaltning av rettighetsvederlaget (kapittel 5), artikkel 19 er gjennomført i 31 § i tilknytning til bestemmelsene om representasjonsavtaler (kapittel 6), og artiklene 20 til 21 er gjennomført i 39 til 41 §§ i et eget kapittel 8, som omhandler innsyn og informasjonsplikt.

2.8.4 Departementets vurderinger

Formålet med bestemmelsene om innsyn og informasjonsplikt i artiklene 18 til 22 er å sikre at de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal fungere åpent og transparent. I fortalepunkt 34 fremgår det at bestemmelsene skal sørge for at rettighetshavernes, brukernes og andre kollektive forvaltningsorganisasjoners tillit til de kollektive forvaltningsorganisasjonene øker. Det fremgår dessuten av punkt 36 at regler om innsyn og rapportering gir rettighetshaverne mulighet til å overvåke og sammenligne kollektive forvaltningsorganisasjoner i EU. Det kan for eksempel være viktig å ha innsyn i

organisasjonenes økonomiske situasjon når rettighetshaveren skal velge hvilken organisasjon han eller hun ønsker skal forvalte rettighetene sine. Reglene utfylles av en rekke andre bestemmelser i direktivet, for eksempel artikkel 12 og artikkel 25.

Artiklene 18 og 19 omhandler informasjon som den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal gi til henholdsvis rettighetshavere og andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som er parter i en representasjonsavtale. Mange av opplysningene som skal gis, er de samme, men det er noen sentrale forskjeller, og departementet antar det gir en ryddigst lovstruktur om de gjennomføres i ulike paragrafer i loven, som §§ 30 og 31.

§ 30 første ledd omhandler hvilke opplysninger den kollektive rettighetsorganisasjonen skal gi til rettighetshaverne. Direktivet knytter informasjonskravet til de organisasjonen "har tildelt inntekter frå rettar eller gjort utbetalingar til". Departementet mener det er tilstrekkelig å knytte opplysningsplikten opp mot de rettighetshaverne organisasjonen "har betalt rettighetsvederlag" til. Dersom organisasjonen bare har foretatt en tildeling, mens fordeling og utbetaling skjer av en medlemsorganisasjon, vil det etter utkastet § 30 andre ledd være medlemsorganisasjonen som er ansvarlig for å gi opplysningene, jf. her artikkel 18 nr. 2 andre punktum. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen plikter i slike tilfeller å gi medlemsorganisasjonen opplysningene, jf. samme bestemmelse første punktum. Departementets utkast til § 30 andre ledd snur om på rekkefølgen av plikter knyttet til henholdsvis den kollektive forvaltningsorganisasjonen og medlemsorganisasjonen, men innebærer ingen materiell forskjell, jf. her også den svenske bestemmelsen i 10. kapittel 2 §.

§ 31 omhandler de opplysninger den kollektive medlemsorganisasjonen må gi til den andre kollektive forvaltningsorganisasjon som den forvalter rettigheter for gjennom en representasjonsavtale, jf. her ovenfor i punkt 2.6. Her er det et vilkår at opplysningene stilles til disposisjon "elektronisk", jf. direktivet artikkel 19. Noe spesielt krav til rapporteringsformat stilles ikke i artikkel 19. Departementet mener det her må være tilstrekkelig at opplysningene sendes per e-post jf. også her tilsvarende vurderinger ovenfor i punkt 2.7.4.

Det gjelder i dag ingen alminnelig innsynsrett i repertoar for rettighetshavere, brukere og parter i representasjonsavtaler, og departementet foreslår at artikkel 20 gjennomføres i § 32. Etter direktivet plikter organisasjonen bare å gi innsyn dersom forespørselen er "tilbørleg grunngjeven". Departementet foreslår at dette blir presisert i loven ved at det inntas som et vilkår for innsyn at forespørselen er "begrunnet". I dette ligger at den som retter forespørselen må opplyse et behov for innsyn. Departementet legger til grunn at terskelen for å få innsyn bør være lav, slik at det ikke er meningen at organisasjonen skal foreta noen omfattende prøving av om det foreligger et reelt behov for den som ber om innsyn.

Bestemmelsen i § 32 krever, i likhet med direktivet artikkel 20, at den kollektive forvaltningsorganisasjonen behandler forespørsler om innsyn snarest mulig. Noe tidsfrister utover dette anser departementet det ikke formålstjenlig å gi. Det vil bero på omfanget av innsynsforespørselen hvor lang tid som er nødvendig for å behandle den, men organisasjonen kan ikke drøye noe utover den tiden det faktisk tar. Direktivet legger

for øvrig ingen føringer på medlemstatene med hensyn til om de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal gis rett til å ta seg betalt for å yte slike tjenester. Det fremgår av fortalepunkt 34 at krav om eventuelle passende gebyr bør håndteres i nasjonal lovgivning. Departementet mener det bør være opp til organisasjonene selv å avgjøre om det er behov for, og eventuelt hva som er passende nivå for et slikt behandlingsgebyr, og foreslår ingen bestemmelse om dette inntatt i loven. Departementet ber likevel om høringsinstansenes syn på om regulering kan være formålstjenlig.

Artiklene 21 og 22 omhandler hvilke opplysninger kollektive forvaltningsorganisasjoner plikter å offentliggjøre. Artikkel 21 forplikter organisasjonen å ha bestemt ajourført informasjon offentlig tilgjengelig på sitt nettsted, mens artikkel 22 pålegger organisasjonene å utarbeide en årlig åpenhetsrapport om sin virksomhet. De kollektive forvaltningsorganisasjonene er i dag ikke underlagt noen informasjonskrav begrunnet i offentlighetens behov for innsyn. Enkelte rapporteringsplikter til offentlige myndigheter følger likevel av alminnelig lovgiving. For eksempel må TONO, som er organisert som et samvirkeforetak, registrere selskapets vedtekter og styre i Enhetsregisteret, jf. foretaksregisterloven § 3-2, jf. § 3-1. Her er det et visst overlapp med de kravene som følger av artikkel 21.

Departementet foreslår å gjennomføre bestemmelsene om hvilke opplysninger som må være tilgjengelig på organisasjonens nettsted i § 33 og bestemmelsene knyttet til en årlig åpenhetsrapport i § 34.

De innholdsmessige kravene til den årlige rapporten er relativt omfattende. Departementet antar at dette også er bakgrunnen for at de er inntatt som eget vedlegg til direktivet. Departementet anser det som hensiktsmessig at de spesifikke kravene som fremgår i vedlegget inntas i forskrift til loven. Utkast til forskriftsbestemmelser inntatt i punkt 5.4 følger opplistingen i vedlegget til direktivet. Departementet går for øvrig inn for å bruke begrepet "åpenhetsrapport" i stedet for "innsynsrapport" i loven, da dette anses mer dekkende. Innsynbegrepet er etter offentleglova knyttet til innsyn i offentlig forvaltning, og innsyn etter loven forutsetter at det er fremsatt et krav om dokumentinnsyn.

Åpenhetsrapportene skal på sin side utarbeides av de kollektive forvaltningsorganisasjonene selv om ingen har anmodet om opplysningene.

Departementet mener videre at hvis en kollektiv forvaltningsorganisasjon har besluttet at en medlemsorganisasjon som fordeler vederlagsmidler, skal skrive åpenhetsrapport, så gjelder utkastet § 34 for medlemsorganisasjonens utarbeidelse av rapporten.

Medlemsorganisasjonen bør også sørge for at rettighetshavere som organisasjonen forvalter rettighetene til, får mulighet til å godkjenne åpenhetsrapporten. Hvordan selve godkjenningen bør skje, mener departementet bør være opp til medlemsorganisasjonene selv å avgjøre.

2.9 Grensekryssende lisensiering av nettrechtigheter til musikkverk

2.9.1 Gjeldende rett

Det er ingen regler i åndsverkloven som retter seg særskilt mot kollektive forvaltningsorganisasjoner som tilbyr og utsteder grensekryssende lisenser for rettigheter til musikkverk på nettet.

2.9.2 Direktivet

Direktivets avdeling III inneholder bestemmelser som kun gjelder for de kollektive forvaltningsorganisasjonene som tilbyr grensekryssende lisenser for rettigheter til musikkverk til bruk i nettbaserte tjenester. Det som kjennetegner en slik lisens, er at den muliggjør utnyttelse av rettigheter i to eller flere EØS-land, jf. definisjonen i artikkel 3 bokstav m. I direktivet brukes begrepet "nettrechtar til musikkverk" som en samlebetegnelse for de rettigheter som må klareres av tjenestetilbyderen gjennom en slik lisens. Det følger av definisjonen i artikkel 3 bokstav n at man med dette begrepet skal forstå alle rettigheter en opphaver har til et musikkverk i samsvar med opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) artikkel 2 og 3, og som er nødvendig for å kunne levere en netjtjeneste.

Av fortalen punkt 39 fremgår det at forpliktelsene i avdeling III viderefører Kommisjonens rekommandasjon 2005/737/EU, som har vist seg utilstrekkelig i forsøket på å få medlemslandene til å innføre felles regler for tilbudet av musikk over landegrensene i EU.

Artikkel 23 pålegger medlemslandene å sikre at kollektive forvaltningsorganisasjoner som tilbyr grensekryssende lisenser, og som er etablert på deres territorium, oppfyller kravene i avdeling III. Artikkel 24 nr. 1 stiller som et overordnet krav at slike organisasjoner har tilstrekkelig med ressurser til at organisasjonen på en åpen og effektiv måte er i stand til å behandle elektronisk de opplysninger som er nødvendige for forvaltningen av slike rettigheter. I artikkel 24 nr. 2 er det oppstilt nærmere krav til hvilke opplysninger om musikkrepertoaret, rettigheter og territorium organisasjonen må være i stand til å identifisere.

Etter artikkel 25 nr.1 skal de kollektive forvaltningsorganisasjonene praktisere åpenhet med hensyn til opplysninger som kan identifisere det grensekryssende musikkrepertoaret som organisasjonen representerer. Bestemmelsen pålegger organisasjonen en opplysningsplikt når den mottar en begrunnet forespørsel om innsyn fra leverandører av nettbaserte tjenester, rettighetshavere og andre kollektive forvaltningsorganisasjoner. Det er et krav at opplysningene gis elektronisk. Etter nr. 2 kan organisasjonen treffe nødvendige tiltak for å blant annet beskytte forretningsmessig følsomme opplysninger.

I artikkel 26 gis det regler som skal sikre at opplysninger om det grensekryssende repertoaret er nøyaktig. Etter nr. 1 skal rettighetshavere, andre forvaltningsorganisasjoner og tilbydere av nettbaserte tjenester gis mulighet til å korrigere relevante data når de

mener det foreligger feil. Etter nr. 2 må den kollektive forvaltningsorganisasjonen tilrettelegge for at opplysninger om musikkverk, rettigheter og land de er knyttet til kan legges fram elektronisk. Organisasjonen skal i størst mulig grad tilby at rapporteringen skjer i formater som følger frivillige bransjestandarder. Etter nr. 3 gjelder disse reglene også der hvor en kollektiv forvaltningsorganisasjon har gitt en annen organisasjon fullmakt til å representere seg etter artiklene 29 og 30.

Artikkel 27 nr. 1 bestemmer at den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal overvåke bruken av verk som er omfattet av lisensen til den nettbaserte musikk-tjenesten, mens artikkel 27 nr. 2 på sin side pålegger tjenestetilbyderen å rapportere faktisk bruk. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal tilby minst én rapporteringsmåte som følger frivillige bransjestandarder. I artikkel 27 nr. 3 til 5 gis det nærmere regler om fakturering av den nettbaserte musikk-tjenesten. Faktureringen må skje elektronisk og organisasjonen må tilby minst ett format som følger frivillige bransjestandarder. Fakturering skal skje straks etter at bruken av rettighetene er rapportert, med mindre det ikke er mulig på grunn av forhold på tilbyderen av den nettbaserte tjenestens side. Tilbyderen skal også sikres mulighet til å komme med innsigelser mot fakturagrunnlaget.

Artikkel 28 inneholder nærmere bestemmelser om hvordan fordeling av det innkrevede vederlaget for bruken av rettighetene skal skje til rettighetshaverne. Artikkel 28 nr. 1 pålegger forvaltningsorganisasjonene å fordele utestående lisensbeløp på en korrekt måte. Også dette skal skje straks etter at bruken av verket er rapportert, med mindre det ikke er mulig på grunn av forhold på tilbyderen av den nettbaserte tjenestens side. Artikkel 28 nr. 2 fastsetter hvilke opplysninger rettighetshaveren har krav på å få sammen med utbetalingen. Artikkel 28 nr. 3 fastsetter at i de tilfeller hvor en kollektiv forvaltningsorganisasjon har gitt en annen organisasjon fullmakt til å representere seg, så er det sistnevnte som skal fordele vederlaget etter nr. 1 og gi opplysningene som er nevnt i nr. 2 til den kollektive forvaltningsorganisasjonen den representerer. Etter bestemmelsen er det den kollektive forvaltningsorganisasjonen som gir fullmakten som har ansvaret for viderefordeling av beløpene, og at opplysningene blir gitt til rettighetshaverne, dersom de ikke har avtalt noe annet seg imellom.

Av artikkel 29 nr. 1 fremgår det at representasjonsavtaler mellom forvaltningsorganisasjoner i forbindelse med grensekryssende lisenser ikke skal innebære noen enerett til slik forvaltning, og at forvaltningen av rettighetene må skje på en ikke-diskriminerende måte. Etter artikkel 29 nr. 2 har en kollektiv forvaltningsorganisasjon som gir fullmakt til representasjon informasjonsplikt om hovedvilkårene i avtalen overfor sine medlemmer. Artikkel 29 nr. 3 omhandler hvilke opplysninger den kollektive forvaltningsorganisasjonen som har fått fullmakt til å representere en annen organisasjons rettigheter må gi til denne organisasjonen. Informasjonsplikten er knyttet til hovedvilkårene i inngåtte lisensavtaler.

I artikkel 30 gis det regler om at en kollektiv forvaltningsorganisasjon som ikke selv tilbyr grensekryssende lisenser, kan anmode en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon som gjør dette om å få sitt repertoar representert. I artikkel 30 nr. 1 slås det fast at den forespurte organisasjonen som hovedregel plikter å etterkomme anmodningen, og etter nr.

2 skal slike forespørsler behandles skriftlig og snarest mulig. Artikkel 30 nr. 3 og 4 inneholder bestemmelser som skal sikre likebehandling i forvaltningen av disse rettighetene med organisasjonens eget repertoar. Nr. 5 fastsetter at administrasjonskostnadene som kreves dekket for forvaltningen av rettighetene, må være rimelige, og i nr. 6 er det gitt bestemmelser som skal sikre at de opplysningene om repertoaret som trengs for å tilby denne type lisenser, blir gjort tilgjengelig for den organisasjonen som skal representere rettighetene.

Artikkel 31 gir under visse forutsetninger rettighetshaveren muligheten til selv å tilby grensekryssende lisenser for sine egne nettrightigheter. Endelig fastsetter artikkel 32 at reglene i avdeling III ikke kommer til anvendelse når kollektive forvaltningsorganisasjoner tildeler grensekryssende lisenser til kringkastingsforetak for nettbruk av radio- eller fjernsynsprogram som inneholder musikkverk.

2.9.3 Andre nordiske land

De andre nordiske landene har gjennomført bestemmelsene i avdeling III i egne kapitler som følger rekkefølgen av bestemmelser i direktivet. Sverige og Finland bruker begrepet "gränsöverskridande licenser", mens Danmark bruker begrepet "multiterritoriale licenser". Sverige (11. kapittel i loven) er det landet som i størst grad har foretatt forenklinger og redaksjonelle tilpasninger sammenlignet med direktivteksten. I den svenske loven er det også inntatt en egen virkeområdebestemmelse for kapitlet i 1 §. Bestemmelsen inneholder unntaket knyttet til noteverk som nevnt i fortalen punkt 40, og gjennomfører også unntaket i artikkel 32 knyttet til radio- og fjernsynsprogram.

Finland har i 42 § en tilsvarende bestemmelse om virkeområde som det Sverige har. Den finske loven har også i noe grad lagt opp til at nærmere regulering av de kollektive forvaltningsorganisasjonens kapasitet til å forvalte grensekryssende lisenser kan reguleres i forskrift, jf. 43 § andre ledd. Dette har også sammenheng med at den finske loven etablerer et eget samarbeidsorgan ("delegasjon") med oppgave å bidra til utvikling av den kollektive forvaltningen av opphavsretten, og som er forutsatt å skulle bidra med rekommandasjoner og utvikling av bransjenormer på dette området, jf. loven 62 §. Den finske lovteksten ligger ellers, i likhet med den danske loven, tettere på direktivets ordlyd. Danmark har ikke inntatt en egen bestemmelse om virkeområde i kapitlet om grensekryssende lisenser (kapittel 7), men det fremgår av § 1 stk. 2 at kapittel 7 bare gjelder for de kollektive forvaltningsorganisasjonene som "forvalter rettigheter til musikkverk med henblik på onlineanvendelse på et multiterritorialt grunnlag".

2.9.4 Departementets vurderinger

2.9.4.1 Overordnet

Nettbaserte tjenester som tilbyr musikk, enten det er rene musikkjenester som tilbyr publikum å strøme eller laste ned musikk, eller andre audiovisuelle tjenester hvor musikkverk inngår, må klarere rettighetene til musikken som tilbys. Dette kan være en komplisert, tidkrevende og kostbar øvelse for tjenesteyteren, som må samle de ulike rettighetene til musikkverkene fra forskjellige rettighetshavere og kollektive

forvaltningsorganisasjoner i flere ulike land. Som det er påpekt i direktivets fortale punkt 38, er markedet for nettbaserte musikkjenester innad i EU fortsatt fragmentert, og kompleksiteten og vanskene som er knyttet til kollektiv rettighetsforvaltning står i sterk kontrast til den raske veksten i forbrukernes etterspørsel av slike tjenester.

Gjennom en grensekryssende lisens klareres nettrechtigheter til musikkverk for bruk i flere land, noe som forenkler jobben for de nettbaserte musikkjenestene. Formålet med bestemmelsene i direktivets avdeling III er å effektivisere og samordne systemet med grensekryssende lisenser. Dette gjøres blant annet gjennom å stille krav til elektronisk behandling av opplysninger, fakturering og informasjonsutveksling. Samtidig skal felles regler på området sikre rettighetshavernes interesser på en god måte.

Etter det departementet er kjent med, synes markedet for grensekryssende lisensiering fortsatt å være begrenset, og det finnes bare et fåtall kollektive forvaltningsorganisasjoner ("hub'er") i Europa som tilbyr dette. TONO tilbyr ikke selv grensekryssende lisenser, men har sammen med finske Teosto og danske Koda etablert et felles selskap, Polaris Nordic, som de har overlatt forvaltningen av nettrechtighetene til musikkverk til. Polaris Nordic inngår i dag avtaler om grensekryssende lisensiering pan-europeisk og har ambisjoner om utvide ordningen på verdensbasis. Under Polaris Music er det også etablert et felles elektronisk system for rapportering av faktisk bruk av musikkverk og fordeling av rettighetsvederlag. Selskapet er etter det opplyste etablert i Sverige og er dermed ikke underlagt norsk rett.

Departementet anser at dette er et felt under utvikling, noe som taler for å vise tilbakeholdenhet med å pålegge de kollektive forvaltningsorganisasjonene strengere forpliktelser enn det som fremgår av direktivet. De forpliktelsene som angis i artiklene 23 til 32 er av nokså detaljert karakter. Samtidig er det i stor grad brukt skjønnsmessige ord og uttrykk, og det er lagt opp til at de kollektive forvaltningsorganisasjonene skal tilby bransjestandarder for rapportering, fakturering o.l. Hva som konkret ligger i de ulike kravene, vil derfor i praksis måtte overlates til tolkning. Departementet foreslår å gjennomføre bestemmelsene i avdeling III i loven kapittel 9.

2.9.4.2 Virkeområde og terminologi

Det er de kollektive forvaltningsorganisasjonene som er etablert i EU/EØS og som tildeler grensekryssende lisenser for nettrechtigheter til musikkverk som må oppfylle de strengere kravene som fremgår av avdeling III, jf. direktivet artikkel 2 nr. 2.

Departementet har ovenfor i punkt 2.2.2 foreslått at avgrensingen av hvem reglene gjelder for presiseres i § 2 første ledd om lovens alminnelige virkeområde. Som det der fremgår, vil spørsmålet om reglenes geografiske anvendelsesområde avgjøres etter alminnelige juridiksjons- og lovvalsregler. I fortalepunkt 40 er det presisert at reglene ikke gjelder for nettbaserte tjenester som gir tilgang til musikkverk i form av noter. Departementet anser at det ikke er nødvendig at dette unntaket fremgår av selve lovteksten, jf. her også tilsvarende vurderinger i Danmark.

Departementet viser for øvrig til punkt 2.3.4 ovenfor, hvor det foreslås definisjoner av henholdsvis "grensekryssende lisens" i utkastet § 3 nr. 12 og av "nettrettigheter til musikkverk" i § 3 nr. 13 i samsvar med direktivets definisjoner. Når det gjelder tjenestene som får lisensiert musikken, bruker direktivet begrepet "nettenester" og "nettenesteleverandører", uten at disse begrepene er nærmere definert. Departementet mener at det er mer dekkende i loven å bruke begrepene "nettbaserte tjenester" og "tilbydere av nettbaserte tjenester". Departementet legger til grunn at tilbydere av slike tjenester vil omfattes av definisjonen av bruker i utkastet § 3 nr. 10. I det følgende benytter departementet også begrepet nettbaserte musikkjenester for de tjenester det her er snakk om.

2.9.4.3 Krav til opplysninger om musikkverk, rettighetshavere, rettigheter mv.

Utkastet til § 35 gjennomfører artikkel 24, § 36 gjennomfører artikkel 25 og § 37 gjennomfører artikkel 26. Bestemmelsene skal sikre at en kollektiv forvaltningsorganisasjon som tilbyr grensekryssende lisenser, har presise og fullstendige opplysninger om musikkverk, rettighetshavere og rettigheter som forvaltes. På denne måten sikres transparens overfor de nettbaserte tjenestene som tilbyr musikken, rettighetshavere og brukere. Når det gjelder tilbydere, kan slike felles regler blant annet bidra til å minske risikoen for at det betales to ganger for den samme rettigheten.

Bestemmelsene tar utgangspunkt i den svenske loven, med de forenklingene og redaksjonelle tilpasningene som der er gjort. I § 35 første ledd er de overordnede kravene som stilles til organisasjonenes behandlingsskapitet, jf. artikkel 24 nr. 1, likevel gjort tydeligere enn i den svenske bestemmelsen.

2.9.4.4 Rapportering, fakturering og fordeling

Artiklene 27 og 28 inneholder regler om hvordan tilbydere av nettbaserte musikkjenester skal rapportere til den kollektive forvaltningsorganisasjonen om den faktiske bruken av rettighetene, hvordan fakturering skal skje, og hvordan rettighetshaverne skal få utbetalt vederlag for de rettighetene den har gitt den kollektive forvaltningsorganisasjonen fullmakt til å forvalte. Bestemmelsene skal sikre at systemet med grensekryssende lisenser blir mest mulig effektivt, at rettighetshaverne får betalt det de har krav på, uten unødig forsinkelse.

Det fremgår av fortalen punkt 43 at en forutsetning for dette er at tilbydere av den nettbaserte tjenesten gir de kollektive forvaltningsorganisasjonene nøyaktig og rettidig informasjon om den faktiske bruken av rettighetene. For at rapporteringen skal bli mest mulig effektiv er det et poeng at den strømlinjeformes. Der hvor dette finnes, skal organisasjonen derfor tilby minst én rapporteringsmåte som følger frivillige bransjenormer for elektronisk utveksling av slike data. Så lenge dette tilbys, kan organisasjonen nekte å godta innrapporterte opplysninger som bruker et annet vilkårlig format. Også når det gjelder fakturering, skal organisasjonen tilby bruk av minst ett format som følger frivillige bransjestandarder.

Departementet mener det gir best systematikk å gjennomføre artikkel 27 om rapportering og fakturering i to ulike bestemmelser, tilsvarende det som er gjort i Sverige. Artikkel 28 nr. 1 og 2 foreslås gjennomført som § 38, mens artikkel 28 nr. 3 til 5 foreslås gjennomført

som § 39. Artikkel 28 om fordeling til rettighetshaverne foreslås gjennomført som § 40. Reglene foreslås gitt med noen redaksjonelle endringer og tilpasninger sammenlignet med det som framgår av direktivteksten. Både når det gjelder fakturering og utbetaling er det etter direktivets ordlyd et krav om at pliktene oppfylles "straks". Departementet mener begrepet "uten ugrunnet opphold" er bedre. Departementet legger til grunn at kravet er noe strengere enn i de bestemmelser hvor en bestemt angitt plikt må oppfylles "snaest mulig".

2.9.4.5 Avtaler mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner

Artiklene 29 og 30 regulerer forholdet mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner der hvor en organisasjon gir den andre fullmakt til å forvalte nettrechtigheter til musikkverk i sitt repertoar ved grensekryssende lisensiering. Reglene utfyller dermed de alminnelige reglene om slike representasjonsavtaler som foreslås gjennomført i § 22 til § 24, jf. ovenfor i punkt 2.4. Bestemmelsene skal bidra til å tilrettelegge for en smidig, effektiv og transparent prosess rundt bruk av representasjonsavtaler ved grensekryssende lisensiering. Blant annet stilles det krav om informasjonsutveksling både til berørte medlemmer og organisasjonene i mellom.

I fortalen punkt 44 er det understreket at det å samle forskjellige musikkrepertoar og gjøre dem tilgjengelig for grensekryssende lisensiering, styrker det kulturelle mangfoldet samtidig som de nettbaserte tjenestene får redusert sine transaksjonskostnader. Kollektive forvaltningsorganisasjonen som driver med grensekryssende lisensiering, skal derfor være forpliktet til å representere også andre organisasjoner som ikke selv tilbyr dette, så lenge forespørselen er rimelig.

Departementet foreslår å gjennomføre bestemmelsene med redaksjonelle tilpasninger på en måte som legger seg tett på den svenske lovteksten. Artikkel 29 nr. 1 om forbud mot at en representasjonsavtale medfører enerett til lisensiering, foreslås gjennomført i § 41. Departementet anser at prinsippet om ikke-diskriminering, som framgår av samme bestemmelse, er tilstrekkelig gjennomført gjennom utkastet til § 22. Artikkel 29 nr. 2 og 3 om informasjonsutveksling til medlemmer og organisasjonene imellom foreslås gjennomført i § 42. Departementet mener det er tilstrekkelig å angi i lovteksten at det er "hovedvilkårene" i de respektive avtalene det skal gis opplysninger om, jf. også at direktivbestemmelsene ikke er ment å angi noen uttømmende liste av hvilke vilkår det skal opplyses om. Hovedvilkår vil blant annet være vilkår som omtaler hvordan rettighetene kan utnyttes, vilkår knyttet til lisensavgiften, lisensperioden, regnskapsperioder og de geografiske områder lisensen omfatter.

Artikkel 30 foreslås gjennomført i § 43. Artikkel 30 nr. 3 fastsetter at den kollektive forvaltningsorganisasjonen må forvalte nettrechtighetene til de andre organisasjonene på samme vilkår som den bruker ved forvaltningen av egne rettighetshavere. Tilsvarende må organisasjonen etter nr. 4 i alle tilbud overfor tilbydere av nettbaserte musikkjenester ta med repertoar som organisasjonen representerer for andre. Departementet mener også disse to forpliktelsene dekkes opp av forbudet mot ikke-diskriminering i § 22, og at det derfor ikke er nødvendig å gjennomføre ytterligere bestemmelser om dette. Hva gjelder opplysningspliktbestemmelsen i nr. 6, så må nødvendighetskriteriet som oppstilles, sees i

sammenheng med forpliktelsene den kollektive forvaltningsorganisasjonen har til å identifisere repertoaret, fakturere tilbyderne av nettbaserte tjenester og fordele skyldig beløp etc.

2.9.4.6 Rett til grensekryssende lisensiering

Artikkel 31 skal på samme måte som artikkel 30 sikre at rettighetshaverens musikkverk faktisk blir tilgjengelig for grensekryssende lisensiering. Dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon ikke tilbyr eller inngår avtale om grensekryssende lisensiering, skal rettighetshaveren kunne trekke tilbake fullmakten han har gitt organisasjonen til å forvalte nettrechtighetene til musikkverk gjennom slik lisensiering. Rettighetshaveren kan da enten forestå lisensieringen selv eller overlate den til en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Det følger av artikkel 31 at et tilbakekall ikke trenger å omfatte fullmakten organisasjonen har til å forestå lisensieringen nasjonalt. Artikkel 31 sier for øvrig ikke noe om hva et slikt tilbakekall har å si i avtaleforholdet mellom den kollektive forvaltningsorganisasjonen og tilbyderen av den nettbaserte musikk-tjenesten. Etter departementets vurdering må derfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen og tilbyderen av den nettbaserte tjenesten ved inngåelsen av lisensavtalen stå fritt til å avtale om et slikt tilbakekall fra rettighetshaveren i løpet av lisensperioden side skal ha umiddelbar effekt, eller om det skal løpe en viss oppsigelsestid. Departementet foreslår å gjennomføre forpliktelsene som fremgår av artikkel 31 i § 44.

2.9.4.7 Unntak for nettrechtigheter til musikkverk som er nødvendig for kringkastingsforetak

Etter artikkel 32 gjelder ikke reglene i avdeling III når kollektive forvaltningsorganisasjoner utsteder grensekryssende lisenser for nettrechtigheter til musikkverk som er nødvendig for kringkastingsforetak. Dette har sammenheng med at kringkasterne etter etablert praksis skaffer seg nødvendige tillatelser hos den kollektive forvaltningsorganisasjonen som er etablert i hjemlandet. Unntaket er knyttet til den lisensiering som er *nødvendig* for at kringkasterne skal kunne sende radio- og TV-programmer direkte eller i opptak på nettet. Det fremgår av bestemmelsen at unntaket også omfatter alt av "nettmateriale", inkludert forhåndsvisninger, som utgjør tillegg til den opprinnelige sendingen.

Departementet har vurdert om unntaket bør inntas i § 2 i tilknytning til bestemmelsen som fastsetter virkeområdet for reglene om grensekryssende lisensiering, men mener av pedagogiske grunner det er best å følge direktivets systematikk. Artikkel 32 foreslås derfor inntatt som § 45.

2.10 Håndheving, tilsyn og sanksjoner

2.10.1 Klagebehandling

2.10.1.1 Gjeldende rett

Norsk lovgivning inneholder ikke regler om kollektive forvaltningsorganisasjoners behandling av klager fra deres medlemmer og andre forvaltningsorganisasjoner. Hvordan slike klager skal behandles, kan imidlertid reguleres i organisasjonenes vedtekter.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner og deres medlemsorganisasjoner håndterer allerede i dag henvendelser fra rettighetshavere om forvaltningen av rettigheter og fordelingen av vederlag. Ofte vil formålet med disse henvendelsene være å få informasjon og veiledning fra organisasjonene. Andre ganger kan formålet være å inngi en klage.

2.10.1.2 Direktivet

Artikkel 33 regulerer prosedyrer for klagebehandling. Etter artikkel 33 nr. 1 skal forvaltningsorganisasjonene gi medlemmer, rettighetshavere og andre forvaltningsorganisasjoner som de forvalter rettighetene for, tilgang til effektive og hurtige prosedyrer for klagebehandling. Særlig gjelder dette klager i forbindelse med fullmakter om forvaltning og oppsigelse eller tilbakekall av rettigheter, medlemskapsvilkår og innkreving av utestående beløp til rettighetshavere, samt fradrag og fordeling.

Etter artikkel 33 nr. 2 skal kollektive forvaltningsorganisasjoner svare skriftlig på klager fra medlemmer eller andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som de gjennom representasjonsavtale forvalter rettigheter for. Det stilles også krav om begrunnelse dersom klagen ikke tas til følge.

2.10.1.3 Andre nordiske land

Både Danmark, Sverige og Finland har gjennomført artikkel 33 etter samme struktur som direktivbestemmelsen. I Danmark er rutiner for behandling av klager regulert i § 36, mens tilsvarende bestemmelser finnes i 9. kapittel 8 § i den svenske loven og 64 § i den finske loven.

2.10.1.4 Departementets vurderinger

Departementet foreslår at direktivet gjennomføres som § 46 i den nye loven. Utkastet er basert på strukturen i artikkel 33.

Lovutkastet inneholder en formalisering av hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal håndtere klager. Formålet med bestemmelsen er dels å sikre rettighetshavernes muligheter til å få sin sak behandlet så smidig som mulig hos forvaltningsorganisasjonen, samt dels å gi innsyn i den kollektive forvaltningsorganisasjonens beslutningsprosess og hvordan de overholder prinsippene om god forvaltning. Forpliktelsen til å gi begrunnelse dersom klagen ikke tas til følge, er viktig for eksempel når man skal vurdere om organisasjonen overholder prinsippene om ikke-diskriminering.

Bestemmelsen vil også sikre rettighetshaverne at organisasjonene behandler klager på samme måte i hele EØS. En norsk rettighetshaver som er medlem i en utenlandsk

forvaltningsorganisasjon som er omfattet av direktivet, vil derfor være sikker på at organisasjonen oppfyller visse minimumskrav når det gjelder klagehåndtering.

2.10.2 Tvisteløsning

2.10.2.1 Gjeldende rett

Alternativ tvisteløsning

I sivile tvister mellom forvaltningsorganisasjoner og medlemmer, rettighetshavere og brukere står partene fritt til å benytte alternativ tvisteløsning. Foruten forhandlinger uten bistand, kan alternativ tvisteløsning med involvering av nøytrale tredjeparter omfatte ulike former for mekling og behandling hvor tvisteløsningsorganet har kompetanse til å avgjøre tvisten.

Tvisteloven § 5-4 pålegger partene å forsøke å komme til en minnelig løsning før sak reises, "eventuelt gjennom mekling for forlikrådet, ved utenrettslig mekling eller ved at tvisten bringes inn for en utenrettslig tvisteløsningsnemnd".

I tvisteloven kapittel 7 er det egne regler om utenrettslig mekling etter tvisteloven. Det fremgår her at partene selv kan avtale at slik mekling skal benyttes ved en rettslig tvist, i tillegg til å avtale hvem som skal være mekler.

Voldgift er en konfliktløsningsmekanisme som har mange likhetstrekk med ordinær domstolsbehandling, og innebærer at partene gjennom avtale overlater til uavhengige personer å avgjøre en tvist. Voldgift er regulert i lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift som har forholdsvis detaljerte regler. Hovedformålet med voldgift er få avgjort saken ved en voldgiftsdom. En fordel med voldgift er at det gir mulighet til en raskere avgjørelse enn alminnelig domstolsbehandling, og mulighet til å velge voldgiftsdommere med særlig kyndighet på fagfeltet. På den annen side vil voldgift ofte være mer kostbart enn domstolsbehandling, og det er ikke adgang til å anke en voldgiftsdom inn for de ordinære domstolene (men en voldgiftsdom kan under nærmere vilkår settes til side som ugyldig av domstolene). Partene kan avtale at voldgift skal benyttes både før og etter at en tvist har oppstått.

Tvisteløsning i form av nemndsbehandling av tvister ved tvangslisens og avtalelisens er regulert i åndsverkloven § 62 og § 65. Åndsverkloven § 62 fastsetter en særskilt tvisteløsningsmekanisme for tvister om vederlag etter bestemmelsene om tvangslisens. Bestemmelsen angir at hver av partene kan bringe tvist om vederlag etter lovens tvangslisensbestemmelser (§§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56) inn for Vederlagsnemnda, som kan fastsette vederlaget på bindende måte. Vederlagsnemnda oppnevnes av sorenskriveren i Oslo tingrett.

Vederlagsnemnda kan også benyttes for tvisteløsning ved avtalelisens etter åndsverkloven § 65. Om avtale ikke kommer i stand etter §§ 46, 47, 50 og 57, og partene er enige om det, kan Vederlagsnemnda fastsette tillatelse til og vilkår for bruk. På tilsvarende måte kan også tvist om tolkningen av avtalen avgjøres av nemnda. (Disse reglene gjelder også

der avtale med kringkastingsforetak om adgang til å gjøre opptak av foretakets sendinger for slik bruk som omfattes av §§ 46 eller 47, ikke kommer i stand.)

Etter § 65 første ledd fremgår det også at hver av partene kan kreve mekling dersom avtale etter §§ 46, 47, 50 og 57 ikke har kommet i stand, jf. første ledd første punktum. Regler om dette er gitt i forskrift til åndsverkloven §§ 4-6 og 4-7. Mekling etter disse bestemmelsene ledes av Riksmekleren.

For eksemplarframstilling etter åndsverkloven § 46 kan Vederlagsnemnda etter krav fra hver av partene fastsette tillatelse til og vilkår for eksemplarframstilling på bindende måte, jf. § 65 fjerde ledd. En forutsetning for dette er at avtale etter § 46 ikke har kommet i stand etter at mekling (hos Riksmekler) etter § 65 første ledd er gjennomført, jf. § 65 fjerde ledd første punktum.

Domstolsbehandling og tvisteløsning

Tvister mellom private parter som gjelder inngåtte avtalevilkår mv., kan etter tvisteloven som hovedregel behandles av alminnelige domstoler. Dette omfatter dermed tvister om avtalte lisensvilkår og avtalebrudd mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og deres brukere. Det samme vil også være tilfellet når det gjelder andre privatrettslige tvister som følger av en eventuell ny lov som gjennomfører direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning.

Regler om mekling i form av behandling i forliksrådet er gitt i tvisteloven kapittel 6. Forliksråd finnes i hver kommune og er en meklingsinstitusjon med begrenset domsmyndighet, jf. domstolloven § 27 første ledd og § 1 andre ledd. Hovedoppgavene til forliksrådene skal være å legge til rette for at partene i sivile tvister ved mekling eller dom får løst saken enkelt, hurtig og billig, jf. tvisteloven § 6-1 første ledd.

I tvisteloven kapittel 8 finnes regler om rettsmekling. Rettsmekling er et alternativ til ordinær hovedforhandling og går ut på at domstolen fremlegger et tilbud til partene om å finne en løsning på konflikten ved å bruke en mekler (vanligvis en dommer i domstolen som behandler saken). Dersom partene kommer frem til en avtale, og avtalen inngås som et rettsforlik, blir den rettskraftig på lik linje med en dom.

De alminnelige betingelsene for å reise søksmål for domstolen fremgår av tvisteloven § 1-3. Etter bestemmelsen stilles det krav om at tvistegjenstanden utgjør et "rettskrav", jf. første ledd, dvs. at kravet er underbygd med rettsregler. Videre stilles det krav til søksmålssituasjonen og partenes tilknytning til tvistegjenstanden. Saksøker må ha et "reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte", jf. andre ledd. Avgjørelse av om søksmål kan tillates fremmet etter bestemmelsen beror på en helhetsvurdering. I vilkåret om et "reelt behov" for rettslig avklaring i forhold til saksøkte ligger først og fremst et krav om at saksøkeren må ha en aktuell interesse i søksmålet. Avgjørelsen må ha betydning for saksøkerens rettsstilling. Det avgjørende vil her være hvilke rettsvirkninger som vil følge av en dom i saksøkerens favør. Kravet om at det må foreligge et "reelt behov" for rettslig avklaring, er ikke til hinder for at søksmålet kan

omhandle et fortidig eller fremtidig forhold, såfremt det kan påvises et klart behov for rettslig avklaring, jf. Ot.prp. 51 (2004–2005) s. 365.

Hvorvidt det er adgang til å reise søksmål for domstolene når det gjelder forslag til avtalevilkår som partene ennå ikke har avtalt eller blitt enige om, må derfor som utgangspunkt vurderes etter ovennevnte helhetsvurdering. Hensynet til partenes avtalefrihet og autonomi tilsier imidlertid at det i slike saker skal mye til for at det foreligger et reelt behov for rettslig avklaring. Det vil også kunne bli spørsmål om det ved foreslåtte vilkår dreier seg om et rettighets- eller pliktforhold og dermed et rettskrav som kan prøves ved domstolene.

I åndsverkloven § 85 er det en bestemmelse om tvungent vernetting som angir at sivile saker etter loven må reises ved Oslo tingrett.

2.10.2.2 Direktivet

I artikkel 34 er det regler om alternativ tvisteløsning. Etter bestemmelsen skal medlemslandene sørge for at visse typer tvister som omfatter kollektive forvaltningsorganisasjoner som tilbyr grensekryssende lisenser for netrettigheter til musikkverk, skal kunne håndteres gjennom en uavhengig og upartisk fremgangsmåte for alternativ tvisteløsning, jf. artikkel 34 nr. 2. For øvrige tvister er det opp til medlemslandene om de vil legge til rette for en slik alternativ tvisteløsningsmekanisme, jf. artikkel 34 nr. 1.

Artikkel 35 regulerer domstolsbehandling og tvisteløsning. Etter bestemmelsen skal medlemsstatene sørge for at tvister mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere skal kunne behandles av en domstol eller eventuelt et annet uavhengig og upartisk tvisteløsningsorgan som har kompetanse på immaterialrettsområdet. Særlig gjelder dette tvister om gjeldende eller foreslåtte avtalevilkår, eller om avtalebrudd.

2.10.2.3 Andre nordiske land

Ved gjennomføring av direktivet i Finland og Sverige ble det lagt til grunn at de eksisterende ordningene for alternativ tvisteløsning oppfylte direktivets krav. Det er derfor ikke gitt særlige regler om alternativ tvisteløsning i den finske eller svenske lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett.

Også Danmark anså at de gjeldende danske reglene oppfylte direktivets krav. I det danske lovforslaget, jf. Lovforslag nr. L 77 2015–16 side 38, ble det vist til at tvister kunne bringes inn for uavhengige og upartiske tvisteløsningsorganer, herunder voldgift og mekling, i tillegg til at dansk rett gir mulighet for at visse tvister kan bringes inn for *Ophavsretslicensnævnet*. I den danske gjennomføringsloven § 37 er det likevel, bl.a. av hensyn til hurtig behandling av tvister om grensekryssende lisenser, tatt inn en bestemmelse som gir denne nemnda kompetanse til å behandle visse tvister etter loven.

Når det gjelder artikkel 35, var vurderingen i Danmark og Sverige at det ikke var behov for særskilte bestemmelser for å gjennomføre direktivets krav til domstolsbehandling og tvisteløsning.

Den danske loven regulerer ikke domstolsbehandling spesielt, men har en bestemmelse i § 37 som gir *Ophavsretslicensnævnet* hjemmel til å behandle visse tvister etter loven.

Den svenske proposisjonen viser til at tvister mellom organisasjoner og brukere om lisensvilkår kan prøves av alminnelige domstoler. For eksempel gjelder dette spørsmål om urimelige avtalevilkår etter den svenske avtaleloven 36 §. Når det gjelder tvister mellom næringsdrivende, vises det også til at Patent- og marknadsdomstolen kan prøve om avtalevilkår er urimelige, jf. *lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare*. Dette gjelder til en viss grad også foreslåtte avtalevilkår.

I den svenske loven 12. kapittel 7 § er det fastsatt at Patent- og marknadsdomstolen, som er særdomstol for bl.a. immaterialrettslige saker, også skal behandle tvister etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett.

I likhet med Sverige viser den finske proposisjonen bl.a. til *lagen om reglering av avtalsvillkor mellan näringsidkare*, som gjør det mulig for marknadsdomstolen også å behandle foreslåtte avtalevilkår. Men siden dette kun gjelder tvister mellom næringsdrivende, er det tatt inn lignende bestemmelse om dette i gjennomføringsloven 66 § som både gjelder for fysiske og juridiske personer. Videre fremgår det av den finske loven 67 § at marknadsdomstolen skal behandle tvistemål etter kapitlene 2, 7 og 9 i loven. Øvrige tvister, dvs. ikke-opphavsrettslige tvister, skal ifølge bestemmelsen behandles av tingretten.

2.10.2.4 Departementets vurderinger

Alternativ tvisteløsning

Innledningsvis påpeker departementet at direktivet kun forplikter medlemsstatene til å ha alternative tvisteløsningsmekanismer for tvister knyttet til grensekryssende lisensiering av musikkrettigheter, jf. artikkel 34 nr. 2.

Direktivet inneholder ikke konkrete krav til utformingen av tvisteløsningsmekanismene. Alternative tvisteløsningsmekanismer kan være blant annet meklings eller voldgift, jf. også direktivets fortale punkt 49. Ifølge fortalen er det vesentligste med forpliktelsen at tvisteløsningsmekanismen er uavhengig, upartisk og effektiv, ikke hvordan den er organisert, eller hvilket organ som har denne oppgaven. Direktivet inneholder heller ikke noe krav om at alternativ tvisteløsning skal være mulig mot den ene partens vilje.

Departementet anser at de gjeldende regler om alternativ tvisteløsning ved utenrettslig meklings og voldgift tilfredsstiller kravene til tvisteløsning i direktivets artikkel 34 nr. 2. I tillegg kommer muligheten til å bringe enkelte tvister inn for Vederlagsnemnda. Der partene er enige om bruk av slike former for alternativ tvisteløsning, anser departementet at disse ordningene etter gjeldene regler er tilstrekkelig tilgjengelige, effektive og upartiske. Departementet foreslår på denne bakgrunn ikke en særskilt regulering av dette. Det vil heller ikke bli foreslått nye alternative tvisteløsningsmekanismer for andre typer tvister, jf. artikkel 34 nr. 1.

I den nye åndsverkloven som ble vedtatt i 2018, er det i § 69 en bestemmelse som gir opphaver rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett. Ved behandlingen av

åndsverkloven uttalte familie- og kulturkomiteen at en tvisteløsningsmekanisme for fastsetting av rimelig vederlag etter bestemmelsen ville være en god måte å løse uenigheter knyttet til vederlagsspørsmål på, jf. Innst. 258 L (2017–2018) side 6. I stortingsbehandlingen ble denne uttalelsen fulgt opp med en anmodning om at regjeringen skulle utrede en slik tvisteløsningsordning, jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 729 av 22. mai 2018.

På bakgrunn av anmodningsvedtaket vil departementet utrede spørsmålet om en tvisteløsningsmekanisme knyttet til bestemmelsen om rimelig vederlag i åndsverkloven § 69. Denne utredningen må imidlertid ses i sammenheng med det nylig vedtatte digitalmarkedsdirektivet ((EU) 2019/790).

Etter departementets syn er det naturlig at en slik utredning også omfatter spørsmål om håndteringen av tvister om rimelig vederlag knyttet til kollektiv forvaltning av opphavsrett.

Domstolsbehandling og tvisteløsning

Det fremgår av direktivet artikkel 35 at det skal være mulig å få visse tvister som faller inn under direktivets virkeområde prøvd i en domstol eller eventuelt tilsvarende uavhengig og upartisk tvisteløsningsorgan. Et slikt organ skal ha ekspertise innen immaterialrett. Det stilles ingen nærmere krav til hvordan denne behandlingen skal være utover det som følger av alminnelige prinsipper om uavhengighet, upartiskhet mv.

Medlemsstatene har derfor et stort handlingsrom når det gjelder innretningen av de tvisteløsningsmekanismene direktivet regulerer, herunder domstolsbehandling og andre former for tvisteløsning.

Etter departementets vurdering er det ikke behov for å gjøre endringer i norsk rett for å oppfylle direktivets krav i artikkel 35 når det gjelder muligheten til å bringe tvister om eksisterende avtalevilkår eller avtalebrudd inn for en domstol. Som det fremgår ovenfor, kan slike tvister prøves i domstolene etter reglene i tvisteloven. Tvister om hvorvidt lisens- og avtalevilkår er i strid med gjennomføringsloven, kan for eksempel vurderes etter lempningsregelen i avtaleloven § 36. Det legges også til grunn at domstolen kan behandle tvister som gjelder erstatningskrav som følger av overtredelse av bestemmelser i gjennomføringsloven.

Når det gjelder henvisningen i artikkel 35 nr. 1 til foreslåtte lisensvilkår ("framlegg om nye [lisensvilkår]"), kan situasjonen være noe uklar. Etter norsk rett vil situasjonen ofte kunne være at de alminnelige søksmålsbetingelsene ikke vil være oppfylt – både fordi det normalt ikke vil foreligge et rettskrav før partene har inngått avtale, og fordi det ikke vil være et "reelt behov" for rettslig avklaring.

Selv om adgang til domstolsbehandling i disse sakene kan være begrenset, vil det likevel være andre tvisteløsningsmekanismer tilgjengelig. For eksempel kan det avtales at tvister om foreslåtte vilkår skal behandles i voldgift. Dette forutsetter imidlertid at partene er enige om det. Videre kan hver av partene bringe tvister om foreslåtte lisensvilkår (vederlag) inn for Vederlagsnemnda når det gjelder tvangslisensbestemmelsene i

åndsverkloven. Dersom partene er enige om det, kan Vederlagsnemnda også benyttes ved tvisteløsning ved vilkår om avtalelisens, og nemnda kan bl.a. fastsette tillatelse til og vilkår for bruken.

Selv om behandling av foreslåtte lisensvilkår (med unntak av tvangslisens) ved ovennevnte tvisteløsningsmekanismer er betinget av at partene er enige om det, vil disse ordningene etter departementets syn være i overensstemmelse med direktivets krav på dette punktet. Etter departementets vurdering vil det i den nye loven derfor ikke være behov for å innføre nye bestemmelser om tvisteløsning der partene ikke kommer til enighet om en avtale fordi de er uenige om foreslåtte lisensvilkår. Når det gjelder spørsmålet om etablering av en alternativ tvisteløsning i de tilfellene som reguleres av direktivet artikkel 34 nr. 2, foreslås som nevnt ikke dette på det nåværende tidspunkt.

Departementet har vurdert muligheten for å utvide kompetansen til Vederlagsnemnda til også å gjelde tvister om vederlag og foreslåtte vilkår mellom forvaltningsorganisasjoner og brukere utenfor tvangs- og avtalelisensområdet. En mulig regulering av dette kunne for eksempel være en bestemmelse i den nye loven som fastslo at nemnda også skulle kunne behandle visse tvister etter gjennomføringsloven. Hensynet til partens avtalefrihet og autonomi tilsier etter departementets syn at en slik ordning i tilfelle måtte være avhengig av at begge parter er enige om en slik løsning, i likhet med det som i dag gjelder tvister om vederlag etter avtalelisenser. Departementet er i tvil om det er behov for å utvide Vederlagsnemndas kompetanse på dette området og har ikke foreslått noen slik bestemmelse i forslaget her. Vi ber imidlertid om høringsinstansens syn på om det er behov for en slik regulering.

Vernetting

I 2018 ble det i den nye åndsverkloven § 85 innført tvungent vernetting for sivile søksmål om inngrep eller andre overtredelser av åndsverkloven. Bakgrunnen for bestemmelsen var bl.a. hensynet til ensartet praksis, spesielt fordi antallet saker er begrenset. Departementet antok videre at det ville være kompetansebyggende for hele immaterialrettsområdet at også åndsverkloven, i likhet med saker om inngrep i industrielle rettigheter, fikk regler om tvungent vernetting ved Oslo tingrett, jf. Prop. 104 L (2016–2017) side 296.

Forslaget til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. regulerer viktige aspekter av hvordan opphavsrett og nærstående rettigheter forvaltes. På grunn av den nære tilknytningen mellom kollektiv forvaltning av opphavsrett og åndsverkloven foreslår departementet at også sivile søksmål etter den nye loven får en tilsvarende bestemmelse om tvungent vernetting. Det samme gjelder prøving av avgjørelse truffet av Klagenemnda for mediasaker, jf. § 48 femte ledd. Bestemmelsen om dette er tatt inn i lovutkastet § 47.

I likhet med systemet etter åndsverkloven vil departementet imidlertid ikke foreslå endringer i vernettingsreglene for saker om midlertidige forføyning etter loven. Begjæring om midlertidig forføyning kan dermed fremmes der saksøkte har alminnelig vernetting, jf. tvisteloven § 32-4 første ledd første punktum. Begjæringen kan også settes frem ved saksøkerens alminnelige vernetting, jf. tvisteloven § 32-4 første ledd tredje punktum og fjerde punktum, jf. tvangfullbyrdelsesloven § 1-9 bokstav d første punktum.

2.10.3 Tilsyn

2.10.3.1 Gjeldende rett

Det er ikke i dag etablert en særskilt tilsynsmyndighet på området for kollektive forvaltningsorganisasjoner. Konkurransetilsynet, Lotteri- og stiftelsestilsynet og andre statlige tilsyn fører alminnelig tilsyn på sine ansvarsområder, men er ikke særskilt innrettet mot tilsyn med kollektive forvaltningsorganisasjoner.

Departementet fører imidlertid en viss kontroll med kollektive forvaltningsorganisasjoner som er godkjent etter åndsverklovens godkjenningsordninger. Dette skjer både i forbindelse med selve godkjenningen og i etterkant.

Etter åndsverkloven § 63 tredje ledd stilles krav om at Kulturdepartementet skal godkjenne organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning. Etter bestemmelsen kan departementet trekke godkjenningen tilbake dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene eller andre særlige grunner tilsier det. Organisasjoner som er godkjent, plikter også å melde fra til departementet om forhold som kan ha betydning for godkjenningen, slik som endringer med hensyn til organisasjonens representativitet. I forskrift til åndsverkloven § 3-1 fremgår det dessuten at departementet kan bestemme at godkjente organisasjoner og fond som mottar vederlagsmidler til videre fordeling, skal gi slikt innsyn som er nødvendig for å kontrollere at vederlagsmidler forvaltes på en tilfredsstillende måte.

I tillegg til godkjenning av organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning, stiller også åndsverkloven krav om godkjenning av kollektive forvaltningsorganisasjoner som skal utføre enkelte andre oppgaver etter loven. Det kreves etter åndsverkloven godkjenning for oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som skal forvalte tilleggsvederlag til utøvende kunstnere til lydopptak, jf. 18 tredje ledd, vederlag for offentlig framføring og overføring til allmennheten av lydopptak, jf. 21 andre ledd, samt følgerettsvederlag, jf. § 60 fjerde ledd. I forskrift til åndsverkloven § 3-2 er det angitt nærmere krav som gjelder godkjenning av organisasjon som skal forvalte vederlag for offentlig framføring og overføring til allmennheten. For denne ordningen fastsettes det at departementet skal godkjenne organisasjonens vedtekter, og at årsrapport og regnskap skal oversendes departementet. Gjennom dette utøves dermed en viss etterhåndskontroll.

Etter lov 9. april 1965 nr. 1 om avgift til Det norske komponistfond stilles det krav om at organisasjoner som opptrer som mellomledd ved oppkreivning av vederlag for lydfesting og offentlig framføring eller overføring til allmennheten av musikkverk, må ha tillatelse (bevilling) fra departementet. Både TONO og NCB (Nordisk Copyright Bureau) har fått slik tillatelse, som gjelder frem til 1. april 2021. Selv om Kulturdepartementet i tiden tillatelsen gjelder har forbeholdt seg retten til å knytte vilkår til tillatelsen, fører ikke departementet i denne perioden noen omfattende kontroll eller noe reelt tilsyn med organisasjonene.

Eksisterende godkjenningsordninger i åndsverkloven mv. er nærmere beskrevet i punkt 2.12.2.

2.10.3.2 *Direktivet*

Etter artikkel 36 skal medlemsstatene utpeke en tilsynsmyndighet som skal sørge for at reglene som gjennomfører direktivets bestemmelser, blir overholdt av kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert på deres territorium, jf. nr. 1.

Etter artikkel 36 nr. 2 skal det finnes prosedyrer slik at tilsynsmyndigheten kan ta imot klager og meldinger om overtredelser av de nasjonale gjennomføringsreglene fra medlemmer av kollektive forvaltningsorganisasjoner, rettighetshavere, brukere, kollektive forvaltningsorganisasjoner og andre berørte parter.

Medlemsstatene skal også sørge for at tilsynsmyndigheten skal kunne pålegge passende sanksjoner eller treffe egnede tiltak dersom de nasjonale bestemmelsene som gjennomfører direktivet ikke blir overholdt, jf. artikkel 36 nr. 3. Sanksjonene skal være effektive, stå i et rimelig forhold til overtredelsen og ha en preventiv virkning. Bortsett fra dette spesifiserer ikke direktivet hva slags sanksjoner som skal være tilgjengelig.

Det følger av fortalen punkt 50 at medlemsstatene står fritt til å bestemme hvilket organ som skal utpekes til tilsynsorgan, og om kontrollen med forvaltningsorganisasjonene skal utføres som en før- eller etterkontroll. Medlemsstatene er ikke forpliktet til å opprette nye tilsynsorgan. Det fremgår imidlertid at det bør sikres at tilsynsorganet er i stand til å løse de problemene som kan oppstå i forbindelse med bruken av de nasjonale reglene som gjennomfører direktivet, på en effektiv måte og innen rimelig tid.

Artikkel 37 har regler om informasjonsutveksling mellom kompetente nasjonale myndigheter. Blant annet oppstilles en plikt til å motta og besvare synspunkter og klager fra andre lands myndigheter vedrørende kollektive forvaltningsorganisasjoner som driver virksomhet i andre land, men som er etablert i mottakerlandet.

Etter artikkel 38 skal Europakommisjonen fremme samarbeid om utviklingen av grensekryssende lisensiering, bl.a. gjennom utveksling av informasjon mellom de kompetente myndighetene i medlemsstatene.

2.10.3.3 *Andre nordiske land*

I Finland er tilsynsmyndigheten lagt til *Patent- og registerstyrelsen*, jf. den finske loven § 54. I den finske lovproposisjonen punkt 3.10 er det vist til at Patent- og registerstyrelsen allerede fører tilsyn med stiftelser, har ansvar for tilsyn med revisjonsvirksomhet og har konkurranserettslig kompetanse til disposisjon. Bestemmelsene i 55 til 61 §§ i den finske loven gir nærmere regler om tilsynsmyndighetens oppgaver, rett til opplysninger mv.

Også i Sverige er det *Patent- og registreringsverket* som fører tilsyn med at kollektive forvaltningsorganisasjoner følger lovens bestemmelser, jf. den svenske loven 12. kapittel 1 til 5 §§. I den svenske proposisjonen punkt 18.3 vises det til at Patent- og registreringsverket har bred immatereialrettslig kompetanse og allerede deltar i internasjonalt samarbeid på dette området. Patent- og registreringsverket ble derfor

ansett å ha en nærmere tilknytning enn for eksempel Konkurrencesverket til tilsynsområdet i sin helhet, og dermed også gode forutsetninger for å kunne bygge opp nødvendig kompetanse for å føre tilsyn med den nye loven. I proposisjonen ble det også vist til at samme organ bør ha ansvar for tilsyn, informasjonsutveksling med andre myndigheter og samarbeid om grensekryssende lisensiering. 12. kapittel 2 til 5 §§ i den svenske loven gir nærmere regler om tilsynsmyndighetens oppgaver, rett til opplysninger mv.

I Danmark er tilsynsmyndigheten etter loven lagt til kulturministeren (dvs. *Kulturministeriet*), med unntak for de områdene som hører under *Ophavsretslicensnævnets* kompetanse, jf. den danske loven § 38. Etter § 38 nr. 2 har forvaltningsorganisasjonene en opplysningsplikt overfor kulturministeren. Etter § 38 nr. 3 kan kulturministeren ved grove eller gjentatte overtredelser av lovens bestemmelser helt eller delvis oppheve en godkjenning gitt i medhold av ulike bestemmelser i den danske opphavsrettsloven (bl.a. godkjenning for avtalelisens).

2.10.3.4 Departementets vurderinger

Innledning

Departementet antar at mange av konfliktene som vil kunne oppstå i forbindelse med overtredelser av lovforslagets bestemmelser, vil avgjøres mellom partene, enten ved domstolsbehandling eller andre tilgjengelige tvisteløsningsmekanismer.

En rekke av gjennomføringslovens bestemmelser har imidlertid karakter av offentligrettslig regulering av kollektive forvaltningsorganisasjoner og deres medlemsorganisasjoner. Selv om opptreden i strid med loven vil kunne medføre privatrettslig erstatningsansvar, er generell oppfølging av at disse bestemmelsene overholdes, lite egnet for privatrettslig håndheving.

Direktivet skiller også mellom myndighetskontroll i form av tilsyn (artikkel 36) og muligheten til tvisteløsning (artikkel 35). Departementet legger til grunn at kravet til tilsyn ikke kan oppfylles gjennom at partene kan bringe en tvist inn for domstolene.

Etter departementets vurdering er det derfor behov for å fastsette egne regler om tilsyn med kollektive forvaltningsorganisasjoner i gjennomføringsloven. Regler om tilsyn er foreslått i loven §§ 48 til 51.

Direktivet gir uttrykk for at medlemsstatene har et stort handlingsrom når det gjelder hvordan tilsynet innrettes nasjonalt – dette gjelder både organisering og utforming, samt omfanget av tilsynsvirksomheten. I det følgende vil departementet vurdere ulike spørsmål knyttet til utforming av bestemmelsene.

Valg av tilsynsorgan

Det er i dag et begrenset antall kollektive forvaltningsorganisasjoner i Norge. Det antas derfor at tilsynsoppgavene vil være lite omfattende sammenlignet med områder hvor det i dag er opprettet egne tilsyn. Også erfaringene fra Danmark, hvor tilsynet er lagt til det

danske kulturdepartementet, tilsier at tilsynsoppgavene etter direktivet vil utgjøre en forholdsvis begrenset arbeidsmengde.

Departementet anser derfor at tilsynsoppgavenes omfang taler mot at det opprettes et nytt tilsyn, og at oppgavene i stedet legges til et eksisterende organ.

I de aller fleste av EUs medlemsstater (inkludert de nordiske) er tilsynsmyndigheten enten lagt til det departementet som har ansvaret for opphavsrett, eller til nasjonale myndigheter som tilsvarende det norske Patentstyret.²

Et første spørsmål er om tilsynet bør legges til Kulturdepartementet, slik det er gjort i Danmark. Kulturdepartementet har ansvar for opphavsrettslovgivningen og har dermed generell kompetanse om gjennomføringsloven i tillegg til inngående kunnskap om de opphavsrettslige sidene ved den. Departementet fører allerede i dag også en viss kontroll med kollektive forvaltningsorganisasjoner. Dette skjer gjennom åndsverklovens system med godkjenning av kollektive forvaltningsorganisasjoner for spesielle formål – godkjenning av organisasjon for avtalelisens (§ 63 tredje ledd), oppkreivings- og fordelingsorganisasjon for offentlig framføring og overføring til allmennheten av lydopptak (§ 21 andre ledd), oppkreivings- og fordelingsorganisasjon for følgerettsvederlag (§ 60 fjerde ledd) og oppkreivings- og fordelingsorganisasjon for tilleggsvederlag til utøvende kunstnere til lydopptak (§ 18 tredje ledd).

Felles for disse godkjenningsordningene er at departementet bl.a. skal kontrollere om organisasjonen er egnet til oppgaven. Som det fremgår nedenfor av punkt 2.12.2 om forholdet mellom direktivet og godkjenningsordningene, er det naturlig at oppfyllelse av kravene i gjennomføringsloven blir vektlagt i en slik vurdering.

Godkjenningsordningene er også innrettet slik at departementet til en viss grad utfører en løpende kontroll av om organisasjonene oppfyller kravene til godkjenning. Når det gjelder godkjenning for avtalelisens, fremgår det for eksempel av åndsverkloven § 63 tredje ledd at organisasjonen plikter å melde fra om forhold som kan ha betydning for godkjenningen, og at departementet kan trekke tilbake godkjenning dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene eller andre særlige grunner tilsier det. I forskrift til åndsverkloven § 3-1 og § 3-2 er det videre (for enkelte av godkjenningsordningene) gitt bestemmelser om innsyn og opplysningsplikt, slik at departementet også på den måten har mulighet til å føre en etterfølgende kontroll med organisasjonene.

Åndsverklovens godkjenningsordninger mv. innebærer at departementet allerede fører en viss kontroll med virksomheten til de fleste kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert i Norge, jf. punkt 2.12.2. Departementet har dermed god kjennskap til organisasjonene og oversikt over markedet de opererer i. Å legge tilsynet til

² En oversikt over hvilke myndigheter i EUs medlemsstater som er tildelt tilsynsoppgaven finnes her: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/publication-collective-management-organisations-competent%20authorities-collective-rights-management-directive>

departementet vil være en fleksibel løsning, sett i lys av at det er knyttet usikkerhet til hvor omfattende tilsynsoppgavene kommer å bli.

Det som taler imot å legge tilsynsoppgaven til Kulturdepartementet, er at samme organ da både får lovansvar for gjennomføringsloven og ansvar for tilsynet med den. Til en viss grad er dette også tilfellet i dag når det gjelder kontroll med organisasjoner etter reglene i åndsverkloven. Generelt er tilsynsoppgaver i forvaltningen i hovedsak lagt til underordnede organer, fremfor til departementene selv. Etter departementets syn bør dette også være retningsgivende for plassering av tilsynsansvaret etter gjennomføringsloven. Videre har det tradisjonelt vært et høyere konfliktnivå på opphavsrettsområdet i Norge enn for eksempel i Danmark. Dette kan tilsi at man bør rendyrke den rollen departementet skal ha som forvalter av regelverket, fremfor å legge en ny tilsynsoppgave til departementet.

Etter departementets syn bør tilsynsoppgaven derfor ikke legges til Kulturdepartementet.

Et alternativ er at tilsynsoppgavene legges til et eksisterende tilsyn eller et annet underordnet forvaltningsorgan. Ut i fra gjennomføringslovens innhold kan det i så fall være ønskelig å legge oppgavene til et organ med kjennskap til ett eller flere av fagområdene direktivet og loven berører. Det er særlig opphavsrettslig, selskapsrettslig og konkurranserettslig kompetanse det vil kunne være behov for i et tilsyn. Det eksisterer i dag ikke noe eksisterende tilsyn med denne kompetansesammensetningen. Departementet har vurdert Patentstyret og Konkurransetilsynet, som er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet, og Lotteri- og stiftelsestilsynet og Medietilsynet, som er underlagt Kulturdepartementet.

Etter en helhetsvurdering har departementet kommet til at Patentstyret vil være best egnet til oppgaven.

Patentstyret er innenfor immaterialretten nasjonal myndighet for behandling av søknader om patent, varemerke og design, og er også kompetansesenter for industrielle rettigheter.

Med sin kunnskap om immaterialrettigheter vil Patentstyret ha gode forutsetninger for å utvide sitt ansvarsområde til å omfatte tilsynsarbeid knyttet til opphavsrettslig lovgivning. Patentstyret arrangerer i dag bl.a. ulike konferanser, også knyttet til opphavsrettslige spørsmål, og leder også myndighetsnettverket mot inngrep i immaterialrettigheter. Sistnevnte omfatter også opphavsrettslige inngrep. Videre har Patentstyret også utstrakt samarbeid med utenlandske og europeiske myndigheter innen immaterialretten. Dersom tilsynsorganet også skal ha oppgaver knyttet til informasjonsutveksling med andre myndigheter og samarbeide om grensekryssende lisensiering, vil Patentstyrets erfaring og etablerte kontakter på området være en fordel. Mange land innen EU har også lagt tilsynet til sine nasjonale patentmyndigheter, herunder Sverige og Finland.

Selv om Patentstyret i dag ikke utøver tilsynsoppgaver, taler kjennskap til immaterialrettsområdet generelt og kontakten med utenlandske immaterialrettsorganer og myndigheter for at Patentstyret vil være godt egnet til å føre tilsyn med kollektive forvaltningsorganisasjoner. Departementet vil derfor foreslå at Patentstyret i gjennomføringsloven § 48 utpekes som tilsynsmyndighet.

Som følge av dette foreslås det også noen mindre endringer i patentstyrelova § 1 om Patentstyrets oppgaver, samt en presisering i § 6 om at habilitetsreglene også gjelder ved utføringen av tilsynsoppgaven.

I patentstyrelova §§ 7 og 8 er det bestemmelser om muntlige forhandlinger og møter, samt bruk av sakkyndige. Etter departementets vurdering vil ikke disse bestemmelsene være relevante i forbindelse med tilsynet.

Etter patentstyrelova § 5 gjelder ikke forvaltningsloven kapittel VI om klage og omgjøring for Patentstyret i saker etter lovgivningen om industrielt rettsvern. Av merknadene til bestemmelsen i Prop. 94 L (2011–2012) side 10 fremgår det at forvaltningsloven gjelder Patentstyrets behandling av andre saker. Dette vil også være tilfellet når det gjelder saker etter gjennomføringsloven.

Hvem skal omfattes av tilsynet?

Kravet til tilsyn i direktivet omhandler i første rekke kollektive forvaltningsorganisasjoner, jf. artikkel 36 nr. 1. Dette gjelder imidlertid bare organisasjoner som er etablert på medlemsstatens territorium. Departementet foreslår derfor at gjennomføringslovens bestemmelser om tilsyn avgrenses til å gjelde for organisasjoner som er etablert i Norge.

Etter artikkel 2 nr. 4 gjelder kravet til tilsyn i artikkel 36 også for uavhengige forvaltningsorganisasjoner. Departementet foreslår at bestemmelsen om tilsyn også gjelder for disse aktørene så langt det passer.

Virkeområdet til direktivet omfatter videre i en viss utstrekning også datterselskaper og andre juridiske personer som kontrolleres av en kollektiv forvaltningsorganisasjon. Etter departements syn bør også disse aktørene omfattes av tilsynet. Tilsvarende vil også gjelde der medlemsorganisasjoner av kollektive forvaltningsorganisasjoner er pålagt plikter etter gjennomføringsloven.

I den grad tilsynet omfatter andre organisasjoner og juridiske personer som ikke er kollektive forvaltningsorganisasjoner, bør også her tilsynet begrenses til aktører som er etablert i Norge.

At tilsynet er begrenset til organisasjoner som er etablert i Norge, innebærer at kontrollen i hovedsak retter seg mot virksomhet som utføres her i landet. Om en kollektiv forvaltningsorganisasjon (etablert i Norge) utøver virksomhet i en annen EØS-stat, omfatter imidlertid etableringsstatens tilsynsansvar også denne virksomheten. Departementet foreslår derfor at det presiseres i bestemmelsen at tilsynsansvaret omfatter organisasjonenes virksomhet innen EØS-området.

Hva skal tilsynet omfatte?

Etter departementets oppfatning bør loven legge til rette for at det kan føres tilsyn med at kollektive forvaltningsorganisasjoner utøver sin virksomhet i tråd med lovens

bestemmelser. Det foreslås derfor at tilsynet omfatter hele loven. En slik utforming gjør det mulig å føre kontroll med at organisasjonene etterlever alle deler av gjennomføringslovens bestemmelser i sin virksomhet. Tilsynet vil med dette for eksempel omfatte at de kollektive forvaltningsorganisasjonene følger lovens bestemmelser om intern styring og kontroll. Videre kan det omfatte spørsmål om handlinger mot rettighetshavere eller brukere som er i strid med loven, for eksempel praktisering av diskriminerende vilkår for medlemskap og urimelige lisens- og avtalevilkår.

Det følger av direktivet artikkel 36 nr. 2 og 3 at rettighetshavere og brukere skal kunne henvende seg til tilsynsmyndigheten om overtredelser, samt at tilsynet skal kunne ilegge sanksjoner eller gjøre andre tiltak. At tilsynsmyndigheten ifølge direktivet skal kunne gripe inn på en effektiv måte, innebærer imidlertid ikke et krav om å gripe inn ved ethvert spørsmål om overtredelse av loven. Etter departementets syn bør det være opp til tilsynet selv å prioritere sitt arbeid. Etter direktivet er det tilstrekkelig at myndigheten har mulighet til å gripe inn dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon ikke overholder pliktene.

Direktivet inneholder heller ingen detaljerte regler om hvordan tilsynet skal gjennomføre kontrollen. Fortalen punkt 50 gir uttrykk for at medlemsstatene har et stort handlingsrom når det gjelder hvordan tilsynet skal utføres, bl.a. er det opp til medlemsstatene om tilsynet skal utføres som en før- eller etterkontroll. Departementet legger til grunn at direktivet åpner for å begrense tilsynet til kontroll i etterkant på bakgrunn av en klage, eller at tilsynet skjer på bakgrunn av innsendt selvdeklarerer fra organisasjonene.

Behov og prioriteringer i tilsynsarbeidet kan endres over tid. Dette taler etter departementets syn for at det i loven ikke gis detaljerte regler for hvordan tilsynet skal utføres. Departementet foreslår likevel en forskriftshjemmel i gjennomføringsloven § 48 fjerde ledd, slik at dette ved behov kan reguleres nærmere i forskrift.

En forutsetning for at tilsynet skal fungere tilfredsstillende er at tilsynet kan få tilgang til relevant informasjon. Departementet foreslår derfor at det i bestemmelsen om tilsyn fastsettes at en kollektiv forvaltningsorganisasjon og andre som er omfattet av tilsynet, på forespørsel skal gi tilsynet informasjon og opplysninger som er nødvendig for kontrollen, jf. § 48 andre ledd. Tilsynsmyndigheten kan med dette for eksempel pålegge at en kollektiv forvaltningsorganisasjon løpende skal oversende årlige rapporter mv.

Sanksjoner

Etter direktivet skal tilsynsmyndigheten ha muligheten til å sanksjonere overtredelser. Sanksjonene skal være effektive, stå i et rimelig forhold til overtredelsen og ha en preventiv virkning. Bortsett fra dette spesifiserer ikke direktivet hva slags sanksjoner som skal være tilgjengelig.

Etter departementets syn bør tilsynet ha sanksjonsmuligheter som i tråd med direktivet sørger for en effektiv overholdelse av loven. Samtidig er det viktig at sanksjonene står i forhold til overtredelsen. Departementet foreslår i utkastet § 48 tredje ledd at tilsynet gis anledning til å gi pålegg om retting til en kollektiv forvaltningsorganisasjon eller andre

som er omfattet av tilsynet. Slike pålegg kan gis i form av et påbud, dvs. om å handle eller innrette virksomheten på en spesiell måte. Påleggene kan også være i form av forbud, for eksempel mot å benytte bestemte lisensvilkår.

Departementet foreslår også at tilsynet skal ha mulighet til å ilegge overtredelsesgebyr og tvangsmulkt. Gebyr vil i første rekke være en sanksjon for overtredelse av forpliktelser etter loven, mens tvangsmulkt vil knytte seg til manglende innrettelse etter tilsynets pålegg. Slike sanksjoner kan være inngripende, men anses samtidig nødvendig for å kunne utføre et effektivt tilsyn og etterlevelse av loven. I utkastet til lov er det tatt inn bestemmelser om gebyr og tvangsmulkt i §§ 49 og 50.

Forvaltningsloven kapittel IX om administrative sanksjoner og kapittel X om tvangsmulkt skal gjelde for saker etter §§ 49 og 50.

I fortalen punkt 50 nevnes tilbakekalling av godkjenning som eksempel på en mulig sanksjonsform. Den danske loven § 38 har også tilbakekall av godkjenning etter *ophavsretsloven* som en mulig konsekvens ved grove og gjentatte overtredelser av loven. I godkjenningsordningene etter åndsverkloven er det allerede adgang til å trekke tilbake en godkjenning når særlige grunner tilser det, jf. bl.a. åndsverkloven § 63 tredje ledd. Det antas at manglende etterlevelse av gjennomføringsloven i enkelte tilfeller vil kunne innebære slike særlige grunner. Departementet ser derfor ikke behov for at dette også skal være en sanksjon etter gjennomføringsloven. Forholdet mellom direktivet og eksisterende godkjenningsordninger er nærmere omtalt under punkt 2.12.2.

Tilsynet som nå foreslås, vil omfatte bestemmelser av såvel privatrettslig som offentligrettslig karakter. Når det gjelder forholdet mellom tilsyn og tvisteløsning, stiller direktivet ikke noen krav om at tilsynsmyndigheten skal kunne avgjøre saker som griper inn i forholdet mellom private parter. Direktivet legger derimot opp til at slike tvister som hovedregel skal løses på annen måte, for eksempel gjennom domstolsprøving, jf. artikkel 35. Dette taler for at tilsynets behov for sanksjonsmuligheter overfor avtalevilkår i strid med loven også er noe begrenset. Det bør bare være mulig å gi pålegg om at organisasjonen ikke skal benytte seg av slike avtalevilkår. Slike pålegg bør bare gjelde for fremtiden.

Dette innebærer at tilsynsmyndigheten kan gripe inn mot en kollektiv forvaltningsorganisasjon som benytter seg av avtalevilkår som strider mot loven, ved å gi organisasjonen pålegg om å ikke benytte samme avtalevilkår i fremtiden. Dette kan gjelde avtalevilkår som benyttes overfor både rettighetshavere og brukere.

Klageorgan

Etter departementets vurdering vil det være behov for særskilt regulering av klageorgan når Patentstyret utpekes til tilsynsmyndighet etter gjennomføringsloven.

Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) er i dag Patentstyrets eget klageorgan. KFIR er et uavhengig, domstolslignende organ som ligger under Nærings- og fiskeridepartementet, og som etter klage bl.a. overprøver Patentstyrets avgjørelser innenfor patent-, varemerke-, og designrettigheter.

Klager i forbindelse med Patentstyrets tilsyn vil være begrenset til klager over enkeltvedtak som pålegger sanksjoner (pålegg om retting, overtredelsesgebyr og tvangsmulkt). Etter departementets syn vil det ikke være naturlig at KFIR behandler denne type klager.

På bakgrunn av tilknytningen til Kulturdepartementets ansvarsområde, foreslår derfor departementet at klager over Patentstyrets enkeltvedtak i disse sakene skal påklages til Klagenemnda for mediasaker (Medieklagenemnda). Medieklagenemnda er underlagt Kulturdepartementet og behandler bl.a. klager over Medietilsynets vedtak om sanksjoner etter kringkastingsregelverket.

I lys av omfanget av tilsynsvirksomheten som det legges opp til, antar departementet at antallet klager kommer til å bli meget begrenset. Avhengig av utviklingen kan det imidlertid på et senere tidspunkt bli aktuelt å vurdere spørsmålet om klageorgan på nytt.

Klageorgan er foreslått regulert i utkastet § 48 femte ledd.

Samarbeid, informasjonsutveksling og rapportering mv.

Artikkel 37 har regler om informasjonsutveksling mellom nasjonale myndigheter. Bestemmelsen oppstiller en plikt til snarest mulig å svare på forespørsler om opplysninger fra myndigheter i andre land. Disse opplysningene kan for eksempel knytte seg til virksomheten til kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert i det landet som får forespørselen. Nasjonale myndigheter kan også anmode et annet lands myndigheter om å treffe tiltak mot en kollektiv forvaltningsorganisasjon som er etablert der, dersom organisasjonen driver virksomhet i det landet hvor anmodningen sendes fra.

Etter artikkel 38 skal Europakommisjonen fremme samarbeid om utviklingen av grensekryssende lisensiering, bl.a. gjennom utveksling av informasjon mellom myndighetene i medlemsstatene.

Etter departementets syn er det nærliggende at tilsynsmyndigheten også får ansvar for samarbeid og informasjonsutveksling etter artiklene 37 og 38. Det anses imidlertid ikke nødvendig med særskilte bestemmelser for å gjennomføre disse forpliktelsene.

Registreringsplikt

Artikkel 39 pålegger medlemsstatene innen direktivets gjennomføringsfrist å gi Europakommisjonen informasjon om hvilke kollektive forvaltningsorganisasjoner som er etablert i deres land. Denne informasjonen er viktig spesielt ved tilsyn i grensekryssende situasjoner.

Rapportering til Kommisjonen skal skje på bakgrunn av informasjon som medlemsstatene har tilgang til. Selv om det i åndsverkloven er godkjenningsordninger for organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning, og for organisasjoner som skal utføre enkelte oppkrevings- og fordelingsoppgaver etter loven, er det ikke et generelt krav om godkjenning for å drive virksomhet som kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Departementet har derfor ikke til enhver tid fullstendig oversikt over hvilke organisasjoner som er etablert i Norge. På denne bakgrunn foreslås det i utkastet § 51 en

registreringsplikt for de organisasjonene som omfattes av tilsynet. En slik registreringsplikt vil gjøre det mulig å oppfylle direktivets rapporteringskrav. I tillegg vil en oversikt over organisasjonene være nyttig i det nasjonale tilsynsarbeidet. Det foreslås at Patentstyret skal administrere registreringsordningen.

Etter forslaget omfatter registreringsplikten alle organisasjoner og juridiske personer som omfattes av lovens bestemmelser om tilsyn. Direktivet oppstiller ikke noe krav til å innføre en ordning om prøving av hvilke organisasjoner som er kollektive forvaltningsorganisasjoner. Det vil imidlertid være naturlig at det på bakgrunn av de opplysningene som gis i en registrering, foretas en vurdering av om organisasjonen faller inn under definisjonen av en kollektiv forvaltningsorganisasjon, samt om den er etablert i Norge. Tilsvarende bør gjelde for andre juridiske personer som omfattes av tilsynet. Etter departementets vurdering er det imidlertid ikke nødvendig å lovregulere hvilke opplysninger som skal sendes inn ved registreringen.

2.11 Øvrige direktivbestemmelser

De øvrige bestemmelsene i direktivet avdeling V (artikkel 40 til 43) er forskjellige avsluttende og tekniske bestemmelser. Det fremgår av artikkel 40 at Europakommisjonen fem år etter gjennomføringsfristen (dvs. i 2021) skal utarbeide en rapport om bruken av direktivet. I medhold av artikkel 41 er det opprettet en ekspertgruppe i tilknytning til direktivet med representanter fra medlemsstatene. Norske myndigheter deltar allerede i denne ekspertgruppen. Vern av personopplysninger er regulert i artikkel 42. Her fremgår det at behandling av personopplysninger i tilknytning til direktivets bestemmelser skal omfattes av personverndirektivet 95/46/EF, som 25. mai 2018 ble opphevet og erstattet med generell personvernforordning (EU) 2016/679.

Etter departementets vurdering er det ikke behov for egne bestemmelser for å gjennomføre artiklene 40 til 43 i direktivet.

2.12 Direktivets forhold til eksisterende godkjenningsordninger

2.12.1 Bakgrunn

Det kreves etter norsk rett ingen generell godkjenning for å utøve kollektiv forvaltning av opphavsrett eller nærstående rettigheter. For slik virksomhet er det som utgangspunkt tilstrekkelig at rettighetshaverne gjennom fullmakter gir en organisasjon et forvaltningsoppdrag. Med hjemmel i denne fullmakten kan organisasjonen forvalte medlemmenes rettigheter.

Åndsverkloven har likevel enkelte bestemmelser hvor det, for at en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal oppnå bestemte rettsvirkninger eller kunne utføre bestemte

oppgaver etter loven, kreves godkjenning av departementet. I tillegg stilles det i lov om avgift til Det norske komponistfond krav om at organisasjoner som forvalter enkelte rettigheter på musikkområdet, må ha tillatelse fra Kulturdepartementet.

2.12.2 Gjeldende rett

2.12.2.1 Åndsverklovens godkjenningsordninger

Åndsverkloven § 63 er lovens grunnleggende bestemmelse om avtalelisens. Avtalelisens er en ordning som forenkler rettighetsklarering på nærmere avgrensede områder. I åndsverkloven §§ 46 til 50 og § 57 finnes det særskilte avtalelisensbestemmelser for bestemte bruksområder. I tillegg er det en bestemmelse om generell avtalelisens i § 63 andre ledd, som ikke er begrenset til områder og bruksformer. Essensen i en avtalelisens er at en avtale inngått med en representativ rettighetshaverorganisasjon, også gis virkning for rettighetshavere som ikke representeres av organisasjonen. Loven utvider altså virkningen av avtalen til å omfatte de såkalte utenforstående rettighetshaverne. Det er dette som betegnes som avtalelisensvirkning. For at denne virkningen skal inntre, stiller loven krav til at rettighetsorganisasjonen som inngår avtalen, godkjennes av departementet. En bruker som inngår avtale med en godkjent organisasjon, kan gjennom avtalelisensen få klarert alle rettigheter til bruk på et avgrenset område.

For å godkjennes av Kulturdepartementet må organisasjonen representere et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge, og være egnet til å forvalte rettighetene på området, jf. åndsverkloven § 63 tredje ledd. Departementet kan for bruk på nærmere angitte områder bestemme at den organisasjonen som godkjennes, må være en felles organisasjon for de berørte rettighetshaverne. Etter bestemmelsen kan departementet trekke godkjenningen tilbake dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene eller andre særlige grunner tilsier det. Organisasjoner som er godkjent, plikter også å melde fra til departementet om forhold som kan ha betydning for godkjenningen, slik som endringer med hensyn til organisasjonens representativitet.

Lovens krav til organisasjoner som skal kunne inngå avtalelisensavtale, ble presisert i den nye åndsverkloven som trådte i kraft 1. juli 2018. At organisasjonen i tillegg til å "representere et betydelig antall opphavere" også må være "egnet til å forvalte rettighetene", tydeliggjør at det er tale om en skjønnsmessig vurdering der det ikke bare har betydning hvor mange rettighetshavere organisasjonen representerer. Ved vurderingen vil det kunne tas hensyn til i hvilken grad organisasjonen er egnet til å representere rettighetshaverne og ivareta deres interesser. Her vil det bl.a. kunne ses hen til organisasjonens systemer for innkreving og fordeling av vederlag, samt mulighet for å inngå gjensidighetsavtaler med utenlandske organisasjoner. Også andre organisasjonsmessige forhold, forvaltningspraksis og oppfyllelse av andre lovmessige krav kan være relevante momenter ved vurderingen.

Etter forskrift til åndsverkloven § 3-1 kan departementet bestemme at organisasjoner som er godkjent etter åndsverkloven § 63 tredje ledd, og fond som mottar avtalelisensmidler til videre fordeling, skal gi slikt innsyn som er nødvendig for å kontrollere at

vederlagsmidler forvaltes på tilfredsstillende måte. For samme formål kan departementet fastsette eller endre vilkår for godkjenning.

I tillegg til godkjenning av organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning, stiller også åndsverkloven krav om godkjenning av kollektive forvaltningsorganisasjoner som skal utføre enkelte andre oppgaver etter loven. Det kreves godkjenning for oppkreivings- og fordelingsorganisasjon som skal forvalte tilleggsvederlag til utøvende kunstnere til lydopptak, jf. § 18 tredje ledd, vederlag for offentlig framføring og overføring til allmennheten av lydopptak, jf. § 21 andre ledd, samt følgerettsvederlag, jf. § 60 fjerde ledd.

Av disse godkjenningsordningene er det bare ved godkjenning for forvaltning av tilleggsvederlag at det stilles vilkår i loven om at organisasjonen i tillegg til å representere et betydelig antall rettighetshavere, også må være "egnet". I forskrift til åndsverkloven § 3-2 er det imidlertid angitt nærmere krav som gjelder godkjenning av organisasjon som skal kreve inn og fordele vederlag for offentlig framføring og overføring til allmennheten. Etter bestemmelsen er det et vilkår for godkjenning at organisasjonen representerer "en vesentlig del" av de vederlagsberettigede. Bestemmelsen krever at departementet skal godkjenne organisasjonens vedtekter, og at årsrapport og regnskap skal oversendes departementet. Gjennom denne godkjenningsordningen praktiseres det i realiteten også et krav egnethet etter forskriften § 3-2. Når det gjelder godkjenning av organisasjon for forvaltning av følgerettsvederlag etter § 60 fjerde ledd, er det ikke angitt nærmere krav til organisasjonen i lov eller forskrift. Det er imidlertid lagt til grunn at det gjennom departementets skjønnsutøvelse kan stilles tilsvarende krav til godkjenning for forvaltning av følgerettsvederlag, som det stilles for de andre godkjenningsordningene.

Organisasjonene som departementet har godkjent etter ovennevnte godkjenningsordninger, vil i hovedsak omfattes av direktivets definisjon av kollektiv forvaltningsorganisasjon, jf. artikkel 3 bokstav a. Dette gjelder imidlertid ikke for alle organisasjonene som er godkjent for avtalelisens på Kopinor-området, hvor det har vært en praksis for at også medlemsorganisasjonene godkjennes (i tillegg til paraplyorganisasjonen).

2.12.2.2 Bevilling etter lov om Det norske komponistfond

Etter lov 9. april 1965 nr. 1 om avgift til Det norske komponistfond skal organisasjoner som opptrer som mellomledd ved oppkreivning av vederlag for lydfesting og offentlig fremføring eller overføring til allmennheten av musikkverk, betale en avgift til Komponistfondet. Det stilles i den forbindelse krav om at organisasjonene må ha tillatelse (bevilling) fra Kulturdepartementet for å drive slik virksomhet, jf. § 3 andre ledd. Departementet fastsetter også avgiftens størrelse.

Bakgrunnen for kravet om tillatelse er å sikre at avgiften til fondet blir innbetalt på riktig måte. Loven gjelder for alle organisasjoner som skal drive slik virksomhet i Norge.

Det norske komponistfond har som formål å stimulere til å fremme skapende tonekunst, uavhengig av sjanger. Fondets midler skal primært brukes til å støtte bestilling av nye musikkverk hos komponister som i hovedsak bor og har sitt virke i Norge, og som

offentlig har vist sin yrkesaktivitet som komponist. Fondet gjør dette primært ved å innvilge søknader om finansiering av bestillingsverk og prosjektverk. For 2018 fordelte fondet ca. 10,9 millioner kroner.

Med hjemmel i komponistfondloven har både TONO og NCB (Nordisk Copyright Bureau) i lang tid hatt tillatelser til å drive slik virksomhet. De siste tillatelsene ble gitt med virkning fra 1. april 2011 og gjelder for ti år. I samme vedtak bestemte departementet at avgiften som skal betales til fondet, skal utgjøre to prosent av selskapenes brutto-omsetning.

Selv om Kulturdepartementet i tiden tillatelsen gjelder har forbeholdt seg retten til å knytte vilkår til tillatelsen, fører ikke departementet noen omfattende kontroll eller noe reelt tilsyn med organisasjonene.

2.12.3 Direktivet

Direktivet er nøytralt med hensyn til eksisterende godkjenningsordninger i medlemsstatene, jf. fortalen punkt 50. Dette betyr at åndsverklovens godkjenningsordninger ikke berøres direkte av direktivet. Det samme gjelder kravet om bevilling etter lov om Det norske komponistfond. Ordningene kan med andre ord videreføres uten endringer, selv om direktivets bestemmelser på andre måter får innvirkning på organisasjonene som er godkjent.

2.12.4 Departementets vurderinger

2.12.4.1 Innledning

I Prop. 104 L (2016–2017) om ny åndsverklov ble godkjenningsordningen for avtalelisens i tidligere åndsverklov vurdert. Departementet konkluderte med at godkjenningsordningen skulle videreføres i ny § 63, jf. proposisjonen side 214. Samtidig ble det vist til uttalelser i Prop. 69 L (2014–2015) om at det kunne være fornuftig å evaluere godkjenningsordningen på et senere tidspunkt med henblikk på om ordningen bør opprettholdes på sikt. Det ble i den forbindelse gitt uttrykk for at det var nærliggende å se dette i sammenheng med gjennomføring av direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning.

På bakgrunn av at direktivet stiller krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner, oppstår spørsmålet om det nå er hensiktsmessig å gjøre endringer i godkjenningsordningen og kravene som stilles til organisasjoner som kan inngå avtale med avtalelisensvirkning. Blant annet i lys av at det i høringsnotatet punkt 2.10.3.4 foreslås at Patentstyret utpekes som tilsynsmyndighet for den nye loven, kan det etter departementets vurdering være naturlig å foreta endringer i godkjenningsordningen for avtalelisens. Departementet har utarbeidet to alternative forslag som det bes om høringsinstansenes syn på.

Det foreslås ikke endringer for åndsverklovens øvrige godkjenningsordninger (for oppkreving og fordeling av tilleggsvederlag, vederlag for offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak og følgerettsvederlag). Selv om det for disse godkjenningsordningene i stor grad er tilsvarende vurderingstema som for godkjenning av

avtalelisensorganisasjoner, er det likevel ulike hensyn som ligger til grunn for at det kreves myndighetsgodkjenning. For avtalelisensordningen er det i første rekke hensynet til avtalelisensvirkningen overfor utenforstående rettighetshavere som gjør seg gjeldende. De øvrige godkjenningsordningene har et noe snevrere formål, nemlig at oppkreving og fordeling av vederlag skjer i ordnede former, og at alle vederlagsberettigede tilgodeses. For disse ordningene er gruppen godkjente organisasjoner nærmest statisk, og departementet mottar i praksis ingen nye søknader om godkjenning. Det foreslås derfor ingen endringer for disse ordningene – her vil departementet fortsatt være godkjenningsorgan etter de vilkårene som gjelder i dag. Det foreslås heller ingen endringer i ordningen etter lov om avgift til Det norske komponistfond.

2.12.4.2 Alternativ I (Patentstyret som godkjenningsorgan)

I punkt 2.10.3.4 (og i lovutkastet § 48) foreslås det at Patentstyret utpekes som tilsynsmyndighet. Direktivets krav om tilsyn vil uansett innebære at Patentstyret kan føre kontroll med at organisasjonene overholder gjennomføringslovens bestemmelser. Siden denne kontrollen tematisk vil være nært beslektet med godkjenning av organisasjoner for avtalelisens foreslår departementet at Patentstyret også får i oppgave å vurdere søknader om godkjenning av organisasjoner etter åndsverkloven § 63.

Videreføring av forhåndsgodkjenning vil også føre til at man opprettholder forutsigbarheten som både organisasjoner og brukere har etter dagens ordning. Krav om godkjenning kan gi større forutberegnelighet enn om ordningen fjernes helt. Etter departementets syn kan det bl.a. redusere faren for tvister knyttet til hvem som er berettiget til å inngå avtale med avtalelisensvirkning. Endring av godkjenningsorgan fra Kulturdepartementet til Patentstyret vil videre reddykke den rollen departementet skal ha som forvalter av loven. Dette vil også frigjøre noe ressurser i departementet. Den generelle utviklingen går også i retning av at slike oppgaver ikke legges til departementene. Samtidig vil en slik løsning kunne sikre en fortsatt sterk myndighetskontroll på avtalelisensområdet.

Departementet foreslår at dette alternativet gjennomføres ved endringer i åndsverkloven § 63 tredje ledd. Det foreslås ingen endringer av gjeldende vilkår for godkjenning selv om Patentstyret får i oppgave å godkjenne organisasjonene. Forslaget til endringer i godkjenningsordningen vil bare få virkning for nye og fremtidige avtaleområder. Dette innebærer at det ikke vil være nødvendig for allerede godkjente avtalelisensorganisasjoner å søke om ny godkjenning (forutsatt at vilkårene for godkjenning fortsatt foreligger) på eksisterende avtaleområder.

Etter departementets vurdering er det heller ikke hensiktsmessig å endre på kravene til godkjenning etter åndsverkloven § 63 tredje ledd som følge av gjennomføringen av direktivet. Etter gjeldende godkjenningsordning skal departementet bl.a. vurdere om organisasjonen er egnet til oppgaven. Det er i den forbindelse naturlig at oppfyllelse av andre lovkrav til virksomheten, herunder kravene i gjennomføringsloven, vil bli vektlagt i en slik vurdering. Gjeldende vilkår åpner for dette. Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig at kravene til godkjenning knyttes enda nærmere opp til organisasjonens oppfyllelse av direktivets (og gjennomføringslovens) krav. Departementet legger også

vekt på at det sentrale vurderingstemaet etter gjeldende godkjenningsordning for avtalelisens uansett ikke vil være overlappende med direktivets krav.

Departementet ber imidlertid om høringsinstansenes syn på om kravene til godkjenning etter alternativ I på en mer direkte måte bør knyttes nærmere opp til gjennomføringslovens krav til kollektive forvaltningsorganisasjoner, for eksempel gjennom eksplisitte henvisninger i åndsverkloven § 63 tredje ledd. I det nylig vedtatte direktiv (EU) 2019/790 om opphavsrett i det digitale indre marked (digitalmarkedsdirektivet) fremgår det av artikkel 12 nr. 1 at det er "kollektive forvaltningsorganisasjoner" underlagt reglene som gjennomfører direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning, som kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning. Departementet antar at dette kravet uansett må gjenspeiles i den norske bestemmelsen om avtalelisens i åndsverkloven § 63 når digitalmarkedsdirektivet skal gjennomføres i norsk rett, men ber om høringsinstansenes syn på om dette bør gjøres allerede nå i forbindelse med gjennomføringen av direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning.

Dersom ansvar for godkjenning skal flyttes til Patentstyret, er det etter departementets vurdering behov for en særskilt regulering av klageorgan. Klagenemnda for industrielle rettigheter er i dag Patentstyrets eget klageorgan. I lys av tilknytningen til Kulturdepartementets ansvarsområde, foreslår departementet at klager over enkeltvedtak i forbindelse med godkjenningssøknader påklages til Klagenemnda for mediasaker (Medieklagenemnda). Medieklagenemnda er underlagt Kulturdepartementet og behandler bl.a. klager over Medietilsynets vedtak om sanksjoner etter kringkastingsregelverket. Departementet foreslår at dette reguleres i nytt fjerde ledd i åndsverkloven § 63. Tilsvarende klageinstans er også foreslått for enkeltvedtak fattet av Patentstyret i egenskap av tilsynsorgan etter gjennomføringsloven § 48 femte ledd, jf. punkt 2.10.3.4.

Videre foreslås det en justering av beskrivelsen av Patentstyrets oppgaver og formål i patentstyrelova § 1. Forholdet til andre bestemmelser i patentstyrelova som er omtalt under punkt 2.10.3.4 gjelder tilsvarende for denne oppgaven.

Det foreslås også enkelte justeringer i forskrift til åndsverkloven § 3-1 som følge av at Patentstyret etter dette alternativet blir godkjenningsorgan. Denne bestemmelsen omhandler innsyn for å utføre kontroll med forvaltningen av vederlagsmidler. I gjennomføringsloven er det i bestemmelsen om tilsyn også foreslått en plikt til å legge frem opplysninger mv. som er nødvendig for å utøve tilsynet. Departementet er i tvil om bestemmelsen i forskriften § 3-1 er nødvendig siden forslaget til gjennomføringslov regulerer noe av det samme. Vi ber om høringsinstansenes syn på dette.

2.12.4.3 Alternativ II (Avvikling av godkjenningsordningen, men med notifikering og mulighet for kontroll i etterkant)

Et alternativ til å videreføre godkjenningsordningen med Patentstyret som godkjenningsorgan er å avvikle den. Dette vil innebære at kollektive forvaltningsorganisasjoner som ønsker å inngå avtalelisensavtaler, selv må vurdere om

kravene i åndsverkloven § 63 er oppfylt. Organisasjonene må da ta risikoen for at denne vurderingen er riktig.

Departementet vil foreslå at en slik løsning kombineres med en notifikasjonsordning, og at Patentstyret får utvidet ansvar til også å føre kontroll med avtalelisensorganisasjoner i etterkant. Dette vil være en mellomløsning, der organisasjoner er pliktig til å melde fra til Patentstyret om avtalelisensavtaler, men uten at det forutsettes eksplisitt (formell) godkjenning av organisasjonen.

Intensjonen med notifikasjonen er å gjøre det mulig for Patentstyret å føre kontroll med forvaltningsorganisasjonene som inngår slike avtaler, og området for avtalene. Forslaget er utformet slik at det skal meldes fra om avtaler som er inngått *på nye områder*. Dette innebærer at det ikke er nødvendig å notisere enhver avtalelisensavtale. Dersom det inngås en standardavtale som tidligere er notisert med nye brukere, er notifikasjon ikke påkrevet. Det er bare avtaler på nye områder som må notiseres. Hvor store avvik fra en standardavtale som må til før organisasjonen må foreta en ny notifisering, må vurderes konkret. Etter departementets syn må imidlertid utgangspunktet være at ny notifikasjon kreves dersom det foretas substansielle endringer av avtalens vilkår utover avtalens parter og vederlagets størrelse.

Forslaget om notifisering vil bare få virkning for nye og fremtidige avtaleområder. Dette innebærer at det ikke vil være nødvendig for allerede godkjente avtalelisensorganisasjoner å notisere eksisterende avtaler.

I digitalmarkedsdirektivet er det i artikkel 12 nr. 3 bokstav d krav om offentliggjøringstiltak for å informere rettighetshavere om nye avtalelisensavtaler, bl.a. for å sikre at de før bruk skal ha en faktisk mulighet til å kunne nedlegge forbud mot bruken. Slik forbudsrett er regulert i artikkel 12 nr. 3 bokstav c. For å oppfylle denne forpliktelsen, kan en mulighet være at Patentstyret på bakgrunn av den innsendte notifikasjonen offentliggjør denne informasjonen, for eksempel på sin nettside, og at dette eventuelt kombineres med en stillstandsperiode før den nye avtalelisensavtalen kan benyttes. Departementet vil komme tilbake til dette i forbindelse med gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet i norsk rett.

Til forskjell fra alternativ I er det for dette alternativet etter departementets syn nødvendig å gjøre visse endringer av gjeldende vilkår i åndsverkloven § 63 tredje ledd. Vilkåret om at organisasjonen "er egnet til å forvalte rettighetene på området" er i stor grad en skjønnsmessig vurdering, som vanskelig kan overlates til organisasjonene selv å vurdere. Det foreslås derfor at dette vilkåret utgår og heller erstattes med et mer objektivt vilkår om at organisasjonene for å inngå avtalelisensavtale må være en kollektiv forvaltningsorganisasjon i gjennomføringslovens forstand. I dette vilkåret ligger at organisasjonene må oppfylle gjennomføringslovens krav, noe som indirekte også (presumtivt) innebærer et krav om egnethet. Departementet antar at det kun er aktuelt for kollektive forvaltningsorganisasjoner å inngå avtalelisensavtaler. Etter departementets syn vil et slikt krav også være i samsvar med digitalmarkedsdirektivet artikkel 12 nr. 1, hvor det fremgår at det er "kollektive forvaltningsorganisasjoner" underlagt reglene som gjennomfører direktivet om kollektiv rettighetsforvaltning, som kan inngå avtaler med

avtalelisensvirkning. Det legges følgelig til grunn at et slikt krav uansett må gjenspeiles i åndsverkloven § 63 tredje ledd når digitalmarkedsdirektivet skal gjennomføres.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på en slik løsning.

I likhet med gjeldende rett innebærer forslaget at det stilles krav om at organisasjonen må representere et betydelig antall opphavere for å inngå avtalelisensavtale. Departementet kan ikke se at innføringen av en notifikasjonsordning skaper spesielle utfordringer knyttet til dette kravet. Etter departementets syn er det vanskelig å komme bort fra at representasjonskravet inneholder et klart element av skjønn. Både etter gjeldende godkjenningsordning og den foreslåtte notifikasjonsordningen vil det være slik at flere organisasjoner på samme område kan tenkes å oppfylle lovens representasjonskrav, for eksempel at to organisasjoner hver for seg representerer et betydelig antall opphavere innenfor samme område. Etter departementets vurdering vil det i denne sammenhengen ikke utgjøre noen forskjell om dette innebærer at organisasjonene oppfyller gjeldende vilkår for godkjenning eller det foreslåtte vilkåret for å inngå avtalelisens.

Selv om dette alternativet medfører at departementet ikke lenger skal kunne godkjenne organisasjoner som skal kunne inngå avtalelisensavtale (og følgelig heller ikke kunne stille ytterligere vilkår i selve godkjenningen), vil Patentstyret etter forslaget på eget initiativ kunne føre kontroll med at organisasjonen oppfyller kravene til å inngå avtale med avtalelisensvirkning. Blant annet gjelder dette kontroll med organisasjonens representativitet og omfanget av generelle avtalelisenser. Dette sikrer en viss myndighetskontroll på avtalelisensområdet. I tillegg vil Patentstyret i egenskap av tilsynsmyndighet kunne føre kontroll med at gjennomføringslovens krav overholdes.

Etter departementets vurdering vil en slik ordning være langt mer fleksibel enn gjeldende godkjenningsordning. I dag er det lang saksbehandlingstid for godkjenning i departementet, noe som kan hindre effektiv bruk av avtalelisenser på nye områder. For aktørene vil en notifikasjonsordning oppleves som mindre tungrodd og byråkratisk, samt mindre ressurs- og tidkrevende. Departementet antar at en slik løsning vil innebære at det kan gå kortere tid før avtalelisens kan benyttes på nye områder.

Erfaringene fra Sverige, som i sin lovgivning ikke stiller krav om godkjenning (og heller ikke notifikasjon), er også gode. Departementet har ikke fått noen indikasjoner på at den svenske løsningen medfører særskilte problemer.

En notifikasjonsordning vil også gjøre det enkelt for en rettighetshaver å finne ut hvilke avtalelisensavtaler som er inngått på hans vegne. Det kan også anføres at forhåndsgodkjenning er blitt mindre viktig siden direktivet fastsetter minstekrav til virksomhetsstyring, rapportering, tilgjengelighet av informasjon og demokratisk deltakelse i organisasjonen.

Departementet foreslår at dette alternativet gjennomføres ved endringer i åndsverkloven § 63 tredje ledd.

Departementet ser også behov for at Patentstyret bør ha sanksjonsmuligheter dersom den etterfølgende kontrollen viser at vilkårene for avtalelisens ikke er oppfylt, for eksempel at organisasjonen ikke er representativ nok. Det foreslås derfor at gjennomføringslovens

sanksjonsregler skal gjelde tilsvarende for kontrollen som utføres etter § 63 tredje ledd. Patentstyret kan med dette gi pålegg om retting, overtredelsesgebyr og tvangsmulkt.

Etter departementets vurdering er det også ved dette alternativet behov for en særskilt regulering av klageorgan. Klagenemnda for industrielle rettigheter er i dag Patentstyrets eget klageorgan. I lys av tilknytningen til Kulturdepartementets ansvarsområde foreslår departementet at klager over Patentstyrets vedtak om sanksjoner påklages til Klagenemnda for mediesaker (Medieklagenemnda). Medieklagenemnda er underlagt Kulturdepartementet og behandler bl.a. klager over Medietilsynets vedtak om sanksjoner etter kringkastingsregelverket. Departementet foreslår at dette reguleres i åndsverkloven § 63 tredje ledd siste punktum. Tilsvarende klageinstans er også foreslått for enkeltvedtak fattet av Patentstyret i egenskap av tilsynsorgan etter gjennomføringsloven § 48 femte ledd, jf. punkt 2.10.3.4.

Videre foreslås det en justering av beskrivelsen av Patentstyrets oppgaver og formål i patentstyrelova § 1. Forholdet til andre bestemmelser i patentstyrelova som er omtalt under punkt 2.10.3.4 gjelder tilsvarende for denne oppgaven.

Det foreslås også enkelte justeringer i forskrift til åndsverkloven § 3-1 som følge av at godkjenningsordningen erstattes av en notifikasjonsordning. Denne bestemmelsen omhandler innsyn for å utføre kontroll med forvaltningen av vederlagsmidler. I gjennomføringsloven er det i bestemmelsen om tilsyn også foreslått en plikt til å legge frem opplysninger mv. som er nødvendig for å utøve tilsynet. Departementet er i tvil om bestemmelsen i forskriften § 3-1 er nødvendig siden forslaget til gjennomføringslov regulerer noe av det samme. Vi ber om høringsinstansenes syn på dette.

3 Åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter

3.1 Innledning

Ved behandlingen av forslaget til ny åndsverklov i fjor mente Stortingets familie- og kulturkomité at det var *behov for å utrede hvordan hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten blir svekket*. Den underliggende problemstillingen om åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter er relativt komplisert, men i praksis gjelder den forholdet mellom vederlagsplikten til Gramo og avgiftsplikten til Fond for utøvende kunstnere (FFUK). I de fleste tilfellene vil det være klart om det for bruken av et lydopptak skal betales til Gramo eller FFUK, men statusen til enkelte opptak er uklar og omtvistet. Dette er også bakgrunnen for komiteens merknad, som departementet med dette følger opp.

3.2 Bakgrunn

Når lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner brukes offentlig, gjelder i Norge et tosporet system: Om opptaket er vernet etter åndsverkloven, skal det betales vederlag til Gramo, jf. åndsverkloven § 21, om opptaket ikke er vernet, skal det betales avgift til FFUK, jf. lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. (fondsloven) § 3. Hvorvidt opptaket er vernet eller ikke, reguleres av bestemmelsene om åndsverklovens rekkevidde, jf. åndsverkloven §§ 114 og 116 med tilhørende forskriftsbestemmelser. (Vernet reguleres også av bestemmelsene om vernetiden, men disse er ikke relevante i denne sammenhengen.)

Siden spørsmålet om lovens rekkevidde verken ble berørt i høringsnotatet om ny åndsverklov eller i innspillsrunden i forkant av dette, ble det heller ikke vurdert i Prop. 104 L (2016–2017), selv om organisasjonen Nora tok det opp i høringsrunden. Men det ble altså tatt opp av komiteen, som uttaler i Innst. 258 L (2017–2018) punkt 2.8:

"Komiteen har merket seg at bestemmelser om åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter foreslås videreført uendret i proposisjonens lovforslag § 115 (§ 114 i komiteens lovforslag). Komiteen viser til at utgangspunktet er at det ikke gjelder noen plikt til å betale vederlag for offentlig fremføring og overføring av lydopptak når produsenten av lydopptaket er hjemmehørende i en stat som ikke er tilsluttet den såkalte Romakonvensjonen. For lydopptak som faller utenom plikten til å betale vederlag, skal det i stedet betales avgift til Fond for utøvende kunstnere. Komiteen viser til at Fond for utøvende kunstnere ivaretar en viktig kulturpolitisk rolle ved at fondet gir økonomisk støtte til kunstnere som er bosatt og har sitt hovedsakelige virke i Norge.

Komiteen er kjent med at gjeldende lov praktiseres slik at det er tilstrekkelig for å utløse plikt til å betale vederlag for offentlig fremføring og overføring av et lydopptak at én av utøverne som deltar på lydopptaket, er hjemmehørende i Norge eller en annen EØS-stat. Komiteen er også kjent med at gjeldende lov i slike tilfeller blir praktisert slik at den utenlandske produsenten og samtlige utøvere som deltar på lydopptaket, har krav på vederlag. Komiteen konstaterer at denne praktiseringen av loven når det gjelder plikten til å

betale vederlag for offentlig fremføring og overføring av lydopptak der produsenten kommer fra en stat som ikke er tilsluttet Romakonvensjonen, for eksempel USA, kan begrense inntektene til Fond for utøvende kunstnere i vesentlig grad.

Komiteen mener derfor det er behov for å utrede hvordan hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten blir svekket. Komiteen mener en slik utredning bør se nærmere på forståelsen av formuleringen «arbeid som er frembrakt av» i lovforslaget § 114, og hvorvidt denne skal forstås som en henvisning til selve lydopptaket, hvilket i så tilfelle (§ 115 i proposisjonen) medfører at det mest relevante tilknytningskriteriet er hvor produsenten er hjemmehørende. Komiteen viser til at verken Romakonvensjonen eller andre folkerettslige forpliktelser er til hinder for en slik forståelse av denne paragrafen. Dersom produsenten kommer fra Norge eller en annen EØS-stat, vil vederlagsplikten som i dag gjelde både til fordel for produsenten og for alle utøverne som deltar på lydopptaket, uavhengig av deres nasjonalitet."

Spørsmål om lovens rekkevidde for nærstående rettigheter har også blitt utredet tidligere, og departementet har i etterkant av komiteens behandling mottatt innspill om temaet.

3.3 Nærmere om problemstillingen og gjeldende rett

3.3.1 Gramo- og fondsordningen – et to-sporet system

FFUK ble vedtatt opprettet i 1956 for å gi utøvende kunstnere en viss kompensasjon for at levende fremføringer av musikk mer og mer ble erstattet av lydopptak. Med årene ble FFUKs sosiale funksjon mindre sentral, og i dag er fondet kulturpolitisk begrunnet. Helt siden starten har FFUK blitt finansiert gjennom en avgift som har blitt betalt av brukerne av lydopptakene.

Bestemmelsen i åndsverkloven om vederlag for bruk av lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner ble vedtatt i 1989. Her ble utøvende kunstnere og produsenter av lydopptak gitt rett til individuelle vederlag, og Gramo ble godkjent av departementet til å kreve inn og fordele vederlaget. Lovendringen gjennomførte Romakonvensjonen³ artikkel 12 hva gjelder bruk av lydopptak i kringkasting.

Ved innføringen av denne individuelle vederlagsretten – som skjedde på grunnlag av utredningen i NOU 1985: 30 – ble det besluttet å videreføre den kollektive fondsordningen, jf. Ot.prp. nr. 36 (1988–89) s. 15–16. Etter reglene som da ble innført, skulle det betales vederlag etter åndsverkloven for offentlig fremføring av lydopptak ved kringkasting, og avgift etter fondsloven for annen offentlig fremføring av lydopptak, for eksempel i restauranter og andre offentlige steder hvor allmennheten hadde tilgang. Spørsmålet om lovens rekkevidde fikk gjennom disse reglene ingen direkte betydning for forholdet mellom Gramo og FFUK.

³ Konvensjon 26. oktober 1961 om vern for utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsvirksomheter

Ved endringer i åndsverkloven og fondsloven i 2000 ble artikkel 8 nr. 2 i EUs utleie- og utlånsdirektiv (92/100/EØF, kodifisert ved direktiv 2006/115/EF) gjennomført i norsk rett, jf. Ot.prp. nr. 15 (1999–2000) og Innst. O. nr. 67 (1999–2000). Gjennomføringen skjedde ved at vederlagsretten ble utvidet til å omfatte all offentlig fremføring av vernede lydopptak. Samtidig ble fondsordningen av kulturpolitiske grunner videreført.

Departementet viste til at dette ville hindre vridning i musikkrepertoaret i disfavør av norsk og europeisk musikk, ved at det ikke ville være noen økonomisk grunn til å velge amerikansk musikk. Dessuten ville avgiften komme de utøvende kunstnerne til gode.

På bakgrunn av denne lovendringen skal det i dag betales vederlag til Gramo for bruk av lydopptak som er vernet etter åndsverkloven, og avgift til FFUK for bruk av opptak som ikke er vernet. Ved at grensen for vederlagsrettens utstrekning også danner grensen mellom Gramo- og fondsordningen, får spørsmålet om lovens rekkevidde direkte betydning for begge ordningenes utstrekning og forholdet dem imellom.

Åndsverkloven § 21 første ledd og andre ledd første punktum er formulert slik:

"Lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner kan mot vederlag gjøres tilgjengelig for allmennheten ved offentlig fremføring og overføring til allmennheten. Dette gjelder ikke for overføring på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Både produsenten av opptaket og de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis, har krav på vederlag."

Fondsloven § 3 andre ledd første punktum er formulert slik:

"Avgiftsplikten omfatter ikke offentlig framføring eller overføring til allmennheten av lydopptak som er vederlagspliktig etter åndsverkloven § 21 eller overføring til allmennheten av lydopptak eller film på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket."

Gramo fordeler individuelt 50/50 til utøvere og produsenter, også internasjonalt, basert på spilletid i radio. FFUK bevilger støtte etter søknad til utøvere som bor og hovedsakelig har sitt virke i Norge. De som bruker lydopptak betaler et samlet beløp til Gramo som skal dekke både vederlag og avgift. Gramo gjennomgår deretter spillelister fra brukerne og foretar en tilordning av de totale innkomne beløp til henholdsvis vederlag og avgift ut fra hvilke lydopptak Gramo anser som vernet etter åndsverkloven.

3.3.2 Åndsverklovens rekkevidde – "vernereglene"

Hvorvidt et opptak er vernet eller ikke, reguleres av bestemmelsene om åndsverklovens rekkevidde, jf. §§ 114 og 116 og forskriften §§ 6-1 og 6-12. I § 114 reguleres den såkalte umiddelbare anvendelsen av § 21, mens det med hjemmel i § 116 er gitt bestemmelser i forskrift som regulerer den såkalte middelbare anvendelsen.

I forskriften § 6-12 er det gitt bestemmelser som gjennomfører Romakonvensjonen artikkel 12: Vederlagsretten skal gjelde for alle *lydopptak som er produsert av noen som er hjemmehørende i et land som er tilsluttet Romakonvensjonen*, og produsenten og alle medvirkende utøvere har da rett til vederlag. (Forutsetningen er at dette landet tilstår

utøvende kunstnere eller produsenter av lydopptak vederlagsrett etter bestemmelsene i Romakonvensjonen artikkel 12.) Siden USA ikke er medlem av Romakonvensjonen, er opptak gjort av amerikansk produsent ikke omfattet av vederlagsretten etter § 6-12. I forskriften § 6-1 er det bestemt at åndsverklovens bestemmelser, i samme utstrekning som de gjelder for personer og selskaper med tilknytning til Norge, skal gjelde tilsvarende for borgere, bosatte og selskap med sete i et EØS-land.

Komiteens merknad gjelder den umiddelbare anvendelsen etter § 114 (lest i sammenheng med EØS-utvidelsen i forskriften § 6-1). I § 114 fremgår det at vederlagsretten i § 21 gjelder til "fordel for arbeid som er frembrakt av

- a) norsk statsborger eller person som er bosatt her i riket
- b) selskap som har norsk styre og sete her i riket."

(Gjennom forskriften § 6-1 gjelder tilsvarende for borgere, bosatte og selskap med sete i et EØS-land.)

Spørsmålet er hvordan en skal forstå begrepet *arbeid som er frembrakt av* i relasjon til § 21, hvor det er to rettighetshavergrupper som gis vederlagsrett – produsentene og de utøvende kunstnerne: Hvilket arbeid siktes det til, og hvilket forhold skal vurderes – er det bare produsentens tilknytning som skal vurderes (i tråd med Romakonvensjonens modell), eller kan en også legge vekt på utøvernes nasjonalitet? Om det bare er produsentens forhold som skal være avgjørende, vil vederlagsretten omfatte opptak fremstilt av produsent som er hjemmehørende i Norge (§ 114) og EØS (forskriften § 6-1) (i tillegg til land tilsluttet Romakonvensjonen (forskriften § 6-12)). Om en også skal legge vekt på utøvernes nasjonalitet, vil vederlagsplikten *i tillegg* omfatte opptak (uavhengig av produsentens tilknytning) hvor en eller flere av de utøvende kunstnerne er borger eller bosatt i Norge (§ 114) eller et annet EØS-land (forskriften § 6-1). Gramo praktiserer reglene på sistnevnte måte, mens FFUK har tatt til orde for at reglene skal forstås på førstnevnte. Den vesentlige konsekvens av å forstå reglene på den ene eller andre måten, er hvorvidt opptak gjort av amerikansk produsent, og hvor det medvirker utøver fra Norge/EØS, er omfattet av vederlagsplikten eller ikke.

Gramo og FFUK har også tidligere diskutert dette spørsmålet, og i 2002 ble det gjort ulike utredninger av det. Ved høringen av forslaget til ny åndsverklov i 2016 ble det aktualisert igjen av organisasjonen Nora, som i sin uttalelse rettet et kritisk blikk på Gramos praksis med å avregne vederlag til også amerikanske rettighetshavere. Etter dette har Gramo fått utredet spørsmålet om amerikanske utøvere og produsenters rett til vederlag på nytt. Også FFUK og IFPI Norge har fått utført utredninger av aktuelle spørsmål. Selv om det kan være ulike syn på Gramos praksis og hva som antas å ha vært lovgiverviljen for disse opptakene, synes det i de siste utredningene gjort for Gramo og FFUK å være enighet om at rettstilstanden når § 114 skal anvendes på § 21, er usikker og bør klargjøres av lovgiver. I notatet utarbeidet for IFPI Norge konkluderes det klarere med at Gramos praksis er i samsvar med gjeldende rett og kanskje også påkrevet etter internasjonale forpliktelser. For øvrig vises det i utredningene til uttalelser i forarbeidene som kan trekke i litt ulike retninger.

Det er basert på dette både omtvistet og usikkert hva som er gjeldende rett når § 114, jf. forskriften § 6-1, skal anvendes på vederlagsretten i § 21. Det som er klart, er at opptak gjort av norsk produsent vil ha umiddelbart vern etter § 114, og at også samtlige deltakende utøvere da vil ha vederlagsrett uavhengig av utøvernes nasjonalitet. Det er også klart at det samme vil gjelde om produsenten er EØS-hjemmehørende, jf. forskriften § 6-1. (Selv om det ikke er en problemstilling etter § 114, skal det for ordens skyld nevnes at det også er klart at det samme vil gjelde om produsenten er hjemmehørende i et romakonvensjonsland, jf. forskriften § 6-12.) Det omstridte spørsmålet er om også *utøvernes* nasjonalitet kan gi grunnlag for vern, slik at opptak av norsk eller EØS-hjemmehørende utøver gjort av USA-produsent også vil være omfattet av vederlagsretten.

3.4 Internasjonale rammer og regulering i andre land

3.4.1 Internasjonale rammer

På dette området er Norge internasjonalt forpliktet etter Romakonvensjonen og EØS-avtalen/EUs utleiedirektiv.

3.4.1.1 Romakonvensjonen

Siden forholdet til Romakonvensjonen ikke er omstridt eller oppe til vurdering, skal det her bare kort konstateres at når det gjelder lydopptak som er produsert av noen som er hjemmehørende i en Romakonvensjonsstat, så forplikter konvensjonen Norge til å gi vederlagsrett til produsenten av opptaket og alle medvirkende utøvere, uavhengig av utøvernes nasjonalitet. Forutsetningen er at vedkommende stat tilstår utøvende kunstnere eller produsenter av lydopptak vederlagsrett etter konvensjonen artikkel 12.

Konvensjonen forplikter oss derimot ikke til å gi vederlagsrett for opptak som er produsert av noen som er hjemmehørende i et land som ikke er tilsluttet konvensjonen, for eksempel USA. Det vises for øvrig til gjennomgangen av Romakonvensjonens krav i punkt 2 i den siste utredningen som Gramo har fått utført.

3.4.1.2 Utleiedirektivet

I direktivet artikkel 8 nr. 2 er det bestemt at *medlemsstatene skal fastsette at utøvende kunstnere og fonogramprodusenter har rett til et vederlag som deles mellom dem, slik at brukeren betaler et rimelig samlet vederlag dersom et fonogram utgitt i kommersielt øyemed, eller en reproduksjon av et slikt fonogram, benyttes til trådløs kringkasting eller til offentlig framføring.*

I en kommentarutgave til direktivet⁴ fremgår det at en sentral del av bakgrunnen for artikkel 8 var å få medlemslandene til å følge Bern- og Romakonvensjonens regler, bl.a. Romakonvensjonen artikkel 12. Direktivet artikkel 8 følger i stor utstrekning de tilsvarende bestemmelsene i Romakonvensjonen, men gir i flere henseender bedre

⁴ Reinbothe & von Lewinsky: The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy (Sweet & Maxwell, London, 1993)

beskyttelse enn konvensjonen.⁵ Fordi beskyttelsesnivået på området for direktivet artikkel 8 varierte i medlemslandene, og det ikke var mulig å oppnå enighet om et harmonisert nivå, ble det besluttet at artikkel 8 bare skulle angi minimumsrettigheter.

I notatet som IFPI Norge har fått utført stilles det spørsmål om en omlegging av praksis og regulering i tråd med det FFUK tar til orde for, vil være i samsvar med direktivets forpliktelser, jf. notatet punkt 3. Spørsmålet vil bli vurdert nærmere nedenfor.

3.4.2 Regulering i andre land

Departementet har ikke funnet eksempler på andre land hvor vederlagsretten er gitt en slik utstrekning som praksis har medført i Norge, altså at utøvernes nasjonalitet skal ha betydning for vernespørsmålet. Riktignok legges det i andre land vekt på andre forhold enn produsentens *nasjonalitet*, men også disse kriteriene er basert på forhold knyttet til produksjonen – ikke utøverne. Slike forhold er stedet for første *innspilling* og *utgivelse*, som er kriterier som også følger av Romakonvensjonen.

I et innspill som departementet har mottatt fra GramArt, fremgår det at også de har sett nærmere på reguleringen i andre europeiske land. Så vidt departementet kan se, viser også denne gjennomgangen at reguleringen i disse landene bygger på forhold knyttet til produsenten og produksjonen.

Basert på dette og så langt departementet ellers kjenner til, er det innen EØS-området bare Norge som anvender vederlagsretten basert på utøvernes nasjonalitet.

3.5 Departementets vurderinger

3.5.1 Forutsetninger

En første forutsetning gjelder forståelsen av merknaden, hvor komiteen mener det er *behov for å utrede hvordan hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten blir svekket*. Departementet forstår det slik at det med *vederlagsplikt* i denne sammenhengen menes det som følger av Romakonvensjonen, jf. første avsnitt i komiteens merknad: *Komiteen viser til at utgangspunktet er at det ikke gjelder noen plikt til å betale vederlag for offentlig fremføring og overføring av lydopptak når produsenten av lydopptaket er hjemmehørende i en stat som ikke er tilsluttet den såkalte Romakonvensjonen*. Departementet forstår dermed bruken av begrepet som en

⁵ Sammenlignet med Romakonvensjonen artikkel 12 gir direktivet artikkel 8 nr. 2 bedre beskyttelse på følgende tre områder, jf. kommentarutgaven s. 96:

- Det er ikke tillatt å ta slike reservasjoner mot anvendelse av vederlagsretten som Romakonvensjonen artikkel 16(1)(a) tillater, i alle fall ikke overfor EØS-hjemmehørende
- Det skal gis vederlagsrett til både produsenter og utøvere
- Bestemmelsen dekker også indirekte bruk

henvisning til hva som følger av Romakonvensjonen, ikke hva som følger av norske regler slik de er praktisert.

Departementet forutsetter også at det skal videreføres et to-spors-system med vederlag til Gramo for bruk av vernede opptak og avgift til FFUK for bruk av ikke-vernede opptak. I dette ligger det også en videreføring av en enten/eller-løsning: enten er opptaket vernet eller så er det ikke vernet.⁶

Departementet har i forbindelse med utredningen av spørsmålene som reises i komiteens merknad, heller ikke vurdert å endre Norges tilknytning til Romakonvensjonen. Det må imidlertid foretas en vurdering av tilknytningsspørsmål når tiltredelse til WIPO-traktaten om fremføringer og fonogrammer (WPPT)⁷ skal utredes, etter planen i løpet av neste år.⁸

Etter dette blir det disse to alternativene som skal vurderes: en videreføring av gjeldende praksis, hvor både produsent og utøvers nasjonalitet anses relevant for å fastslå vern, eller en omlegging av praksisen, slik at bare produsentens forhold skal være avgjørende. Men først må det undersøkes om internasjonale forpliktelser er til hinder for en slik omlegging.

3.5.2 Vurdering av handlingsrommet

Det som skal vurderes her, er om noen av våre internasjonale forpliktelser er til hinder for at § 114 anvendt på § 21 bare skal gi anvisning på en vurdering av produsentens forhold. Romakonvensjonen er åpenbart ikke til hinder for dette, ettersom den ikke pålegger oss å ta hensyn til utøvers nasjonalitet. Tvert imot er Romakonvensjonens kriterium produsentens forhold, noe som for øvrig også gjelder etter WPPT.

Spørsmålet blir så om dette stiller seg annerledes etter utleiedirektivet og EØS-avtalen. I notatet utarbeidet for IFPI Norge, antydes det at så er tilfellet. Etter departements syn er det også ved denne vurderingen naturlig å starte med Romakonvensjonen, som utgjorde en sentral del av bakgrunnen for utleiedirektivet artikkel 8.

Ved vedtakelsen av Romakonvensjonen valgte man bevisst et annet tilknytningskriterium enn Bernkonvensjonens om opphavers statsborgerskap. Fordi et kriterium basert på statsborgerskap ville skape uoverstigelige problemer ved kollektive fremføringer som kor, orkestre, etc., valgte man i stedet kriterier basert på forhold knyttet til produsenten,

⁶ Ved etableringen av vederlagsretten for bruk utenfor kringkasting ble det i 2002 diskutert om de omtvistede opptakene kunne anses som delvis vernet, slik at bare de utøverne som var hjemmehørende i Norge/EØS ville ha vederlagsrett, ikke utøvere og produsent uten slik tilknytning. En slik løsning ble imidlertid avvist av både Gramo og FFUK, og basert på at en slik ordning kan være vanskelig å praktisere og medføre fordelingsmessige komplikasjoner, slutter departementet seg til denne vurderingen.

⁷ WIPO Performances and Phonograms Treaty, vedtatt i Genève 20. desember 1996

⁸ Norge har benyttet seg av reservasjonsretten etter Romakonvensjonen artikkel 16 (1) (a) (iii), slik at det i forskrift til åndsverkloven § 6-12 er fastsatt at vederlagsretten gjelder for lydopptak som er produsert av noen som er hjemmehørende i et land som er tilsluttet Romakonvensjonen (såfremt dette landet gir vederlagsrett etter bestemmelsene i konvensjonen artikkel 12). Uten at departementet her skal foregripe tiltredelsen til WPPT, er det nærliggende at det tas reservasjoner også innenfor WPPTs regler. Dette vil departementet komme tilbake til i høringen av nødvendige endringer i forskriften før tiltredelsen til WPPT.

nærmere bestemt produsentens nasjonalitet, opptaksstedet for produksjonen og stedet for fonogrammetts første utgivelse, jf. den siste utredningen utført for Gramo. Da EF skulle fremforhandle og vedta utleiedirektivet artikkel 8 nr. 2, som kan sees som en "gjennomføring" av Romakonvensjonen artikkel 12 i Europa, ville det vært unaturlig om man ville legge seg på en helt annen linje, som ville pålegge medlemsstatene å anvende et tilknytningskriterium som går på tvers av det som Romakonvensjonen legger opp til og som allerede var gjennomført i medlemsland tilsluttet konvensjonen. Om dette var hensikten, burde det i alle fall ha kommet klart til uttrykk. Departementet har imidlertid ikke funnet noen holdepunkter for at dette har vært meningen. Problemstillingen nevnes verken i kommentarutgaven til direktivet eller i den siste utredningen utført for Gramo. Det som i et folkerettslig henseende sies i utredningen om en tolkning av § 114, jf. § 21 utelukkende basert på produsentens forhold, er at den er *fullt ut 'Romakompatibel'*.

Etter departementets syn taler også valget av verneregler i andre europeiske lands opphavsrettslover for at utleiedirektivet ikke medfører plikt til å verne opptak basert på utøverens nasjonalitet. For eksempel bygger vernereglene i Sverige, Finland og Danmark alle på produsentens/produksjonens forhold, og gjennomgangen som GramArt har foretatt, jf. ovenfor, viser at det er slike forhold som gjennomgående er anvendt i andre europeiske land. At det ikke er funnet eksempler på andre land enn Norge som i praksis har anvendt utøverens nasjonalitet som grunnlag for vern, taler for at utleiedirektivet ikke har hatt til hensikt å pålegge statene en slik forpliktelse. I motsatt fall ville de fleste EØS-land ha gjennomført direktivet feil.

Etter departementets vurdering er det etter dette ikke holdepunkter for at utleiedirektivet er ment å skulle harmonisere tilknytningskriteriene og/eller pålegge medlemslandene å anvende andre kriterier enn de som følger av Romakonvensjonen. Medlemslandene er dermed heller ikke forpliktet til å gi vern til innspillinger basert på at utøveren er hjemmehørende i et EØS-land. Departementet kan ikke se at vurderingen stiller seg annerledes fordi Gramo har praktisert regelverket på denne måten. Bruken av ikke-vernede opptak er ikke harmonisert i EU, og en endring av regelverket vil ikke være diskriminerende siden den vil virke på samme måte for norske utøvere som for utøvere fra andre EØS-land. At inntektene til FFUK, som har bo- og virkekrav, vil øke som følge av endringen, kan etter departementets syn ikke forandre på dette. Så lenge norske og andre EØS-baserte rettighetshavere likebehandles i bestemmelsen som gjennomfører artikkel 8 nr. 2, kan det etter departementets syn ikke spille noen avgjørende rolle om endringen medfører lavere utgifter for norske musikkbrukere eller høyere inntekter til en fondsordning med bo- og virkekrav.

Etter dette er det departementets syn at våre internasjonale forpliktelser ikke er til hinder for at § 114 anvendt på § 21 bare skal gi anvisning på en vurdering av produsentens forhold (i tråd med Romakonvensjonens system).

3.5.3 Vurdering av gjeldende rett

Departementet vil knytte noen kommentarer til diskusjonen om hva som er gjeldende rett og hva som har vært lovgiverviljen. Etter departementets syn fremstår dette som noe

usikkert. Uttalelser i forarbeidene kan trekke i litt ulike retninger, noe som i seg selv kan tyde på at problemstillingen ikke egentlig har blitt vurdert. Dette igjen tilsier en viss forsiktighet med å ta uttalelsene til inntekt for et bestemt syn. I en slik situasjon vil det nødvendigvis måtte innebære en viss grad av spekulasjon å skulle anta noe om lovgivers intensjoner. Om en likevel skal forsøke på det, går det etter departementets oppfatning an å se for seg at man på den ene siden kan ha ment at norske utøvere skulle gis selvstendig rett til vederlag da denne retten ble innført, samtidig som man på den andre siden ikke nødvendigvis har ment å gi vederlagsrett utover Romakonvensjons krav. Særlig fremstår det for departementet som lite sannsynlig at man ved lovendringen i 2000 – da vederlagsretten ble utvidet og endret slik at vernereglene fikk direkte betydning for grensene mellom Gramo- og fondsordningen – bevisst valgte en løsning som innebar at vederlag gikk til mottakere utenfor konvensjonen i stedet for til FFUK, som man uttrykkelig ønsket å videreføre av kulturpolitiske grunner. En bevissthet om at intensjoner man kan ha hatt for ordningen ikke alltid lar seg kombinere, ville man først ha fått ved å gå ordentlig inn i problemstillingen. I den grad det ikke skjedde, kan en årsak ha vært at bestemmelsen om lovens rekkevidde kom inn i loven allerede i 1961, mens Romakonvensjonen ble tiltrådt og gjennomført mange år senere og uten at rekkeviddebestemmelsen synes å ha blitt vurdert i den forbindelse. Verken i 1978, 1989 eller 2000 virker problemstillingen å ha blitt vurdert i særlig grad. Annerledes var det i Danmark og Sverige, som tiltrådte Romakonvensjonen allerede i 1961, kort tid etter at de nye lovene i landene ble satt i kraft. Begge disse landene knyttet sine bestemmelser om lovens rekkevidde til Romakonvensjonens kriterier. Om det i Norge hadde vært større bevissthet om problemstillingen på et tidligere stadium, er det etter departementets oppfatning ikke usannsynlig at man også her hadde vurdert en tilknytning basert på Romakonvensjonens prinsipper.

Imidlertid er det etter departementets syn ikke nødvendig å konkludere om hva som er gjeldende rett for å kunne vurdere hva som er den beste løsningen for fremtiden, ettersom de aktuelle alternativene er vurdert til å være i samsvar med våre internasjonale forpliktelser. Men uansett hvilket alternativ man foretrekker, bør det fremgå klarere enn i dag hva som er rettstilstanden på dette området.

3.5.4 Vurdering av alternativene

Spørsmålet er så hvilken løsning som vil være den beste. Som det fremgår av innspillet til GramArt, finnes det gode grunner for at norske utøvere bør ha selvstendig rett til vederlag når innspillinger de har deltatt på brukes offentlig i Norge:

"Noen av våre største eksporter på musikkfeltet vil kunne rammes dersom man i stedet velger en ordning som utelukkende tar hensyn til produsentens hjemland. (...) [D]et har vært en økende internasjonalisering av musikkbransjen de siste tiårene, noe som medfører at flere norske artister utgir innspillinger i andre land enn tidligere, også i USA. Et tilknytningskriterium kun basert på plateselskapets hjemland vil derfor også kunne begrense artistenes mulighet til å velge å satse i et slikt marked, da retten til radioinntekter i hjemlandet forsvinner dersom man velger å utgi sin innspilling på et amerikansk selskap.

(...) Dette er for øvrig artister som i liten grad kan vente å motta stipendtildelinger fra FFUK, grunnet tildelingsvilkårene som benyttes i fondet."

GramArt viser også til betydningen av kollektive midler i Gramo, dvs. midler som ikke lar seg fordele individuelt til rettighetshavere, og som blir kollektive etter at kravet på dem er foreldet etter tre år. Slike midler knytter seg ofte til innspillinger utgitt på amerikanske plateselskaper:

"Midlene utbetales dels som organisasjonsstøtte til utøverorganisasjonene på musikkfeltet (herunder GramArt). Dels benyttes de til prosjektstøtte til kollektive formål som for eksempel Spellemann, bransjetilstelninger som by:larm, Trondheim calling og Vill Vill Vest, finansiering av nødvendige utredninger og politisk arbeid til fordel for musikkutøvere, kompetansebygging hos utøverne selv mv. Dersom departementet skulle ønske å endre vernereglene i tråd med FFUKs forslag, må det derfor samtidig tas stilling til hvordan disse organisasjonene og prosjektene skal finansieres i fremtiden. Gjør man ikke det er det grunn til å frykte at ordningene vil bli utradert. Det er neppe til det beste for norske musikkutøvere."

GramArt er imot et forslag om vern kun basert på produsentland, da det vil utgjøre betydelig begrensning av de opptakene som er vernet i Norge, og med det også begrense norske utøvers rettigheter og selvråderett. Om det skal gjøres endringer i § 114, anbefaler GramArt en regulering som ligger tett opp til den svenske, hvor det i tillegg til produsentens hjemland også tas hensyn til hvor innspillingen har skjedd. Slik GramArt vurderer det, vil dette være den ordningen som på best mulig måte sikrer norske utøvere og artisters rettigheter.

Ifølge FFUK taler hensynet til norske utøvere for en omlegging av ordningen:

"Løsningen som praktiseres av Gramo er imidlertid svært lite treffende dersom formålet er å ivareta norske utøvere sine interesser. (...) Det må trygt kunne legges til grunn at løsningen Gramo praktiserer i dag i all hovedsak fører til at vederlag tilføres utøvere fra andre EØS-stater og ikke minst utøvere og tilvirkere fra stater som ikke er tilsluttet Romkonvensjonen (i praksis USA), og i liten grad bidrar til inntekter til norske utøvere. Så langt FFUK har kunnet bringe på det rene, tilfløt ca. kr 23 millioner av Gramos inntekt på ca kr. 158.000.000 for 2014, norske utøvere."

FFUK uttaler videre:

"Fond for utøvende kunstnere er en særnorsk kulturpolitisk ordning hvis finansiering er knyttet til offentlig fremføring av ikke-vernede opptak. Det gir da lite mening om verneomfanget etter norsk lov skulle være videre (med negativ virkning for fondsfinansieringen) enn de øvrige nordiske, som ikke har en slik fondsordning. (...) Vi mener det i stedet bør velges en løsning der vederlagsplikten (...) ikke omfatter slike lydopptak. Etter vårt syn vil dette mer treffende ivareta hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv. Midler som i dag i hovedsak tilflyter amerikanske tilvirkere og utenlandske utøvere bør i stedet forvaltes av FFUK og utbetales som støtte til utøvende kunstnere i Norge."

Etter departementets vurdering bør dagens praksis legges om, slik at det for bruk av opptak med amerikansk produsent og norsk/EØS-hjemmehørende utøver skal betales avgift til FFUK i stedet for vederlag til Gramo. Departementet foreslår derfor en endring i

§ 114, slik at denne paragrafen bare skal gi anvisning på en vurdering av produsentens nasjonalitet når den anvendes på § 21.

En slik omlegging vil etter departementets syn best bidra til at hensynet til norske utøvere og norsk kulturliv kan ivaretas bedre, uten at vederlagsplikten etter Romakonvensjonen blir svekket. Når Gramo krever inn for disse opptakene, slik Gramo gjør i dag, går 50 prosent automatisk til den amerikanske produsenten. Den andre halvdelens skal fordeles på utøverne. I henhold til Gramos praksis er det tilstrekkelig at én studiomusiker kommer fra EØS (ikke nødvendigvis Norge) – resten, inkludert hovedartist, kan godt være amerikanske. Gramos praksis leder dermed det meste av pengene ut av landet og til bl.a. USA – uten at Norge er forpliktet til det, og uten at det kommer noe "tilbake" (USA gir verken egne eller andre lands borgere vederlagsrett). Også i opptak hvor alle utøvere er europeiske, er det grunn til å anta at det meste av også utøvervederlaget går ut av landet, siden resten av EØS er vesentlig mer folkerikt enn Norge.

Samtidig vil en slik omlegging, som GramArt innvender, være negativ for norske utøvere som deltar på amerikanske produksjoner – enten som hovedartist eller studiomusiker. I første fall vil nok artistene ofte være etablerte/populære og ha flere og sannsynligvis viktigere inntektskilder enn norsk radiospilling, mens det i siste fall gjerne vil være snakk om svært lave beløp. En omlegging vil trolig berøre vederlagsretten til relativt få norske utøvere, og sammenlignet med beløpene som for bruken av disse opptakene sendes ut av landet, er nok vederlagene som fordeles til norske utøvere beskjedne. Når det skal foretas en interesseavveining, vil det etter departementets syn være bedre for norske utøvere samlet sett om midlene i sin helhet går til fordeling gjennom FFUK i stedet. Utøvere som ikke lenger vil motta vederlag, kan ved en slik omlegging motta stipender gjennom fondsordningen til andre prosjekter, i tillegg til at mange andre utøvere også kan motta slik støtte. Alternativet, slik praksis er i dag, er at disse midlene sendes ut av landet uten konvensjonsrettslig grunnlag.

Videre kan nok en slik omlegging, som GramArt også nevner, påvirke størrelsen på de kollektive midlene i Gramo negativt. Ifølge GramArt er disse midlene som ikke lar seg fordele, ofte knyttet til innspillinger som er utgitt på amerikanske plateselskaper. Departementet antar imidlertid at produsentdelen i disse opptakene som regel vil la seg fordele, og i slike tilfeller vil det være artistdelen som helt eller delvis etter hvert blir til kollektive midler. Igjen vil det etter departementets syn være bedre for norske utøvere samlet sett om midlene i sin helhet går til fordeling gjennom FFUK i stedet.

I forbindelse med utredningen av denne saken har departementet forsøkt å få informasjon om hvilke konsekvenser en omlegging vil få rent beløpsmessig. Selv om det nå har gått ca. et og et halvt år siden komiteen kom med sin merknad, har departementet i løpet av denne perioden ikke fått tilgang til slik informasjon – verken for helheten, enkeltartister eller de kollektive midlene. Det gjenstår derfor å se hvilke konsekvenser en omlegging faktisk vil få. Dersom det skulle vise seg at en endret praksis får sterkt urimelige utslag, er dette noe man får komme tilbake til for å vurdere eventuelle justeringer.

Etter departementets syn vil en omlegging ikke bare være til fordel for norske utøvere og norsk kulturliv; det vil også gi bedre samsvar med de internasjonale prinsippene om

gjensidighet som våre nasjonale regler skal gjennomføre, og slik disse er gjennomført i andre land. Så vidt departementet er kjent med, er det i EØS-området for øvrig forhold knyttet til produsenten alene som er avgjørende. Men siden ingen andre EØS-land har en fondsordning lik den norske, er det bare i Norge et vern utover Romakonvensjonens forpliktelser får slike konsekvenser. I et slikt perspektiv er det et paradoks at det akkurat er i Norge det er etablert en slik praksis – som eneste land, så vidt departementet vet.

Dette har også en administrativ side. Romakonvensjonen benytter ikke produsentens tilknytning uten grunn: Å finne ut av nasjonaliteten til samtlige deltakende utøvere, kan by på utfordringer. Gramos praksis er trolig mer kostbar å administrere enn om en bare måtte finne ut av produsentens forhold. Så selv om en omlegging på kort sikt kan innebære noen kostnader i Gramo-systemet, antar departementet at det på lengre sikt vil være mindre kostnadskrevenne å administrere en vederlagsrett basert på Romakonvensjonens prinsipper.

Det kan også være grunn til å nevne at en omlegging ikke vil få betydning for brukerne av musikk. Siden Gramo krever inn for offentlig bruk av alle lydopptak, uavhengig av om de er vernet eller ikke, vil en endring av åndsverkloven § 114 kun få betydning for grensedragningen mellom vederlags- og avgiftsplikt. En endring vil dermed bare påvirke forholdet mellom Gramo og FFUK – ikke forholdet til brukerne av musikk.

Når det gjelder GramArts anbefaling av den svenske modellen, viser departementet til det som fremgår av punkt 3.5.1 ovenfor. For øvrig er det en vesentlig forskjell mellom Norge og Sverige på dette området, ved at det bare er i Norge det finnes en egen fondsordning til støtte for utøvende kunstnere, som finansieres gjennom bruk av ikke-vernede opptak.

Oppsummert foreslår departementet å endre åndsverkloven § 114, slik at når den anvendes på § 21 bare vil gi vern dersom *produsenten* er hjemmehørende i Norge (eller EØS, jf. forskriften § 6-1).

For å klargjøre hvem som er vederlagsberettiget etter forskriften § 6-12, foreslås også en endring i denne bestemmelsen: Alle utøvere som deltar på et opptak omfattet av § 6-12, er berettiget til vederlag, uavhengig av utøvernes nasjonalitet. Dette er ment som en presisering som ikke skal endre realiteten sammenlignet med gjeldende rett i dag.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

4.1 Konsekvenser for det offentlige

Forslaget til ny lov kapittel 1 til 9 (gjennomføring av direktivet avdeling I til III), som regulerer alminnelige bestemmelser, kollektive forvaltningsorganisasjoner og grensekryssende lisensiering, vil ikke få økonomiske eller administrative konsekvenser for offentlige myndigheter.

Det antas at forslag til kapittel 10 (gjennomføring av direktivets avdeling IV) om håndheving vil ha enkelte ressursmessige konsekvenser for det offentlige. Etter direktivet skal myndighetene sørge for en tilsynsmyndighet som skal overvåke at de kollektive forvaltningsorganisasjonene etterlever direktivets bestemmelser. Tilsynsmyndigheten skal kunne ta imot klager fra berørte parter og skal også kunne ilegge sanksjoner eller treffe egnede tiltak ved brudd på de nasjonale bestemmelsene som gjennomfører direktivet.

I § 47 foreslår departementet at tilsynet legges til Patentstyret. Hvilke kostnader denne oppgaven vil innebære, avhenger både av hvilket nivå man ønsker å legge tilsynet på samt antallet saker tilsynet får fra brukere og rettighetshavere. Det er stor forskjell på omfanget av tilsynet i de nordiske landene. Departementet ser for seg en mellomløsning der omfanget legges et sted mellom tilsynet i Danmark og Finland, og at tilsynsfunksjonen holdes på et moderat nivå med minst mulig kontrolloppgaver. Vurderingen er at tilsynet i hovedsak bør skje i etterkant, bl.a. på bakgrunn av klager fra utenforstående eller på bakgrunn av selvdeklarerer fra organisasjonene selv. Anslagsvis er det behov for inntil ett årsverk til denne oppgaven.

Tilsynsoppgaven etter den nye loven henger også sammen med gjeldende ordning hvor departementet godkjenner kollektive forvaltningsorganisasjoner som kan inngå avtaler med avtalelisensvirkning, jf. punkt 2.12.2.1. Det er naturlig at disse to oppgavene følger hverandre.

I høringsnotatet fremmer departementet to alternative forslag: at Patentstyret også får ansvar for godkjenning, eller at godkjenningsordningen avvikles (men at Patentstyret innenfor tilsynsoppgaven kan føre en viss kontroll med disse organisasjonene). For første alternativ antar departementet at det vil måtte påregnes ca. 0,1 årsverk til denne oppgaven. Andre alternativ vil etter departementets vurdering ikke innebære noen kostnader utover det som allerede følger av tilsynsoppgaven.

De ovennevnte kostnadene vil bli dekket innenfor departementets gjeldende budsjetttrammer. Departementet ser det som formålstjenlig at omfanget av tilsynet evalueres etter at ordningen har virket noen tid. De budsjettmessige konsekvensene vil på bakgrunn av evalueringen dermed kunne endres noe.

Forslaget som gjelder åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter vil ikke få økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige.

4.2 Konsekvenser for private aktører

Forslaget til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. vil medføre enkelte økonomiske og administrative konsekvenser for kollektive forvaltningsorganisasjoner som omfattes av regelverket, for eksempel TONO, Kopinor, Gramo, Norwaco og BONO. For disse organisasjonene vil bestemmelsene kunne få en rekke mindre administrative konsekvenser, bl.a. for å etterleve reglene om organisering, åpenhet, innsyn og forvaltning av vederlag. Etter det departementet har fått opplyst, har imidlertid de norske organisasjonene siden vedtagelsen av direktivet i 2014 innrettet seg etter det nye regelverket og oppfyller allerede i dag i hovedsak direktivets krav. Gjennomføringen av direktivet i norsk rett antas derfor å få moderate økonomiske konsekvenser for berørte organisasjoner.

For rettighetshaverne antas forslaget å ha positive økonomiske konsekvenser ved at kollektive forvaltningsorganisasjonenes virksomhet underlegges harmoniserte regler. Blant annet kan reglene bidra til at organisasjonene driftes mer effektivt, noe som kan føre til at utbetalingene til rettighetshaverne øker.

Forslaget som gjelder åndsverklovens rekkevidde for nærstående rettigheter vil medføre enkelte økonomiske konsekvenser for rettighetshavere til lydopptak, ved at FFUK vil tilføres midler som i dag forvaltes i Gramo. Hvor mye det årlig kan være snakk om, er usikkert. Det antas at forslaget overordnet sett vil være positivt for norske utøvende kunstnere, mens de som i hovedsak vil tape på det, er amerikanske musikkprodusenter uten konvensjonsrettslig krav på vederlag. Forslaget får ikke konsekvenser for brukerne av lydopptakene.

5 Lov- og forskriftsutkast

5.1 Utkast til lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1 Lovens formål [art. 1]

Formålet med loven er å bidra til et godt fungerende marked for opphavsrettigheter. Loven skal sørge for at kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter håndteres på en ansvarlig, effektiv og åpen måte overfor både rettighetshavere og brukere. Loven skal også sikre rettighetshaveres valgfrihet ved kollektiv forvaltning av rettigheter.

§ 2 Lovens virkeområde [art. 2]

Loven gjelder kollektiv rettighetsforvaltning og for kollektive forvaltningsorganisasjoner. Dersom organisasjonen er en stiftelse, gjelder bestemmelsene så langt det passer.

Bestemmelsene i kapittel 9 gjelder bare for kollektive forvaltningsorganisasjoner som tilbyr grensekryssende lisenser for nettrechtigheter til musikkverk.

Loven gjelder organisasjoner og enheter som en kollektiv forvaltningsorganisasjon helt eller delvis eier eller kontrollerer når organisasjonen eller enheten utøver virksomhet som ville være omfattet av loven dersom den hadde vært utøvd av en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

Bestemmelsene i §§ 25, 30, 32, 33 bokstav a til g, 40, 41 og 42 gjelder også for uavhengige forvaltningsorganisasjoner.

Bestemmelsene i kapittel 5 og §§ 24 tredje ledd og § 30 gjelder for medlemsorganisasjonene til en kollektiv forvaltningsorganisasjon hvis den kollektive forvaltningsorganisasjonen har besluttet at medlemsorganisasjonen skal fordele rettighetsvederlag.

Bestemmelsene i § 34 gjelder for medlemsorganisasjonene til en kollektiv forvaltningsorganisasjon hvis den kollektive forvaltningsorganisasjonen har besluttet at medlemsorganisasjonen skal utarbeide åpenhetsrapport.

Loven gjelder for Svalbard, Jan Mayen og de norske biland i Antarktis.

§ 3 Definisjoner [art. 3]

I denne loven menes med:

- 1) *Kollektiv forvaltningsorganisasjon*: Enhver organisasjon som ved lov eller ved overdragelse, lisens eller annen kontraktmessig avtale har fullmakt til å forvalte opphavsrett eller nærstående rettigheter på vegne av mer enn én rettighetshaver til felles nytte for disse rettighetshaverne, og som har dette som eneste eller viktigste formål, og som
 - a) er eiet eller kontrollert av sine medlemmer, eller
 - b) er organisert uten økonomisk vinning som formål.
- 2) *Uavhengig forvaltningsorganisasjon*: Enhver organisasjon som ved lov eller ved overdragelse, lisens eller annen kontraktmessig avtale har fullmakt til å forvalte opphavsrett eller nærstående rettigheter på vegne av mer enn én rettighetshaver til felles nytte for disse rettighetshaverne, og har dette som eneste eller viktigste formål, og som
 - a) verken er eiet eller kontrollert, direkte eller indirekte, helt eller delvis, av rettighetshaverne, og
 - b) er organisert med økonomisk vinning som formål.
- 3) *Rettighetshaver*: Enhver person eller enhet, med unntak av kollektive forvaltningsorganisasjoner, som er innehaver av opphavsrett eller nærstående rettighet, eller som etter avtale om bruk av rettigheter eller som ved lov har rett til en andel av inntektene fra slike rettigheter.
- 4) *Medlem*: En rettighetshaver eller en organisasjon som representerer en rettighetshaver, medregnet kollektive forvaltningsorganisasjoner og sammenslutninger av rettighetshavere, som oppfyller kravene for medlemskap i en kollektiv forvaltningsorganisasjon og som er medlem av denne.
- 5) *Vedtekter*: Vedtektene, reglene eller dokumentene om opprettelsen av en kollektiv forvaltningsorganisasjon.
- 6) *Generalforsamling*: Det organet i en kollektiv forvaltningsorganisasjon hvor medlemmene deltar og utøver sin stemmerett, uansett organisasjonens rettslige form.
- 7) *Rettighetsvederlag*: Vederlag som kreves inn av en kollektiv forvaltningsorganisasjon på vegne av rettighetshaverne, uansett om inntektene er et resultat av en enerett, rett til vederlag eller rett til kompensasjon.
- 8) *Administrasjonskostnader*: De beløpene som en kollektiv forvaltningsorganisasjon debiterer, trekker fra eller motregner mot rettighetsvederlag eller fra andre inntekter som følge av investering av rettighetsvederlag, for å dekke kostnadene ved forvaltning av opphavsrett eller nærstående rettigheter.
- 9) *Representasjonsavtale*: Enhver avtale mellom kollektive forvaltningsorganisasjoner der en kollektiv forvaltningsorganisasjon gir en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte rettigheter den representerer, herunder avtaler gjort i medhold av §§ 41, 42 og 43

- 10) *Bruker*: Enhver person eller enhet som utfører handlinger som krever rettighetshaveres samtykke, vederlag til rettighetshaverne eller betaling av kompensasjon til rettighetshaverne, og som ikke handler i egenskap av å være forbruker.
- 11) *Repertoar*: Verk i henhold til åndsverkloven § 2, og som en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettighetene til.
- 12) *Grensekryssende lisens*: Tillatelser til bruk som omfatter flere enn ett EØS-land.
- 13) *Nettrettigheter til musikkverk*: Rettigheter i henhold til åndsverkloven § 3 som kreves for å kunne tilby en nettbasert tjeneste.

Kapittel 2 Rettighetshavernes rettigheter

§ 4 Forbud mot å pålegge rettighetshaverne unødige plikter [art. 4]

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal handle til beste for de rettighetshaverne den representerer. Organisasjonen skal ikke pålegge rettighetshaverne plikter som ikke er nødvendige for å verne deres rettigheter eller interesser, eller for effektiv forvaltning av deres rettigheter.

§ 5 Rettighetshavers rett til å velge kollektiv forvaltningsorganisasjon [art. 5, art 5.7]

En rettighetshaver kan fritt velge hvilken kollektiv forvaltningsorganisasjon som skal få fullmakt til å forvalte rettighetshaverens rettigheter, kategorier av rettigheter eller typer verk eller andre vernede arbeider. Fullmakten skal være uttrykkelig og spesifisert.

Med mindre den kollektive forvaltningsorganisasjonen har saklig grunn til å nekte å påta seg forvaltning, er den forpliktet til å forvalte rettighetene, kategorier av rettigheter eller typer verk eller andre vernede arbeider, forutsatt at slik forvaltning omfattes av organisasjonens virksomhetsområde.

§ 6 Rettighetshavers rett til selv å gi tillatelse til bruk [art. 5.3]

Selv om det er inngått forvaltningsavtale etter § 5 har rettighetshaver rett til å gi tillatelse til ikke-kommersiell bruk av rettigheter, kategorier av rettigheter eller typer verk og andre vernede arbeider.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner kan i forvaltningsavtalen stille krav om at rettighetshaver må informere organisasjonen om ikke-kommersielle tillatelser etter første ledd.

§ 7 *Rettighetshavers rett til oppsigelse av forvaltningsavtale* [art. 5.4-5.6]

En rettighetshaver kan si opp en avtale om forvaltning av rettigheter. Oppsigelsen kan omfatte enhver rettighet, kategori av rettigheter eller typer verk eller andre vernede arbeider i geografiske områder etter eget valg. Rettighetshaveren skal varsle den kollektive forvaltningsorganisasjonen innen rimelig tid, og senest seks måneder før avtalen skal opphøre å gjelde. Organisasjonen kan bestemme at oppsigelsen først får virkning fra utgangen av regnskapsåret

En kollektiv forvaltningsorganisasjon kan ikke begrense adgangen etter første ledd ved å kreve som vilkår at forvaltning av rettigheter som er omfattet av oppsigelsen, skal overdras til en annen forvaltningsorganisasjon. Dette gjelder likevel ikke i de tilfellene der kollektiv forvaltning av rettigheter er obligatorisk.

Rettighetshavers rettigheter etter første og andre ledd gjelder tilsvarende overfor en organisasjon som er medlem i en kollektiv forvaltningsorganisasjon.

§ 8 *Informasjon om rettigheter og vilkår* [art. 5.8]

Før det inngås forvaltningsavtale skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen gi rettighetshaveren informasjon om rettighetene etter §§ 4 til 6 og om vilkår knyttet til retten til selv å gi tillatelse til bruk etter § 6.

Kapittel 3 Medlemskap og medbestemmelsesrett

§ 9 *Regler for medlemskap i kollektive forvaltningsorganisasjoner* [art. 6]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal godta rettighetshavere og organisasjoner som representerer rettighetshavere, som medlemmer dersom de oppfyller kravene til medlemskap, som skal være basert på objektive, gjennomsiktige og ikke-diskriminerende kriterier. Kravene til medlemskap skal fremgå av den kollektive forvaltningsorganisasjonens vedtekter eller medlemsbetingelser og skal gjøres offentlig tilgjengelig. Avslag på søknad om medlemskap skal begrunnes.

Vedtektene til en kollektiv forvaltningsorganisasjon skal sikre at medlemmene får ta del i beslutningsprosesser i organisasjonen. Har en kollektiv forvaltningsorganisasjon forskjellige kategorier av medlemmer, skal disse være representert på en rimelig og balansert måte i beslutningsprosessen.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal gi sine medlemmer mulighet til å kommunisere elektronisk med organisasjonen og til å utøve sine medlemsrettigheter elektronisk.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal føre register over sine medlemmer og holde registrene oppdatert.

§ 10 *Rettigheter for rettighetshavere som ikke er medlemmer i den kollektive forvaltningsorganisasjonen* [art. 7]

Bestemmelsene i §§ 9 tredje ledd, 32, 42 første ledd og 45 får anvendelse på kollektive forvaltningsorganisasjoner og rettighetshavere som ikke er medlemmer i organisasjonen, men som har en juridisk forbindelse med organisasjonen ved lov eller overdragelse, lisens eller annen avtale.

§ 11 *Generalforsamling* [art. 8]

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal minst en gang i året innkalle til og avholde generalforsamling for medlemmene.

Generalforsamlingen skal godkjenne endringer i organisasjonens vedtekter og vilkårene for medlemskap dersom disse ikke er regulert i vedtektene.

Generalforsamlingen skal foreta valg av eller avsette styremedlemmer, vurdere deres generelle innsats og godkjenne deres lønn, godtgjørelse eller andre fordeler. I en kollektiv forvaltningsorganisasjon med et styre og et kontrollorgan kan generalforsamlingen delegere disse oppgavene til kontrollorganet.

I samsvar med bestemmelsene i kapittel 3 skal generalforsamlingen minst treffe beslutning om følgende:

- 1) generelle prinsipper for fordeling av utestående beløp til rettighetshavere
- 2) generelle prinsipper for bruk av beløp som ikke kan fordeles
- 3) den generelle investeringsstrategien for inntekter fra rettigheter og eventuelle inntekter fra investering av disse inntektene
- 4) generelle prinsipper for fradrag fra inntekter fra rettigheter og eventuelle inntekter fra investering av disse inntektene
- 5) bruken av beløp som ikke kan fordeles
- 6) risikohåndteringsstrategien
- 7) godkjenning av kjøp, salg eller pantsettelse av fast eiendom
- 8) godkjenning av fusjoner og allianser, oppretting av datterselskap og kjøp av andre enheter eller aksjer eller rettigheter i andre enheter
- 9) godkjennelse av låneopptak, utlån eller å stille lånegaranti
- 10) valg av revisor
- 11) godkjenning av en årlig åpenhetsrapport.

Generalforsamlingen kan ved beslutning eller ved bestemmelser i vedtektene delegere oppgavene i fjerde ledd nr. 6 til 9 til det organet som etter § 13 skal utøve den interne kontrollfunksjonen.

§ 12 *Medlemmenes stemmerett* [art. 8.9 flg.]

Alle medlemmer av den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal ha rett til å ta del i og stemme på generalforsamlingen. En kollektiv forvaltningsorganisasjon kan likevel fastsette begrensninger i medlemmenes rett til å delta og utøve stemmeretten på grunnlag av ett eller begge av følgende kriterier, forutsatt at disse er fastsatt og praktisert på en rimelig og forholdsmessig måte:

- a) medlemskapets varighet
- b) størrelsen på de beløpene som mottas eller tilfaller et medlem.

Kriteriene som er fastsatt etter første ledd bokstav a og b, skal fremgå av den kollektive forvaltningsorganisasjonens vedtekter eller medlemsvilkår og skal gjøres offentlig i samsvar med §§ 31 og 33

Alle medlemmer av en kollektiv forvaltningsorganisasjon kan utpeke en annen person eller enhet som fullmektig, som kan delta og stemme på generalforsamlingen på deres vegne, forutsatt at slik utnevning ikke medfører interessekonflikter.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon kan i vedtektene eller medlemsbetingelsene fastsette begrensninger for utpekingen av fullmektig og utøvelse av stemmeretten til medlemmene som de representerer. Begrensningene må ikke gripe inn i medlemmenes mulighet for å delta i beslutningsprosessen til en kollektiv forvaltningsorganisasjon på en egnet og effektiv måte.

Hver fullmakt er bare gyldig for en enkelt generalforsamling.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som har den juridiske formen forening eller andelslag, kan i vedtektene bestemme at stemmeretten skal utøves av en forsamling av representanter som medlemmene i den kollektive forvaltningsorganisasjonen velger minst hvert fjerde år. Dette forutsetter at medlemmene i den kollektive forvaltningsorganisasjonen kan delta i beslutningsprosessen på en egnet og effektiv måte, og at de ulike medlemskategoriene er representert på en rimelig og balansert måte i forsamlingen av representanter.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon hvor medlemmene består av organisasjoner som representerer rettighetshavere, kan bestemme at alle eller noen av fullmaktene til generalforsamlingen skal utøves av en forsamling av disse rettighetshaverne.

Kapittel 4 Styring og intern kontroll

§ 13 *Intern kontrollfunksjon* [art. 9]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ha en kontrollfunksjon som løpende overvåker virksomheten til organisasjonens daglige ledelse. I organisasjoner hvor styret utpekes av generalforsamlingen, jf. § 11 tredje ledd, kan styret ivareta kontrollfunksjonen.

Har en kollektiv forvaltningsorganisasjon forskjellige kategorier av medlemmer, skal de ulike medlemskategoriene være representert på en rimelig og balansert måte i organet som utøver kontrollfunksjonen.

Personer som utøver kontrollfunksjonen, skal hvert år legge frem en individuell erklæring om interessekonflikter som inneholder de opplysningene som fremgår av § 14 tredje ledd.

Organet som utøver kontrollfunksjonen skal møtes regelmessig og skal gjennomføre de oppgavene som er delegert av generalforsamlingen og overvåke aktiviteten og utførelsen av de oppgavene som ivaretas av de personene som er nevnt i § 14.

Organet som utøver kontrollfunksjonen skal rapportere til generalforsamlingen minst en gang i året.

§ 14 *Pliktene til kollektive forvaltningsorganisasjoners daglige ledelse*

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ta alle nødvendige forholdsregler for at personene som leder virksomheten, gjør dette på en forsvarlig og egnet måte ved god forvaltning av rettigheter, god regnskapspraksis og gode kontrollrutiner.

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal innføre og anvende prosedyrer for å unngå interessekonflikter. Kan slike konflikter ikke unngås, skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen innføre og anvende prosedyrer for å identifisere, håndtere overvåke og opplyse om eksisterende eller potensielle interessekonflikter med henblikk på å forhindre at konfliktene skader de kollektive interessene for rettighetshavere som organisasjonen representerer.

Fremgangsmåtene som nevnt i andre ledd, skal omfatte en individuell årlig erklæring til generalforsamlingen fra hver av de personene som er omfattet av første ledd. Erklæringen skal inneholde opplysninger om:

- a) alle interesser i den kollektive forvaltningsorganisasjonen
- b) alle godtgjørelser mottatt fra den kollektive forvaltningsorganisasjonen i det foregående regnskapsåret, inkludert lønn, pensjonsytelser og naturalytelser
- c) alle rettighetsvederlag mottatt fra den kollektive forvaltningsorganisasjonen i det foregående regnskapsåret
- d) eksisterende eller potensielle konflikter mellom personlige interesser og interessene til den kollektive forvaltningsorganisasjonen eller mellom forpliktelser overfor den kollektive forvaltningsorganisasjonen og eventuelle forpliktelser overfor andre personer eller enheter.

Kapittel 5 Forvaltning av vederlagsmidler

§ 15 *Generelt* [art. 11.2]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal utvise aktsomhet ved innkreving og forvaltning av vederlagsmidler. Med vederlagsmidler menes vederlagsinntekter og inntekter fra investering av vederlagsinntekter.

§ 16 *Adskillelse av vederlagsmidler i regnskapet* [art. 11.3 a]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal i sine regnskaper holde vederlagsmidler adskilt fra øvrige inntekter og aktiva.

Dersom de utestående vederlagsmidlene ikke kan fordeles til rettighetshaverne innen fristen i § 20 andre ledd, skal disse beløpene regnskapsføres adskilt.

§ 17 *Bruk av vederlagsmidler* [art. 11.4]

Alle vederlagsmidler skal fordeles til rettighetshavere, med unntak av administrasjonskostnader etter § 19 andre ledd og midler generalforsamlingen har besluttet å bruke på annen måte etter § 11 fjerde ledd

§ 18 *Investering av vederlagsmidler* [art. 11.5]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som investerer vederlagsmidler, skal plassere midlene på en måte som fremmer rettighetshavernes interesser, og skal være i samsvar med investeringsstrategien vedtatt etter § 11 fjerde ledd nr. 3.

Den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal ved potensielle interessekonflikter sikre at investeringenes eneste formål er å ivareta opphavernes interesser. Hensynet til sikkerhet, likviditet og avkastning skal ivaretas ved investering av vederlagsmidler, og investeringene skal spres slik at uforholdsmessig avhengighet og konsentrasjon i porteføljen unngås.

§ 19 *Fradrag* [art. 12]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal gi en rettighetshaver informasjon om administrasjonskostnader og andre fradrag i vederlagsmidler, før rettighetshaveren gir organisasjonen fullmakt til å forvalte rettigheter.

Administrasjonskostnader skal ikke overstige de nødvendige og dokumenterte kostnadene organisasjonen har ved rettighetsforvaltningen.

Andre fradrag skal skal stå i et rimelig forhold til de tjenestene organisasjonen yter til rettighetshaverne og skal beregnes etter saklige kriterier.

Dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon tilbyr sosiale, kulturelle eller utdanningsmessige tjenester finansiert ved fradrag som nevnt i første ledd, skal tjenestene tilbys rettighetshaverne på rimelige vilkår.

§ 20 *Fordeling* [art. 13]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal fordele utestående vederlagsmidler til rettighetshavere på en samvittighetsfull og nøyaktig måte og i henhold til de generelle fordelingsprinsippene vedtatt etter § 11 fjerde ledd nr. 1.

Utestående vederlagsmidler skal fordeles og utbetales snarest mulig, og senest ni måneder etter utløp av regnskapsåret de aktuelle vederlagsmidler ble krevet inn, med mindre det er saklig grunn til hinder for dette.

Reglene om fordeling av vederlagsmidler gjelder tilsvarende dersom en medlemsorganisasjon forestår fordelingen på vegne av den kollektive forvaltningsorganisasjonen.

Dersom rettighetshaver ikke er funnet innen tre år etter utløp av det regnskapsår inntektene er krevet inn, kan vederlagsmidlene benyttes i henhold til vedtak etter § 11 fjerde ledd nr. 2.

§ 21 *Tiltak for å finne rettighetshavere*

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal iverksette nødvendige tiltak for å identifisere og lokalisere rettighetshavere som er berettiget til vederlagsmidler.

Dersom en rettighetshaver er ukjent eller ikke kan lokaliseres, skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen innen tre måneder etter utløp av fristen angitt i § 20 andre ledd gjøre opplysninger om aktuelle verk og annet vernet materiale tilgjengelig for de medlemmene som den kollektive forvaltningsorganisasjonen representerer, og andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som det er inngått forvaltningsavtale med.

Opplysningene skal så langt det er mulig omfatte tittel på verk eller arbeid, navn på rettighetshaver, forlegger og utgiver samt andre relevante opplysninger som kan bidra til å finne frem til rettighetshaveren.

Dersom rettighetshaver ikke er funnet innen ett år etter utløpet av tremånedersfristen etter andre ledd, skal opplysningene gjøres tilgjengelig for allmenheten.

Kapittel 6 Forvaltning på vegne av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner

§ 22 *Rettigheter som forvaltes gjennom representasjonsavtaler* [art. 14]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som forvalter rettigheter gjennom en representasjonsavtale, skal ikke gjøre dette på andre vilkår eller på andre måter forskjellsbehandle rettighetshavere som omfattes av avtalen.

§ 23 *Fradrag ved representasjonsavtaler* [art. 15]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ikke gjøre andre fradrag enn administrasjonskostnader fra rettighetsvederlag som stammer fra rettigheter som den forvalter på grunnlag av en representasjonsavtale, eller fra andre inntekter som følge av investering av disse rettighetsvederlagene, med mindre den andre kollektive forvaltningsorganisasjonen som er part i avtalen, gir uttrykkelig samtykke til slike fradrag.

§ 24 *Fordeling av rettighetsvederlag ved representasjonsavtaler* [art. 15]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal regelmessig fordele og betale utestående beløp til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner på en samvittighetsfull og nøyaktig måte.

Utestående beløp skal fordeles til den andre kollektive forvaltningsorganisasjonen snarest mulig og senest ni måneder etter utgangen av det regnskapsåret da inntektene ble krevet inn, med mindre saklige grunner gjør at fristen ikke kan overholdes.

Den andre kollektive forvaltningsorganisasjonen, eller en medlemsorganisasjon som forestår fordelingen på vegne av den kollektive forvaltningsorganisasjonen, skal fordele og betale utestående beløp snarest mulig og senest seks måneder etter at beløpet er mottatt, med mindre saklige grunner gjør at fristen ikke kan overholdes.

Kapittel 7 Organisasjonens forhold til brukere

§ 25 *Avtaleforhandlinger om lisens* [art. 16.1]

Kollektive forvaltningsorganisasjoner og brukere skal forhandle om lisensiering av rettigheter i god tro, og skal gi hverandre de opplysningene som er nødvendig for forhandlingene.

§ 26 *Tilbud om lisens* [art. 16.3]

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal snarest mulig besvare forespørsler fra brukere, herunder gi informasjon om hvilke opplysninger som er nødvendige for at organisasjonen kan tilby lisens. Når nødvendige opplysninger er mottatt, skal organisasjonen snarest mulig tilby brukeren en lisens eller gi en begrunnelse for hvorfor organisasjonen ikke vil tilby tjenesten.

§ 27 *Lisensvilkår mv.* [art. 16.2]

Lisensvilkårene skal baseres på objektive og ikke-diskriminerende kriterier. Vederlaget for tillatt bruk skal være rimelig. I vurderingen av om vederlaget er rimelig

skal det blant annet legges vekt på at tariffer eller satser står i et rimelig forhold til brukens kommersielle verdi, både med hensyn til arten og omfanget av bruken, og den økonomiske verdien av tjenesten som den kollektive forvaltningsorganisasjonen leverer. En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal informere brukere om kriteriene som er brukt for å fastsette vederlagssatsene.

§ 28 *Lisens til nye typer tjenester* [art. 16.2]

Dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjonen har gitt lisens til en ny type nettbasert tjeneste som har vært tilgjengelig for allmenheten innen EØS-området i mindre enn tre år, er organisasjonen ikke forpliktet til å bruke tilsvarende vilkår ved lisensiering av andre nettbaserte tjenester.

§ 29 *Kommunikasjon og rapportering* [art. 16.4 og 17]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal gi brukerne anledning til å kommunisere elektronisk med organisasjonen, herunder ved eventuell rapportering om bruken av lisensen.

Brukere skal gi den kollektive forvaltningsorganisasjonen den informasjonen som er nødvendig om bruken for at organisasjonen kan innkreve og fordele vederlag for bruken. Dersom det ikke er avtalt bruk av annet format, skal brukeren anvende det formatet som stilles til rådighet av organisasjonen, med mindre bruken av dette fremstår som urimelig.

Kapittel 8 Rapportering og innsyn

§ 30 *Opplysninger til rettighetshavere om forvaltning av deres rettigheter* [art. 18]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal minst én gang i året gjøre følgende opplysninger tilgjengelig for rettighetshavere den har betalt rettighetsvederlag til:

- a) kontaktopplysninger som rettighetshaveren har gitt den kollektive forvaltningsorganisasjonen fullmakt til bruke for å kunne identifisere og lokalisere rettighetshaveren
- b) rettighetsvederlag som er tildelt rettighetshaveren
- c) beløp den kollektive forvaltningsorganisasjonen har betalt til rettighetshaveren, for hver type kategori og type bruk av rettigheter som er forvaltet
- d) det tidsrommet bruken fant sted, og som rettighetshaveren har fått tildelt beløp eller betaling for, med mindre objektive grunner knyttet til rapportering fra brukerne hindrer den kollektive forvaltningsorganisasjonen i å opplyse om dette
- e) fradrag for administrasjonskostnader
- f) fradrag som er gjort for andre formål enn administrasjonskostnader

g) utestående inntekter fra rettigheter som er tildelt rettighetshaveren for en viss periode.

Dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon har medlemsorganisasjoner som har ansvar for å fordele rettighetsvederlag til rettighetshaverne, gjelder første ledd for medlemsorganisasjonen. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen skal sørge for at medlemsorganisasjonen har de nødvendige opplysningene til å oppfylle plikten.

§ 31 *Opplysninger til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner* [art. 19]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal minst én gang i året gjøre følgende opplysninger elektronisk tilgjengelig for andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, som den gjennom en representasjonsavtale forvalter rettigheter for:

- a) rettighetsvederlag som er tildelt og beløp som er betalt for hver type kategori og type bruk av rettigheter som er forvaltet gjennom representasjonsavtalen, samt utestående inntekter fra rettigheter som er tildelt for en viss periode
- b) fradrag som er gjort for administrasjonskostnader
- c) fradrag som er gjort for andre formål enn administrasjonskostnader i samsvar med § 23
- d) lisenser til bruk, samt lisenser som har blitt nektet
- e) generalforsamlingsvedtak som er relevante for forvaltningen av rettighetene omfattet av representasjonsavtalen.

§ 32 *Opplysningsplikt om repertoaret* [art. 20]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som mottar en begrunnet forespørsel fra en rettighetshaver, en bruker, eller en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon, som den gjennom en representasjonsavtale forvalter rettigheter for, plikter å gi opplysninger om verk eller andre vernede arbeid som organisasjonen forvalter rettighetene til, de rettighetene som organisasjonen forvalter, enten direkte eller gjennom representasjonsavtaler, og de geografiske områdene som er omfattet. Opplysningene skal gjøres tilgjengelig elektronisk snarest mulig etter at begjæringen om opplysninger ble mottatt.

Dersom det på grunn av omfanget av virksomheten til organisasjonen ikke er mulig å fastslå verk eller andre vernede arbeider som nevnt i første ledd, skal det i stedet opplyses om typene av verk eller andre arbeid som organisasjonen representerer, de rettighetene organisasjonen forvalter og det geografiske området som er omfattet.

§ 33 *Offentliggjøring av opplysninger på organisasjonens nettsted* [art. 21]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal på sitt nettsted offentliggjøre og oppdatere følgende informasjon

- a) vedtektene til organisasjonen,
- b) medlemsskapsvilkår

- c) standardlisensavtaler og gjeldende standardtakster, inkludert rabatter
- d) liste over personer som utgjør den daglige ledelsen
- e) den generelle praksisen til organisasjonen knyttet til administrasjonskostnader
- f) den generelle praksisen til organisasjonen knyttet til andre fradrag fra rettighetsvederlag enn administrasjonskostnader
- g) en oversikt over de representasjonsavtalene som organisasjonen har inngått, som inkluderer navnene på de kollektive forvaltningsorganisasjonene som avtalene er inngått med
- h) den generelle praksisen for bruk av ikke-fordelbare midler
- i) rutiner for klagebehandling i samsvar med § 45 og framgangsmåter for tvisteløsning.

§ 34 *Årlig åpenhetsrapport* [art. 22]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal årlig avgi en rapport om sin virksomhet. Rapporten skal offentliggjøres på organisasjonens nettsted senest åtte måneder etter regnskapsårets slutt og være tilgjengelig for allmennheten i minst fem år.

Rapporten skal inneholde en delrapport knyttet til bruken av de fradragene som er gjort i inntekter fra rettigheter for å oppfylle sosiale, kulturelle og utdanningsmessige formål.

Regnskapsopplysningene i den årlige rapporten skal revideres av en eller flere revisorer som er godkjent i henhold til lov om revisjon og revisorer § 3-1 første ledd. Hele revisjonsberetningen, med eventuelle forbehold til denne, skal inntas i rapporten.

Departementet kan i forskrift fastsette krav til hvilke opplysninger som skal gis i rapporten i samsvar med vedlegg til europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/26/EU om kollektiv forvaltning av opphavsrett og nærstående rettigheter og grensekryssende lisensiering av rettigheter til musikkverk for bruk på nettet i det indre marked.

Denne paragraf får anvendelse på en kollektiv forvaltningsorganisasjons medlemsorganisasjoner i det omfang medlemsorganisasjonene er ansvarlig for utarbeidelse av innsynsrapporten. Innsynsrapporter som utarbeides av medlemsorganisasjonene skal offentliggjøres i minst fem år på medlemsorganisasjonens nettsted. Dersom medlemsorganisasjonen ikke har eget nettsted, skal den offentliggjøres på den kollektive forvaltningsorganisasjonens nettsted.

Kapittel 9 Grensekryssende lisensiering av nettrechtigheter til musikkverk

§ 35 *Krav til organisasjonens behandlingsskapasitet* [art. 24]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som tildeler grensekryssende lisenser for nettrechtigheter til musikkverk, skal ha tilstrekkelige ressurser til å kunne behandle elektronisk opplysninger som kreves for forvaltning av slike lisenser.

Organisasjonen skal for hvert EØS-land som forvaltningen omfatter, kunne angi de musikkverk som forvaltes, hvilke rettigheter som forvaltes for det enkelte musikkverk og hvem som er rettighetshaver.

Organisasjonen skal benytte unike identifikasjonskoder for å identifisere rettighetshavere og musikkverk, som i størst mulig grad baserer seg på frivillige bransjestandarder.

Organisasjonen skal ha rutiner som sikrer at de opplysningene som gis etter andre ledd, er i samsvar med tilsvarende opplysninger som gis av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner. Uoverensstemmelser som avdekkes, skal utbedres innen rimelig tid.

§ 36 *Innsyn i repertoar* [art. 25]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal etter en begrunnet forespørsel fra en tilbyder av en nettbasert tjeneste, en rettighetshaver som organisasjonen representerer, eller en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon utlevere oppdaterte opplysninger om de musikkverk og de rettighetene organisasjonen forvalter og de EØS-landene forvaltningen omfatter. Opplysningene skal gis elektronisk.

Organisasjonen kan treffe rimelige tiltak for å sikre at opplysningene som gis er nøyaktige og for å kontrollere bruken av opplysningene. Organisasjonen kan også treffe rimelige tiltak for å verne om kommersielt sensitive opplysninger.

§ 37 *Retting av feilaktige opplysninger mv.* [art. 26]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ha ordninger som gjør det mulig for tilbydere av nettbaserte tjenester, rettighetshavere og andre kollektive forvaltningsorganer å be om retting av feilaktige opplysninger som nevnt i § 1 andre ledd. Dersom kravet er tilstrekkelig dokumentert, skal den kollektive forvaltningsorganisasjonen rette opplysningene snarest mulig.

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ha ordninger som sikrer at en rettighetshaver som organisasjonen representerer, kan sende opplysninger elektronisk om musikkverk, rettighetene til disse verkene og EØS-land forvaltningen omfatter. Ordningene skal i størst mulig grad følge frivillige bransjestandarder på området for utveksling av opplysninger.

Det som er bestemt i andre ledd, gjelder også der hvor en kollektiv forvaltningsorganisasjon forvalter rettigheter på bakgrunn av en representasjonsavtale med en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon etter §§ 22 til 24, med mindre organisasjonene har avtalt noe annet seg imellom.

§ 38 *Kontroll og rapportering av faktisk bruk av rettigheter* [art. 27 nr. 1 og 2]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som har inngått en lisensavtale med en tilbyder av en nettbasert tjeneste om rettigheter til musikkverk, skal føre kontroll med bruken av de rettighetene som omfattes av lisensen.

Tilbyderen av den nettbaserte tjenesten plikter å rapportere til organisasjonen om den faktiske bruken av rettighetene som omfattes av avtalen. For dette formålet skal organisasjonen tilrettelegge for at tilbyderen kan rapportere elektronisk på en måte som i størst mulig grad følger frivillige bransjestandarder på området. Organisasjonen kan nekte å ta imot opplysninger som er innrapportert i andre formater enn den bransjestandarden som tilbys.

§ 39 *Fakturering av tilbydere av nettbaserte tjenester* [art. 27 nr. 3-5]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal fakturere tilbyderen av en nettbasert tjeneste elektronisk og i et format som i størst mulig grad er i samsvar med frivillige bransjestandarder. Fakturaen skal inneholde opplysninger om de lisensierte rettighetene og faktisk bruk basert på innrapporterte opplysninger etter § 38 andre ledd.

Faktureringen skal være nøyaktig og skje uten ugrunnet opphold etter at faktisk bruk er innrapportert. Organisasjonen plikter å tilrettelegge for at tilbyderen av den nettbaserte tjenesten kan komme med innvendinger til fakturagrunnlaget.

§ 40 *Fordeling av vederlag til rettighetshaverne* [art. 28]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal uten ugrunnet opphold etter å ha mottatt opplysninger som nevnt i § 38 andre ledd, utbetale vederlag til rettighetshaveren, med mindre dette ikke er mulig på grunn av forhold som skyldes tilbyderen av den nettbaserte tjenesten.

I forbindelse med hver enkelt utbetaling skal organisasjonen oppgi følgende opplysninger til rettighetshaveren:

- a) den perioden hvor bruken av rettighetene fant sted og de EØS-landene bruken er knyttet til
- b) det rettighetsvederlaget som er innkrevet, fradrag som er gjort og fordelt vederlag for hver nettrechtighet til musikkverk som rettighetshaveren har gitt organisasjonen fullmakt til å representere
- c) det rettighetsvederlagene som er innkrevet, fradrag som er gjort, og fordelt vederlag for hver nettbaserte tjeneste organisasjonen har inngått lisensavtale med.

I de tilfeller hvor en kollektiv forvaltningsorganisasjon har inngått avtale med en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon om representasjon av nettrechtigheter til musikkverk, skal den organisasjonen som representerer rettighetene uten ugrunnet opphold fordele vederlaget og gi de opplysningene som er nevnt i andre ledd til den andre organisasjonen. Den kollektive forvaltningsorganisasjonen som har gitt fullmakten, har ansvaret for at beløpet blir utbetalt til rettighetshaverne sammen med opplysningene som nevnt i andre ledd, om ikke annet er avtalt organisasjonene imellom.

§ 41 *Forbud mot å inngå representasjonsavtaler om enerett til grensekryssende lisensiering* [art. 29 nr. 1]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som inngår en representasjonsavtale med en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon om forvaltning av nettrechtigheter til musikkverk

i eget repertoar, kan ikke gi den andre kollektive forvaltningsorganisasjonen enerett til grensekryssende lisensiering av repertoaret.

§ 42 *Opplysningsplikt om vilkår i representasjonsavtaler* [art. 29 nr. 2 og 3]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som overlater til en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon å forvalte nettrektigheter til musikkverk i eget repertoar gjennom grensekryssende lisensiering, skal informere medlemmene sine om hovedvilkårene i avtalen.

Den kollektive forvaltningsorganisasjonen som har fått fullmakt til å representere rettighetene, skal informere den andre organisasjonen om de lisensavtalene som inngås, og hovedvilkårene i avtalene.

§ 43 *Plikt til å representere andre kollektive forvaltningsorganisasjoner* [art. 30]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon som forvalter nettrektigheter til musikkverk i repertoaret til én eller flere kollektive forvaltningsorganisasjoner, og tilbyr dem gjennom grensekryssende lisensiering, plikter på forespørsel å representere også andre kollektive forvaltningsorganisasjoner. Forpliktelsen gjelder bare dersom forespørselen gjelder samme kategori av nettrektigheter som det tilbudet av grensekryssende lisenser omfatter, og organisasjonen som retter forespørselen, ikke selv tilbyr grensekryssende lisenser i eget repertoar.

En forespørsel fra en kollektiv forvaltningsorganisasjon som nevnt i første ledd, skal besvares snarest mulig og være skriftlig.

Den kollektive forvaltningsorganisasjonen som har fått fullmakt til å representere nettrektighetene, kan bare kreve dekket rimelige administrasjonskostnader knyttet til forvaltningen av disse.

Den kollektive forvaltningsorganisasjon som sender en forespørsel om å inngå representasjonsavtale, skal gi den andre organisasjonen de opplysningene om repertoaret som er nødvendige for at denne skal kunne tildele grensekryssende lisenser for nettrektigheter til musikkverk. Dersom opplysningene er ufullstendige, kan den kollektive forvaltningsorganisasjonen som forvalter rettighetene, kreve dekket rimelige kostnader ved å avhjelpe manglene eller utelate fra forvaltningen de musikkverk hvor opplysningene er ufullstendige.

§ 44 *Rett til grensekryssende lisensiering* [art. 31]

En rettighetshaver som har gitt en kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å representere nettrektigheter til musikkverk ved grensekryssende lisensiering, kan tilbakekalle fullmakten dersom organisasjonen ikke tildeler eller tilbyr lisensavtaler og heller ikke har overlatt dette til en annen kollektiv forvaltningsorganisasjon gjennom en representasjonsavtale. Rettighetshaveren kan velge å la den kollektive forvaltningsorganisasjonen beholde nettrektigheter til musikkverk for lisensiering i et enkeltland.

§ 45 *Unntak for nettrektigheter til musikkverk som er nødvendig for kringkastingsforetak* [art. 32]

Bestemmelsene i dette kapittel gjelder ikke ved grensekryssende lisensiering av nettrektigheter til musikkverk som et kringkastingsforetak må ha for å gjøre sine radio- eller fjernsynsprogram tilgjengelig for allmennheten samtidig med eller etter den opprinnelige sendingen. Dette gjelder også ethvert annet nettmateriale som er produsert av eller for kringkastingsforetaket, og som er tilknyttet den opprinnelige sendingen av radio- eller fjernsynsprogrammet.

Kapittel 10 Håndheving, tilsyn og sanksjoner

§ 46 *Rutiner for klagehåndtering* [art. 33]

En kollektiv forvaltningsorganisasjon skal ha effektive rutiner for å håndtere klager fra medlemmer, rettighetshavere og andre kollektive forvaltningsorganisasjoner som den forvalter rettigheter for.

Klager skal besvares skriftlig innen rimelig tid. Tas klagen ikke til følge, skal det gis en begrunnelse.

§ 47 *Tvungent vernetting* [-]

Sivilt søksmål om overtredelser av loven og søksmål om prøving av avgjørelse truffet Klagenemnda etter § 48 femte ledd må reises ved Oslo tingrett.

§ 48 *Tilsyn* [art. 36]

Patentstyret fører tilsyn med at bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, overholdes. Tilsynet omfatter virksomhet innen EØS-området som utøves av organisasjoner og andre enheter som er etablert i Norge.

Patentstyret kan pålegge enhver som driver aktivitet som omfattes av loven, å legge frem opplysninger, dokumenter eller annet materiale som anses påkrevet for å føre tilsyn etter første ledd. Opplysninger mv. skal gis innen rimelig tid eller kan kreves gitt innen en fastsatt frist.

Ved overtredelse av loven eller forskrifter gitt i medhold av loven kan Patentstyret gi pålegg om å rette forholdet. Ved utferdigelsen av pålegg skal det settes frist for oppfyllelse. Samtidig med utferdigelsen av pålegg kan det fastsettes tvangsmulkt etter § 50.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om organisering, gjennomføring og avgrensning av tilsynsoppgavene, og om omfanget og gjennomføringen av opplysningsplikten.

Klagenemnda for mediesaker (Medieklagenemnda) er klageinstans for enkeltvedtak fattet av Patentstyret. Avgjørelse fra Patentstyret kan bare bringes inn for domstolene hvis klageretten har blitt brukt, og Medieklagenemnda har avgjort klagen. Søksmål må reises innen to måneder etter den dagen da melding om avgjørelsen ble sendt vedkommende part. Opplysning om søksmålsfristen skal inntas i meldingen om avgjørelsen. Søksmål rettes mot staten ved Klagenemnda for mediesaker.

§ 49 *Overtredelsesgebyr* [art. 36]

Patentstyret kan ilegge den som overtrer bestemmelsene i loven overtredelsesgebyr til staten beregnet etter forskrift fastsatt av departementet. Det samme gjelder ved overtredelse av forskrifter gitt i medhold av loven når det er fastsatt i forskrift at overtredelsen kan medføre slik sanksjon. Departementet kan gi forskrift om forhøyet gebyr ved gjentatt overtredelse.

Ilagt overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Patentstyret kan i særlige tilfeller frafalle ilagt overtredelsesgebyr.

Departementet kan gi forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder om inndrivelse og om betalingsfrist. Det kan i forskrift fastsettes at det skal betales renter av ilagt overtredelsesgebyr.

§ 50 *Tvangsmulkt* [art. 36]

For å sikre at vedtak etter § 48 andre og tredje ledd overholdes kan Patentstyret ilegge den ansvarlige for oppfyllelsen tvangsmulkt. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Ved løpende mulkt kan Patentstyret bestemme at mulkten skal fastsettes for hver dag, uke eller måned som går etter at en fastsatt frist for oppfyllelse av plikten løper ut, uten at plikten er oppfylt. Ved tvangsmulkt i form av et engangsbeløp kan Patentstyret bestemme at mulkten skal betales når en fastsatt frist for oppfyllelse av plikten løper ut, uten at plikten er oppfylt.

Patentstyret kan i særlige tilfeller redusere eller frafalle påløpt tvangsmulkt, inklusive renter.

Departementet kan i forskrift gi regler om ileggelse av tvangsmulkt, vilkår for tvangsmulkt, tvangsmulktens størrelse og renter ved forsinket betaling.

§ 51 *Registreringsplikt* [art. 36 og 39]

Den som driver aktivitet som omfattes av tilsynet, har plikt til å registrere seg hos Patentstyret. Registeret skal være offentlig tilgjengelig.

Kapittel 11 Sluttbestemmelser

§ 52 *Ikrafttredelse* [-]

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

5.2 Utkast til endringer i åndsverkloven

I lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. gjøres følgende endringer:

Alternativ I (Patentstyret som godkjenningsorgan)

§ 63 tredje ledd og nytt fjerde ledd skal lyde:

For avtalelisens etter første og andre ledd må avtalen inngås av en organisasjon som er godkjent av *Patentstyret* på grunnlag av at den på området representerer et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge, og er egnet til å forvalte rettighetene på området. For bruk på nærmere angitte områder kan departementet *i forskrift* bestemme at den organisasjonen som godkjennes, må være en felles organisasjon for de berørte rettighetshavere. Godkjenning kan trekkes tilbake dersom organisasjonen ikke lenger oppfyller kravene i dette ledd eller andre særlige grunner tilsier det. Organisasjoner som er godkjent plikter å melde fra til *Patentstyret* om forhold som kan ha betydning for godkjenningen, slik som endringer med hensyn til organisasjonens representativitet.

Klagenemnda for mediesaker (Medieklagenemnda) er klageinstans for enkeltvedtak fattet etter tredje ledd. Eventuelle søksmål skal rettes mot staten ved Klagenemnda for mediesaker.

[Gjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.]

Alternativ II (Avvikling av godkjenningsordningen, men med notifikering og mulighet for kontroll i etterkant)

§ 63 tredje ledd skal lyde:

For avtalelisens etter første og andre ledd må avtalen inngås av en organisasjon *som nevnt i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 3 nr. 1 og som om på området* representerer et betydelig antall opphavere til verk som brukes i Norge. *Organisasjon som på nye områder har inngått avtale med slik virkning som nevnt i første og andre ledd plikter å inngi melding om dette til Patentstyret, som kan føre kontroll med at organisasjonen oppfyller vilkårene i første punktum. Dersom avtale som nevnt i første og andre ledd er inngått, plikter organisasjonen å melde fra til Patentstyret om forhold som kan ha betydning for avtalelisensen, slik som endringer med hensyn til organisasjonens representativitet. Patentstyret kan gi pålegg om retting og ilegge overtredelsesgebyr og tvangsmulkt etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. §§ 48 tredje ledd, 49 og 50. Bestemmelsene i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. om verneting klageinstans i §§ 47 og 48 femte ledd gjelder også tilsvarende.*

§ 114 første og andre ledd skal lyde:

Kapittel 2 gjelder, med unntak av §§ 21, 23 og 24 og den i §§ 16 og 20 nevnte spredningsrett, til fordel for arbeid som er frembrakt av

- a) norsk statsborger eller person som er bosatt her i riket
- b) selskap som har norsk styre og sete her i riket.

Bestemmelsene i §§ 16 og 22 gjelder også for fremføringer, overføringer og kringkastingssendinger som finner sted i Norge. Bestemmelsen om spredningsrett i §§ 16 og 20 gjelder for lyd- og filmopptak gjort i Norge. Bestemmelsen i § 20 om rett til eksemplarframstilling gjelder til fordel for ethvert lyd- og filmopptak. *Bestemmelsen i § 21 gjelder for lydopptak der produsenten er person eller selskap som nevnt i første ledd. Vederlagsretten tilkommer både produsenten av opptaket og de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis, uavhengig av kunstnernes nasjonalitet.* Bestemmelsen i § 24 gjelder for arbeid frembrakt av noen som er statsborger i eller bosatt i eller har sete i et land innenfor EØS-området. Bestemmelsen i § 23 gjelder for fotografiske bilder som første gang er utgitt her i riket eller som er laget av noen som er statsborger i eller bosatt i eller har sete i et land innenfor EØS-området. Det samme gjelder for fotografier innføyde i bygninger eller faste anlegg i et land innenfor nevnte område.

5.3 Utkast til endringer i patentstyrelova

I lov 22. juni 2012 nr. 58 om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettar gjøres følgende endringer:

Alternativ I (Patentstyret som godkjenningsorgan)

§ 1 skal lyde:

§ 1. Oppgaver og formål for Patentstyret

Patentstyret skal behandle saker om industrielle rettar som fastsett i patentloven, foretaksnavneloven, designloven, varemerkeloven og edelmetalloven. *Patentstyret skal også føre tilsyn med kollektive forvaltningsorganisasjonar etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 47 samt behandle saker om godkjenning av organisasjonar som kan inngå avtalelisens etter åndsverkloven § 63.* Patentstyret kan utføre informasjonstenester og skal elles leggje til rette for innovasjon og verdiskaping ved å vere eit kompetansesenter for immaterialrettar.

§ 6 første ledd skal lyde:

Domstollova §§ 106 til 108 gjeld tilsvarande for dei tilsette i Patentstyret og dei tilsette og medlemmene i Klagenemnda ved behandling av saker etter lovgivinga om industrielt rettsvern. *Det same gjeld for behandling av saker i Patentstyret etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. og etter åndsverkloven § 63.*

Alternativ II (Avvikling av godkjenningsordningen, men med notifikering og mulighet for kontroll i etterkant)

§ 1 skal lyde:

§ 1. Oppgaver og formål for Patentstyret

Patentstyret skal behandle saker om industrielle rettar som fastsett i patentloven, foretaksnavneloven, designloven, varemerkeloven og edelmetalloven. *Patentstyret skal også føre tilsyn med kollektive forvaltningsorganisasjonar etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 47 samt føre kontroll med at organisasjonar som inngår avtalelisensavtale oppfyller vilkåra i åndsverkloven § 63.* Patentstyret kan utføre informasjonstenester og skal elles leggje til rette for innovasjon og verdiskaping ved å vere eit kompetansesenter for immaterialrettar.

§ 6 første ledd skal lyde:

Domstollova §§ 106 til 108 gjeld tilsvarande for dei tilsette i Patentstyret og dei tilsette og medlemmene i Klagenemnda ved behandling av saker etter lovgivinga om industrielt rettsvern. *Det same gjeld for behandling av saker i Patentstyret etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. og etter åndsverkloven § 63.*

5.4 Utkast til forskrift om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv.

§ 1 *Opplysninger som skal inngå i årlig åpenhetsrapport*

Kollektive forvaltningsorganisasjoner skal etter lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 34 avgi en årlig åpenhetsrapport. Rapporten skal inneholde følgende opplysninger:

- a) finansregnskap med balanse eller en oversikt over aktiva og passiva, en oversikt over inntekter og utgifter for regnskapsåret og en kontantstrømoppstilling
- b) en rapport om virksomheten i regnskapsåret
- c) opplysninger om avslag på lisenstildelinger i medhold av § 26
- d) en redegjørelse for den juridiske strukturen og styringsstrukturen i den kollektive forvaltningsorganisasjonen
- e) opplysninger om alle enheter som den kollektive forvaltningsorganisasjonen eier eller kontrollerer direkte eller indirekte, helt eller delvis
- f) opplysninger om det samlede vederlaget som de personene som er nevnt i § 14, har fått utbetalt det foregående året, og andre ytelser som de har fått
- g) finansiell informasjon som nevnt i §§ 2 til 5
- h) en delrapport om bruken av de beløpene som blir trukket fra for sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester og som inneholder de opplysninger som er nevnt i § 6.

§ 2 *Finansiell informasjon som skal inngå i den årlige åpenhetsrapporten*

Åpenhetsrapporten som nevnt i § 1 skal inneholde følgende opplysninger om organisasjonens finansielle forhold:

- a) finansiell informasjon om inntektene fra rettigheter for hver kategori av rettigheter som er forvaltet, og for hver type bruk (for eksempel kringkasting, spredning på nettet, offentlig framføring, medregnet opplysninger om inntekter fra investering av inntektene fra rettigheter, og bruken av slike inntekter (uavhengig av om de blir fordelt til rettighetshaverne eller andre kollektive forvaltningsorganisasjoner eller blir brukt på annen måte)
- b) finansiell informasjon om kostnadene i forbindelse med forvaltning av rettigheter og andre tjenester som den kollektive forvaltningsorganisasjonen gir til rettighetshaver,
- c) finansiell informasjon om utestående beløp til rettighetshavere.
- d) opplysninger om forholdet til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner.

§ 3 *Nærmere krav til finansiell informasjon om kostnader i forbindelse med forvaltning*

Finansiell informasjon som skal inngå i åpenhetsrapporten etter § 2 første ledd bokstav b skal inneholde en redegjørelse som omfatter følgende informasjon:

- a) alle drifts- og finanskostnader fordelt på kategorier av rettigheter som er forvaltet, og en forklaring på den metoden som blir brukt til å fordele indirekte kostnader når det ikke er mulig å regne slike kostnader til én eller flere kategorier av rettigheter
- b) drifts- og finanskostnader fordelt på kategorier av rettigheter som er forvaltet, og en forklaring på den metoden som blir brukt til å fordele indirekte kostnader når det ikke er mulig å regne slike kostnader til én eller flere kategorier av rettigheter, bare med omsyn til forvaltningen av rettigheter, medregnet administrasjonskostnader som blir trukket fra eller motregnet mot inntekter fra rettigheter eller eventuelle inntekter fra investering av inntektene fra rettigheter, i samsvar med §§ 17 og 19
- c) drifts- og finanskostnader i forbindelse med andre tjenester enn forvaltningen av rettigheter, medregnet sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester
- d) ressurser som blir brukt til å dekke kostnader
- e) fradrag fra inntekter fra rettigheter, fordelt på kategorier av rettigheter som er forvaltet, og på type bruk, og formålet med fradraget, for eksempel kostnader som er knyttet til forvaltningen av rettigheter eller til sosiale, kulturelle eller utdanningsmessige tjenester
- f) prosentdelene som kostnaden ved forvaltningen av rettighetene og andre tjenester som den kollektive forvaltningsorganisasjonen yter til rettighetshaverne utgjør, sammenlignet med inntektene fra rettigheter i det aktuelle regnskapsåret, for hver kategori av rettigheter som blir forvaltet, og en forklaring på metoden som blir brukt til å fordele indirekte kostnader når det ikke er mulig å regne slike kostnader til én eller flere kategorier av rettigheter.

§ 4 *Nærmere krav til finansiell informasjon om utestående beløp til rettighetshavere*

Finansiell informasjon som skal inngå i åpenhetsrapporten etter § 2 første ledd bokstav c skal inneholde en redegjørelse som omfatter følgende informasjon:

- a) det samlede beløpet som er tildelt rettighetshavere, fordelt på kategori av rettigheter som er forvaltet og type bruk
- b) det samlede beløpet som er betalt til rettighetshavere, fordelt på kategori av rettigheter som er forvaltet, og type bruk
- c) hvor ofte det blir gjort utbetalinger, fordelt på kategori av rettigheter som er forvaltet, og type bruk
- d) det totale beløpet som er krevd inn, men som ennå ikke er tildelt til rettighetshavere, fordelt på kategori av rettigheter som er forvaltet og type bruk, og i hvilket regnskapsår beløpet ble krevd inn
- e) det totale beløpet som er tildelt, men som ennå ikke er fordelt til rettighetshavere, fordelt på kategori av rettigheter som er forvaltet og type bruk, og i hvilket regnskapsår beløpet ble krevd inn
- f) dersom en kollektiv forvaltningsorganisasjon ikke har utført fordeling og utbetaling innen den fristen som er fastsett i loven § 20, skal det opplyses om årsakene til forsinkelsen

- g) de samlede beløpene som ikke kan fordeles, sammen med en redegjørelse for bruken av disse beløpene.

§ 5 Nærmere krav til finansiell informasjon om forholdet til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner

Finansiell informasjon som skal inngå i åpenhetsrapporten etter § 2 første ledd bokstav d) skal inneholde en redegjørelse som omfatter følgende informasjon:

- a) beløp som er mottatt fra andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, og beløp som er betalt til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordelt på kategori av rettigheter, type bruk og organisasjon
- b) administrasjonskostnader og andre fradrag fra inntekter fra rettigheter som er utestående til andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordelt på kategori av rettigheter, type bruk og organisasjon
- c) administrasjonskostnader og andre fradrag fra de beløp som er utbetalt av andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordelt på kategori av rettigheter og organisasjon
- d) beløp som er fordelt direkte til rettighetshaver, og som stammer fra andre kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordelt på kategori av rettigheter og organisasjon.

§ 6 Opplysninger som skal inngå i delrapport om bruken av beløp som blir trukket fra for sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester

I delrapporten som skal gis med hjemmel i lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. § 32 andre ledd, skal følgende opplysninger inngå:

- a) beløp som er trukket fra for sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester i regnskapsåret, fordelt på type formål, og for hvert av disse formål, en fordeling på kategori av rettigheter som er forvaltet og type bruk
- b) en redegjørelse for bruken av disse beløpene, fordelt på type formål, medregnet kostnader knyttet til forvaltning av de beløp som er trukket fra for å finansiere sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester, og de separate beløp som blir brukt til sosiale, kulturelle og utdanningsmessige tjenester.

5.5 Utkast til endringer i forskrift til åndsverkloven

I forskrift 21. desember 2001 nr. 1563 om forskrift til åndsverkloven gjøres følgende endringer:

Alternativ I (Patentstyret som godkjenningsorgan)

§ 3-1 skal lyde:

Patentstyret kan bestemme at organisasjoner godkjent etter åndsverkloven § 63 tredje ledd og fond som mottar avtalelisensmidler til videre fordeling, skal gi slikt innsyn som er nødvendig for å kontrollere at vederlagsmidler forvaltes på tilfredsstillende måte. For samme formål kan *Patentstyret* fastsette eller endre vilkår for godkjenning som nevnt.

Alternativ II (Avvikling av godkjenningsordningen, men med notifikasjon og mulighet for kontroll i etterkant)

§ 3-1 skal lyde:

Patentstyret kan bestemme at organisasjoner som har inngått avtale med avtalisensvirkning og fond som mottar avtalelisensmidler til videre fordeling, skal gi slikt innsyn som er nødvendig for å kontrollere at vederlagsmidler forvaltes på tilfredsstillende måte.

§ 6-12 første ledd andre punktum skal lyde:

Vederlagsretten tilkommer både produsenten av opptaket og de utøvende kunstnere hvis fremføring gjengis, uavhengig av kunstnernes nasjonalitet.

[Gjeldende andre punktum blir nytt tredje punktum.]